

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSİ ANABİLİM DALI**

**FİNANSAL TEKNOLOJİNİN ZEKÂT KURUMLARININ
ŞEFFAFLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Nur Amalia AZIZA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Salih ÜLEV

HAZİRAN - 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FİNANSAL TEKNOLOJİNİN ZEKÂT KURUMLARININ
ŞEFFAFLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nur Amalia AZIZA

Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı

“Bu tez 05/06/2024 tarihinde yüz yüze olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Salih ÜLEV	Başarılı
Doç. Dr. Muhammed Emin DURMUŞ	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Saime KAVAKÇI	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Nur Amalia AZIZA

05/06/2024

ÖN SÖZ

Öncelikle, çalışmalarım üzerinde önemli bir etkisi olan, desteğini ve rehberliğini hiç esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Salih ÜLEV'e çok teşekkür ederim. Danışmanımın görüşleri ve yardımı olmasaydı, bu disiplinler arası çalışmayı gerçekleştiremezdim. Ayrıca, yazma becerilerimin ve makale yayınlama deneyiminin gelişmesine büyük katkı sağladığı için ve sürekli geri bildirimleri ile bana öneriler sunduğu için de çok teşekkür ederim. Kendisinin sürekli gözetimi, tavsiyeleri ve teşvikleri bu çalışmanın tamamlanmasında etkili oldu. Sağladığı değerli bilgiler ve görüşler bu araştırmanın başarısı için çok önemliydi. Bu araştırmanın tamamlanmasını onun sürekli desteğine ve teşvikine bağlıyorum. Kendisine en büyük teşekkürlerimi sunuyorum, zira desteği olmasaydı bu çalışmayı tamamlamam mümkün olmazdı.

Doç. Dr. Hakan ASLAN'a ve bana eğitim veren diğer hocalarıma ve öğretim görevlilerine teşekkür ederim. İslam ekonomisi ve finansı hakkında daha geniş bir perspektifle daha fazla bilgi sahibi olabilmem için şimdiye kadar sınıfta verdiğiniz her ders, katkı ve rehberlik için çok minnettarım.

Sakarya Üniversitesi'nde İslam Ekonomisi ve Finansı alanında yüksek lisans yapmama sponsor olan YTB ve İSDB'ye teşekkürlerimi sunarım. Onlar olmasaydı hayallerimden birini gerçekleştiremezdim. Daha yüksek bir eğitim seviyesine ulaşamaz ve iki kıtadan oluşan bu ülkedeki siyaset dahil olmak üzere sosyo-ekonomik gerçeklere bakma konusunda yeni deneyimler ve içgörüler kazanamazdım.

Daha sonra BAZNAS, LAZ Baitulmaal Muamalat, LAZ Baitul Maal Hidayatullah, LAZ Dompot Dhuafa, LAZ Infak Sedekah Muhammadiyah, LAZ Infak Sedekah Nahdatul Ulama, LAZ Inisiatif Zakat Indonesia, LAZ Manajemen Infak, LAZ Nurul Hayat ve LAZ Rumah Zakat gibi zekât kurumlarındaki tüm katılımcılara da teşekkür ediyorum. Zaman ayırmasalardı bu çalışma gerçekleşemezdi.

Son olarak, bu eğitimi başarıyla bitirebilmem için beni her zaman destekleyen ve daha çok çalışmam için motive eden aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Nur Amalia AZIZA

05/06/2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ	v
GRAFİK LİSTESİ.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii

GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: FİNANSAL TEKNOLOJİ VE ŞEFFAFLIK	8
1.1. Finansal Teknoloji	8
1.1.1. Tanım.....	8
1.1.2. Finansal Teknolojinin Evrimi.....	9
1.1.3. Finansal Teknolojinin Türleri.....	10
1.1.4. İslami Finansman'da Fintek'in Ortaya Çıkışı ve İşlem Türleri.....	12
1.1.5. İslamî Bakış Açısından Finansal Teknoloji (Fintek).....	15
1.1.6. İslami Fintek'in Gelişimi	16
1.1.7. İslami Sosyal Finansta Finansal Teknoloji.....	18
1.1.8. Finansal Teknolojinin Zorlukları.....	20
1.2. Şeffaflık	22
1.2.1. Tanım.....	22
1.2.2. Şeffaflığın Türleri.....	23
1.2.3. İslami Perspektifte Şeffaflık	27
1.2.4. İslami Finansta Şeffaflık Döngüsü ve Ortaya Çıkışı.....	29
1.2.5. Şeffaflığın Zorlukları.....	31
2. BÖLÜM: ZEKÂT KURUMLARI	33
2.1. Zekât Kurumları	33
2.1.1. Dünyadaki Zekât Kurumlarına Genel Bakış	34
2.2. Endonezya'daki Zekât Kurumu	42
2.2.1. Endonezya'da Zekâtın Tarihi ve Gelişimi	42
2.2.2. Endonezya'da Zekât Kurumlarının Rolü	43

2.2.3. Endonezya'daki Zekât Kurumlarının Genel Yapısı.....	43
2.2.4. Endonezya Zekât Kurumlarındaki Fon Türleri	45
2.2.5. Endonezya'daki Zekât Kurumunda Genel Program Dağıtımı ve Yetkilendirilmesi	46
2.3. Zekât Kurumlarının Sorunları	48
3. BÖLÜM: LİTERATÜR VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	50
3.1. Literatür Taraması	50
3.2. Araştırma Yaklaşımı.....	53
3.3. Veri Tabanı ve Örnekleme	54
3.4. Veri Toplama Tekniği	57
3.5. Veri Analizi	58
3.6. Araştırmanın Sınırlamaları	58
4. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA	60
4.1. Finansal Teknolojinin Zekât Kurumlarının Görünürlüğü Üzerindeki Etkisi	60
4.1.1. Marka Farkındalığı	61
4.1.2. İslami Finans Okuryazarlığı	62
4.2. Fintek'in Bağışçı Katılımının ve Ortaklıkların Güçlendirilmesi.....	64
4.2.1. Veritabanı Fırsatı ve Tercihlerin Analizi.....	65
4.2.2. Bağışçı Katılımı.....	66
4.3. Fintek'in Verimlilik ve Etkin Raporlamaya Etkisi.....	68
4.3.1. Doğrudan Raporlama	69
4.3.2. Gerçek Zamanlı Raporlama.....	70
4.4. Fintek'in Getirdiği Zorluklar ve Fintek Uygulamalarının Sürdürülebilirliği	71
4.4.1. İnsan Kaynakların Yeteneklerini Geliştirme	74
4.4.2. Teknolojik Altyapı	76
4.5. Bulguların Özeti	77
4.6. Tartışma	80
SONUÇ	86
KAYNAKÇA.....	98
EK	109
ÖZ GEÇMİŞ	110

KISALTMALAR

AAOIFI	: İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetim Organizasyonu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BAZNAS	: Ulusal Amil Zekât Kurumu (Devlet Olarak)
BT	: Bilgi Teknolojisi
COVID-19	: 2019'un Koronavirüs Hastalığı
ÇSY	: Çevresel, Sosyal ve Yönetişim
E-CÜZDAN	: Elektronik Cüzdan
E-TİCARET	: Elektronik Ticaret
FINTEK	: Finansal Teknoloji
G&O ASYA	: Güney ve Orta Asya
GD ASYA	: Güney Doğu Asya
HZ.	: Hazreti
İK	: İnsan Kaynaklar
IoT	: Internet of Things (Nesnelerin İnterneti)
INSURTECH	: Sigorta Teknolojisi
IRTI	: İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü
LAZ	: Amil Zekât Kurumu (Özel Olarak)
M-BANKACILIK	: Mobil Bankacılık
MENA-KİK	: Orta Doğu ve Kuzey Afrika- Körfez İşbirliği Konseyi
NZF	: Ulusal Zekât Kurumu
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
P2P	: Eşler Arası
REGTECH	: Regülasyon Teknolojisi
S.A.V	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
SKH	: Sosyal Kalkınma Hedefleri
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İslam Perspektifinden Fintek Türleri	14
Tablo 2: Veri Örneklemi.....	55
Tablo 3: Görüşme Detayları	57

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Şeffaflık ve Bilgi Döngüsü	29
Şekil 2: Fintek Etkileri	60
Şekil 3: Araştırmanın Bulguları	79
Şekil 4: Bir Aracı Olarak Fintek	81

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Dünyada İslami Fintek Segmentasyonu	17
Grafik 2: İnsan Kaynakları Yeteneklerinin Geliştirilmesine İlişkin Açıklama.....	74
Grafik 3: Fon Artışı Açıklama	78

ÖZET	
Başlık: Finansal Teknolojinin Zekât Kurumlarının Şeffaflığı Üzerindeki Etkileri	
Yazar: Nur Amalia AZIZA	
Danışman: Doç. Dr. Salih ÜLEV	
Kabul Tarihi: 05/06/2024	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 108 (ana kısım) + 1 (ek)
Bu çalışma, Endonezya'daki zekât kurumlarının şeffaflığını ve verimliliğini artırmada finansal teknolojinin (fintek) dönüştürücü rolüne derinlemesine inmektedir. Fintek'in ortaya çıkışı, hayırsever bağışlar da dahil olmak üzere çeşitli sektörlerde devrim yaratmıştır ve zekât kurumları üzerindeki etkileri derindir. Bu araştırmanın temel amacı, fintek'in şeffaflık üzerindeki etkisini ve fintek'in zekât kurumlarında şeffaflığı nasıl artırdığını anlamaktır. Kullanılan araştırma metodolojisi, Endonezya genelinde çeşitli zekât kurumlarından katılımcılarla yapılan görüşmelerin kapsamlı bir analizini içermekte olup, elde edilen veriler NVIVO kullanılarak analiz edilmektedir. Araştırma bulguları, finansal teknolojinin (fintek) Endonezya'daki zekât kurumlarının faaliyetlerini yeniden şekillendirmede bir aracı rolü üstlendiğini ortaya koymaktadır. Fintek, görünürlüğü artırarak, bağışçı katılımını geliştirerek, verimliliği artırarak ve sürekli iyileştirmeyi teşvik ederek zekât kurumlarının işleyişinde devrim yaratmıştır. Zekât kurumları fintek araçlarından yararlanarak raporlama mekanizmalarını iyileştirebilmekte, girişimlerin etkisini izleyebilmekte ve sürekli iyileştirme kültürünü teşvik edebilmektedir. Bu teknoloji entegrasyonu sadece operasyonel verimliliği artırmakla kalmamakta, aynı zamanda zekât kurumları içinde bir yenilikçilik ve uyarlanabilirlik kültürü yaratmakta ve sonuçta hizmet ettikleri topluluklara fayda sağlamaktadır. Bu çalışma, fintek'in zekât kurumları üzerindeki dönüştürücü etkisini açıklığa kavuşturarak mevcut literatüre katkıda bulunmaktadır. Şeffaflık, verimlilik ve paydaş katılımının önemini vurgulayarak, araştırma, fintek'in sosyal refah girişimlerini optimize etmek için bir katalizör olarak nasıl hizmet ettiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada sunulan içgörüler, teknolojinin zekât kurumlarında şeffaflığı ve etkinliği artırmadaki evrilen rolüne ilişkin benzersiz bir bakış açısı sunmaktadır; böylece gelecek araştırmalara ve hayır kurumları alanındaki stratejik ilerlemelere öncülük etmektedir.	
Anahtar Kelimeler: Fintek, Şeffaflık, Zekât Kurumları, Endonezya	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Impact of Financial Technology on Transparency of Zakat Institutions	
Author of Thesis: Nur Amalia AZIZA	
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Salih ÜLEV	
Accepted Date: 05/06/2024	Number of Pages: viii (pre text) + 108 (main body) + 1 (add)
This study delves into the transformative role of financial technology (fintech) in enhancing the transparency and efficiency of zakat institutions in Indonesia. The advent of fintech has revolutionized various sectors, including charitable giving, and its implications on zakat institutions are profound. The main objective of this research is to understand the impact of fintech on transparency and how fintech enhances transparency in zakat institutions. The research methodology employed involves a comprehensive analysis of interviews conducted with participants from various zakat institutions across Indonesia, with data analyzed using NVIVO. The research findings reveal that financial technology (fintech) acts as an intermediary in reshaping the operations of zakat institutions in Indonesia. By enhancing visibility, improving donor engagement, streamlining efficiency, and triggering continuous improvement, fintech has revolutionized the way zakat institutions operate. By leveraging fintech tools, zakat institutions can enhance their reporting mechanisms, track the impact of initiatives, and foster a culture of continuous improvement. This integration of technology not only drives operational efficiency but also instills a culture of innovation and adaptability within zakat institutions, ultimately benefiting the communities they serve. This study contributes to the existing literature by shedding light on the transformative impact of fintech on zakat institutions. By emphasizing the importance of transparency, efficiency, and stakeholder engagement, the research highlights how fintech serves as a catalyst for optimizing social welfare initiatives. The insights provided in this study offer a unique perspective on the evolving role of technology in enhancing transparency and effectiveness within zakat institutions, paving the way for future research and strategic advancements in the field of charitable giving.	
Keywords: Fintech, Transparency, Zakat Institutions, Indonesia	

GİRİŞ

Araştırmanın Arka Planı

Teknolojinin hızlı büyümesi, çeşitli sektörlerde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bunun dikkat çekici bir örneği, finansal sistemler içinde finansal teknolojinin (fintek) yaygın olarak benimsenmesidir. Fintek, tüketici refahını artırmak için daha uygun maliyetli yollar sağlamayı amaçlamaktadır (Laldin ve Furqani, 2019). Esrati vd. (2018) tarafından belirtildiği gibi, kullanıcı kolaylığına sahip olması nedeniyle toplumun dikkatini ve ilgisini çekmiştir. Fintek temelli hizmetler, toplumdaki imkanları kısıtlı kesimlerin temel finansal hizmetlere erişmesine olanak sağlayarak finansal tabana yayılmaya katkı sunmaktadır (Zulhibri, 2016). Sonuç olarak, finans sektörü şu anda önemli bir dönüşüm yaşamaktadır ve fintek'i mevcut en yenilikçi teknolojilerden biri olarak benimsemiştir (Rabbani, 2022).

Finansal teknoloji alanı küresel ölçekte önemli bir büyüme ve genişleme yaşamıştır. 2008 küresel finansal krizinin ardından, verimli ve yenilikçi doğasıyla karakterize edilen ve büyük ölçüde geleneksel finansal hizmetlerin yerini alan yeni bir fintek türü ortaya çıkmıştır (Rabbani vd., 2022). Özellikle, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Çin ve Almanya gibi önde gelen küresel ekonomiler, sanayi sektöründe fintek'in ayrıntılarını keşfetmek için güçlü bir eğilim göstermektedir (Alshater vd., 2022). Sonuç olarak, fintek sektörü, küresel ekonomide önemli bir aktör haline gelerek finansal kapsayıcılık için yeni fırsatlar sunmakta ve yenilik döngüsünü sürdürmektedir.

Finansal katılıma yardımcı olabilecek teknolojinin hızla ilerlemesine rağmen, ekonomik zorluklar veya sosyal eşitsizlikler önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. İnsan Hakları Konseyi'nin 2023 raporuna göre, en zengin %1'in en yoksul %50'den neredeyse 20 kat daha fazla servet elde ettiği son üç on yılda eşitsizlik giderek artmaktadır. Bu raporda teknolojik gelişmeler ve neoliberalizm, küresel ölçekte toplumsal düzensizliğe ve ekonomik dalgalanmaya neden olan faktörler olarak gösterilmektedir. Bu eşitsizlik, bazı insanların teknolojiye ilerlemesine olanak sağlarken bazı insanların ise hala yeterli gıda ya da yaşanacak güvenli bir yer bulamamasına sebebiyet vermektedir (Wirjawan, 2023). Dolayısıyla, herkes için daha adil ve sürdürülebilir bir gelecek yaratmak için bu açığı kapatmak ve kapsayıcı teknolojik ilerlemeyi teşvik etmek çok önemlidir.

Yoksulluk gibi acil sosyal sorunlarla mücadelede İslami finans araçları, refah ve esenliğe öncelik veren etik ve kapsayıcı finansal çözümler sundukları için önemli bir rol oynayabilmektedir. İslamî finans prensiplerini kullanarak ekonomik zorlukları ele almak ve refahı teşvik etmek suretiyle yoksulluğu hafifletme ve finansal katılım teşvik edilebilir. Gündoğdu'ya (2019) göre, zekât gelir eşitsizliği ve açlık gibi sosyal sorunlarla mücadele aracı olduğu için, zekât fonları açlığın önlenmesi gibi İslami sosyal finans araçlarından biri olabilmektedir. Zekât kurumları ise, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne (SKH) katkıda bulunabilir (Adebayo, 2020). UNHCR'nin İslami Hayırseverlik Yıllık Raporu (2023), zekât katkılarının UNHCR'nin 6 milyon sığınmacıyı desteklemesini ve birçok SKH'yi gerçekleştirmesini sağladığını belirtmektedir. Bunlar Yoksulluğa Son, Sıfır Açlık, İyi Sağlık ve Refah, Kaliteli Eğitim, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Temiz Su ve Sanitasyon'dur. Zira zekât hem ekonomik hem de sosyal refahı artıracaktır. Dolayısıyla, zekât fonunun etkili bir şekilde yönetilmesi gerekmektedir (Alshater vd., 2021). Bu, iyi kurulmuş bir zekât yönetim sisteminin, Müslümanların dünya çapında karşılaştığı yoksulluk, işsizlik ve kişisel gelişim gibi sosyo-ekonomik sorunların çözümünde önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Ne yazık ki, önemli küresel zekât potansiyeline rağmen, zekât kurumları zekâtın sunmuş olduğu geniş fırsatı etkili bir şekilde yönetme konusundaki performanslarını optimum seviyeye getirememişlerdir. OECD'nin (2020) verilerine göre, 2020 için öngörülen küresel zekât toplamının 300 milyar ABD dolarını aşması bekleniyordu. Ancak toplanan gerçek miktar, yalnızca 76 milyon dolar olarak gerçekleşti. Buna ek olarak, Anindya ve Pimada (2023), Endonezya'daki potansiyel zekât toplamının yaklaşık 21.378 ABD doları civarında olduğunu tahmin etmişlerdir. Gerçekte toplanan miktar ise bu potansiyelin yalnızca %0,16'sı olan 33,8 milyon ABD doları ile oldukça düşük bir seviyede seyretmektedir. Bu durum, zekât yönetiminin tam olarak optimize edilmediğini göstermektedir. Bu durum Hassan ve Muneeza (2023) tarafından da vurgulandığı üzere, zekât fonunun yönetilme şeklinin iyileştirilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Zekât yönetimi ve idaresinin verimliliğini artırmak için fintek gibi teknolojilerden yararlanmanın önemini vurgulamaktadırlar.

Zekât kurumlarının faaliyetleri hakkında şeffaflık eksikliği, toplanan zekât miktarının mevcut potansiyel zekâta kıyasla küçük olmasına katkıda bulunan önemli bir faktördür.

IRTI'nin (2021) belirttiği gibi İslami sosyal finasta düşük düzeydeki etik açıklamalar bağışçıları çekmek için yetersizdi. Bağışçılar başta olmak üzere zekât paydaşlarının güvenini kazanmanın bir yolu, şeffaflıktır (Zulfikri vd, 2021). Ayrıca, Fitri ve Falikhatun'un (2021) raporuna göre, Endonezya'daki Müslümanlar arasında kamu farkındalığı eksikliği ve yetersiz şeffaflık nedeniyle halkın zekât yönetimine olan güveninin düşük olması, zekât kurumları içindeki iletişim boşluğuna işaret etmektedir.

Önceki araştırmalar, zekât kurumlarının yönetim uygulamalarındaki yetersizliklerin, bu kurumların genel verimliliklerini (Yudha vd., 2019) ve yönetimlerini (Amalia vd., 2018; Wahyuni vd., 2021) etkilediğini ve bunun da şeffaflık eksikliğine yol açtığını vurgulamıştır. Açık ve şeffaf iletişim olmadığı için insanlar zekât kurumlarında yolsuzluk yapılacağından korkmaktadır (Ali ve Hatta, 2014). Bu sorunlar, zekât kurumlarına bağış yapmakta isteksiz olan zekât bağışçıları arasında güven eksikliğine yol açabilmektedir (Ghazali vd., 2016; Sukmana vd., 2021). Bu nedenle, zekât kurumlarının etik standartları gözetmeleri ve şeffaflığı öncelikli hale getirerek halkın güvenini kazanmaları önemlidir (Aziza ve Afiani, 2023). Şeffaflık sorunlarını ele alarak ve açık bilgi sağlayarak, zekât kurumları insanların güvenini kazanabilir.

Zekât kurumlarının, karşılaştıkları şeffaflık zorluklarını ele almak için fintek'in umut verici bir çözüm olarak ortaya çıkması ve fintek kanallarını daha etkili bir şekilde kullanması beklenmektedir. Wulan vd. (2018) tarafından belirtildiği gibi, etkili bir zekât yönetimi ve ilişkili hedeflere ulaşmak için zekât kurumlarının fintek uygulamalarına odaklanmaları teşvik edilmektedir. Genel olarak fintek, güvenilir, kapsayıcı, şeffaf ve verimli bir finansal model sunarak bu zorluğun üstesinden gelme potansiyeline sahiptir (Hassan vd., 2022; Khateeb vd., 2023). Finansal hizmetler sektöründe fintek şirketleri genellikle yeniliklerin katalizörleri olarak kabul edilir ve genellikle rakip olarak değil, ortaklar olarak görülür (Rabbani, 2022). Zira fintek, erişilebilirlik, izlenebilirlik ve yenilikleri artırarak paydaşlara fayda sağlamaktadır (Puschmann, 2017). Aynı zamanda teknolojiye hâkim yeni nesil gençlere de hitap etmektedir (Rabbani, 2022). Ek olarak, IRTI (2021) tarafından bildirildiği üzere, İslami finans sürdürülebilirlikle bağlantılıdır ve herkesin finansal katılımını sağlamak için finansal teknolojiye ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle fintek uygulaması, sosyoekonomik adaleti verimli bir şekilde sağlamaya yönelik performansı artırmada önemli bir rol oynamaktadır (Khateeb vd., 2023).

Araştırmanın Konusu

Önceki çalışmalar, fintek'in İslami finans kurumları üzerindeki önemli etkisini, etkinliği artırdığını ve sürdürülebilirliği teşvik ettiğini göstermiştir. Hassan vd. (2022), Khateeb vd. (2023) ve Ashraf (2023) tarafından yürütülen bu çalışmalar, Abubakar ve Aysan'ın (2023) da belirttiği gibi, fintek'in kapsayıcı doğasını ve özellikle Afrika bağlamlarında sürdürülebilir büyüme potansiyelini vurgulamıştır. Ayrıca, Mohd Nor vd. (2021) tarafından yapılan son ampirik araştırmalar, özel endişelerin varlığına rağmen, fintek'in zekât kurumları üzerinde olumlu etkilerini kabul etmiştir. Ancak, Rabbani (2022) ve Ünal ve Aysan (2022) tarafından yürütülen literatür çalışmalarında vurgulandığı gibi, fintek'in İslami finans ile entegre edilmesi hem avantajları hem de dezavantajları beraberinde getirmektedir. Bu bulgular, fintek'in zekât yönetimine entegrasyonunun karmaşık yapısını ve etkilerinin ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasının gerekliliğini göstermektedir.

Önceki çalışmalar, fintekin etkisini değerlendirmede yalnızca yazılı kaynaklara dayanarak fintek entegrasyonunun zekât yönetimi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bu çalışmalar, özellikle şeffaflık açısından fintekin zekât kurumları üzerindeki etkisini anlamada ampirik bakış açılarının eksik kalmasına neden olmuş ve bu çalışmaların kapsamı sınırlı kalmıştır. Bu nedenle, bu çalışmanın temel amacı, zekât kurumlarının gözünden, zekât kurumlarının fintek entegrasyonunun şeffaflık üzerindeki etkisini Endonezya örneği üzerinden araştırmaktır. Araştırma için Endonezya'nın seçilmesinin nedeni, Buana'nın (2019) vurguladığı gibi, zekâtın güçlendirilmesinde önemli bir rol oynaması ve dünya çapında önemli bir etkiye sahip olmasıdır. Ayrıca, Utami vd. (2020), Endonezya'da zekât ödemeleri için fintek kullanmanın zekât performansını ve profesyonelliğini artırdığını göstermektedir. Dahası, Muryanto vd.'nin (2021) belirttiği gibi, Endonezya'yı İslami fintekin gelişimi için önemli potansiyele sahip bir ülke olarak görmektedir. Hudaefi (2020) tarafından yürütülen çalışma, Endonezya'daki zekât kurumlarının fintek olarak bilinen finansal teknolojiyi sıklıkla kullandığını göstermektedir.

Araştırmanın Önemi

Zekât kurumlarının sosyal eşitsizlikleri gidermek ve ihtiyaç sahiplerine yardım sağlamak için zekât yönetiminde oynadığı önemli rol göz önüne alındığında, şeffaflık sorunları yaşadıklarını kabul etmek gerekir. Bu sorunlar, zekât kurumlarının optimize edilmiş bir şekilde çalışmadığını göstermektedir. Ayrıca, finansal teknolojinin potansiyel faydaları, sahip oldukları kolaylık ve verimlilik sayesinde zekât kurumlarının karşılaştığı zorlukları gidermede önemli rol oynayabilmektedir. Zekât kurumlarında fintek teknolojisinin rolüne odaklanan çalışmalar olmasına rağmen, fintek uygulamasının zekât kurumlarının şeffaflıklarına olan etkisine odaklanan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma aynı zamanda zekât kurumlarında fintek uygulamasının potansiyel zorluklarını ve muhtemel engelleri ve çözümleri ortaya çıkaracaktır. Nihayetinde bu, daha etkili ve verimli zekât yönetimine yol açarak Endonezya'da sosyal refaha ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunabilecektir.

Araştırmanın Amacı

Finansal teknolojinin önemli bir etki yarattığı alanlardan biri, İslam'da dini bir yükümlülük olarak kabul edilen, sadakanın zorunlu bir türü olan zekâttır. Dünyanın en büyük Müslüman nüfusuna sahip ülkesi olan Endonezya'da zekât, sosyal refah ve yoksulluğun azaltılmasında çok önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, zekât kurumları eliyle zekâtın dağıtılması kimi zaman sorgulanmaktadır. Zekât kurumlarına getirilen eleştirilerin yoğunlaştığı noktalardan bazıları, zekâtın dağıtımındaki şeffaflık sorunları ve bu kurumların verimlilik sorunlarıdır. Dolayısıyla bu çalışma, Endonezya'daki finansal teknolojinin (fintek) zekât kurumlarının şeffaflığı üzerindeki etkisini araştırmakta ve muhtemel problemlere çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Finansal teknolojinin (fintek) zekât kurumları üzerindeki etkisini anlamaya yönelik bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Amaç, faaliyetlerinde fintek teknolojisini benimsemiş zekât kurumlarının deneyimleri ve bakış açıları hakkında derinlemesine bilgi edinmektir. Çalışmadan nitel araştırma yönteminin tercih edilme sebebi, yöntemin yalnızca sayıların ve istatistiklerin ötesine geçerek konunun daha ayrıntılı bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktır.

Araştırma Soruları

Finansal teknoloji (fintek) ile zekât kurumlarının geleneksel uygulamalarının kesişmesi, zekât kurumunun da yer aldığı hayırsever sektörde (üçüncü sektör) bir dönüşüm dalgasına yol açmıştır. Fintek çeşitli sektörlerde devrim yaratmaya devam ederken, özellikle şeffaflığın artırılması açısından zekât kurumları üzerindeki etkisi araştırılmaya hazır bir konu olmaya devam etmektedir. Bu noktada araştırmamızın soruları ortaya çıkmaktadır:

- 1) Finansal teknolojilerin zekât kurumlarının şeffaflığı üzerindeki etkileri nelerdir?
- 2) Zekât kurumlarında finansal teknolojiler nasıl bir rol oynamaktadır?

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın ilk bölümü finansal teknoloji (fintek) ve şeffaflık kavramlarına odaklanmaktadır. Bu bölümde fintek'in gelişimi, türleri, İslami perspektifi ve karşılaştığı zorluklar ele alınmakta, ardından şeffaflığın türleri, ilkeleri, önemi, İslami perspektifi ile karşılaştığı zorluklar tartışılmaktadır. İkinci bölümünde, zekât kurumları derinlemesine incelenmektedir. Fintek teknolojisinin bu kurumlardaki uygulamalarını anlamak için kapsamlı bir literatür taraması yapılmaktadır. Endonezya örneğine özel olarak odaklanarak küresel çapta çeşitli zekât kurumlarını araştırmaktadır. Zekât kurumları hakkındaki mevcut literatürü dikkatli bir şekilde inceleyerek, bu kurumlarda fintek kullanımının mevcut durumunu anlamak için sağlam bir temel oluşturmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla ikinci bölümünde, fintek ve zekât kurumları arasındaki ilişkinin daha derinlemesine anlaşılması için bir temel oluşturmaktadır.

Üçüncü bölüm, araştırma sorularını ele almak için kullanılan araştırma deseni, veri toplama yöntemleri ve analitik teknikler de dahil olmak üzere bu çalışmada kullanılan metodolojiyi özetlemektedir. Bu bölüm, araştırma metodolojisine net bir genel bakış sağlayarak, çalışmanın bulgularının sağlamlığını ve güvenilirliğini garanti altına almaktadır. Dördüncü bölüm, verilerin analizi ve yorumlanması da dahil olmak üzere araştırma bulgularını sunmaktadır. Grafikler ve şekiller, sonuçları görsel olarak açıklamak için kullanılmakta ve finansal teknolojinin zekât kurumlarının şeffaflığı üzerindeki etkisine dair kapsamlı bir bakış açısı sağlamaktadır. Bu araştırmanın son bölümü, bulguların tartışmasını yapmakta, temel sonuçların özetini vermekte ve finansal

teknolojinin benimsenmesi yoluyla şeffaflığı artırmak isteyen zekât kurumları için uygulanabilir öneriler sunmaktadır. Bu bölüm, araştırmayı özetleyerek ve pratik öneriler sunarak finansal teknoloji, şeffaflık ve hayırseverlik uygulamalarının birlikte ele alınması konusunda süregelen tartışmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

1. BÖLÜM: FİNANSAL TEKNOLOJİ VE ŞEFFAFLIK

Bu bölüm, fintek kavramını, evrimini, çeşitli türlerini, İslami bakış açısı ve fintek ile ilişkili gelişmeler ve zorluklar incelenecektir. Daha sonra, bu bölüm şeffaflık kavramına geçecek, farklı şeffaflık türlerini, şeffaflığın ilkelerini ve önemini ve İslami açıdan şeffaflığı ve bunun getirdiği zorlukları kapsayacaktır.

1.1. Finansal Teknoloji

1.1.1. Tanım

Fintek, terminolojide “finansal” ve “teknoloji”yi birleştiren bir terimdir Puschmann (2017), "finansal teknoloji" terimini, finansal hizmetlerin sağlanmasında bilgi teknolojileri (BT) odaklı bir değişiklik olarak tanımladı. Fintek, geleneksel hizmetleri geliştiren mevcut teknolojik ortamı ifade eder, ancak tanımı henüz açık değildir (Chuen vd., 2022). Genel olarak, Mohamed ve Ali'ye (2022) göre fintek, finansal kurumlar için hızla vazgeçilmez hale gelen ve teknolojinin bankacılık ve finansal hizmetleri destekleme veya etkinleştirme biçimini sürekli değiştiren yeni bir finansal hizmetler sektörüdür.

Fintek teriminin iki ana anlamı vardır: a) Kurumsal perspektif, teknolojiyi kullanarak geleneksel finansal hizmetleri daha yenilikçi, verimli ve müşteri odaklı bir şekilde yenilemeyi amaçlamaktadır. b) İşlev odaklı perspektif, finans sektöründe dijitalleşmeye, daha az karmaşık ürün veya hizmetlere dayanan ve müşterinin aşına olduğu fintek çözümlerini tanımlamaktadır (Alt ve Huch, 2022). Baber'e (2019) göre fintek, bilgi teknolojilerinden (BT) yararlanarak hizmet kalitesini artırmak için operasyon kapsamını genişleterek finansal hizmetler sunan benzersiz bir kategori olarak görülmektedir. Mei (2022) tarafından belirtildiği gibi fintek, internet, blok zinciri, büyük veri, 5G, bulut, uç bilişim ve yapay zekâ yenilikleri kaynaklanmaktadır. Bu yenilikler sayesinde fintek, finansal hizmetleri doğrudan son müşterilere ulaştıran yeni uygulamaların çoğalmasını sağlamaktadır. Özet olarak, fintek, geleneksel hizmetleri geliştirmekten müşterilere tanıdık gelen dijitalleştirilmiş ve basitleştirilmiş ürünler sunmaya kadar uzanan yenilikçi ve verimli çözümler sunmaktadır.

Fintek, finansı daha şeffaf ve maliyet etkin hale getirme fırsatı olarak görülmektedir. Genel olarak, fintek'in amacı, mevcut olanlardan daha verimli, şeffaf ve otomatik olan

ürünler ve hizmetlerle müşterileri çekmektir (Friantoro ve Zaki, 2018). Fintek'in iyileştirmelerinin üç ana kategorisi bulunmaktadır: a) kullanım kolaylığı, b) sunulan hizmetlerin kapsamı ve c) hizmetlerin sunulabileceği kişi sayısı (Chuen vd., 2022). Günlük kullanım teknolojisinin iyileştirilmesiyle, daha fazla veri hacmi oluşmakta ve bu da güncel ve yenilikçi finansal hizmetlere olan talebi artırmaktadır. Artık daha fazla veri ile hizmet sunumları için daha doğru tahminler yapılabilmektedir.

1.1.2. Finansal Teknolojinin Evrimi

Finansal teknoloji sektörünün sürekli evrimi, 1950'lerde ana çerçeveli kredi kartları döneminden, ardından 1960'larda banka memurlarını değiştirmek için ATM'nin getirildiği ve daha sofistike kayıt tutma sistemlerinin bilgisayarlar aracılığıyla 1980'lerde ortaya çıkmasına kadar, 1990'larda e-ticaretin yükselişine kadar uzanmaktadır (Alam vd., 2019). Finansal teknoloji teriminin İngiliz basınında ortaya çıkışı ve 2008 finansal krizinden sonraki büyümesi dikkat çekicidir (Mohan, 2020). Fintek'in büyümesinin başlangıcı 2008 küresel krizlerine bağlanabilir. Mali krizden sonra, mali reform, hesap verilebilirliği artırmayı, iflaslar için kurtarma paketlerini sınırlamayı ve yatırım yöneticileri tarafından aşırı risk almaya engel olmak için finansal araçların karmaşıklığı azaltmayı hedeflemiştir (Mohamed ve Ali, 2022). Dolayısıyla, finansal teknoloji geleneksel finans sektörünü altüst etmektedir.

Finans ve teknolojinin birleşimi sadece tüketici deneyimlerini yeniden şekillendirmekle kalmadı, aynı zamanda yerleşik finans kurumlarını da hızla uyum sağlamaya zorladı. Bazı bakış açıları finansal teknolojiyi sektörler arası bir rekabet olarak görmektedir. Zira bahsedilen regülasyon değişiklikleri, finansal rekabette önemli bir dönüşüme yol açmış ve uzun süredir devam eden finans işletmelerinin yeni bir ekosisteme uyum sağlamasını gerektirmiştir (Ünal ve Aysan, 2022). Mohan (2020), bir çevrimiçi istatistik, pazar araştırması ve iş zekâsı portalına katılanların %61'inin fintek firmalarını bankacılık gelirleri için ana tehdit olarak gördüğüne dair bir anket yaptı. Ancak fintek'in yükseliş döneminde ABD şube sayısının 1950'den 2018'e kadar yaklaşık 18.000'den 79.000'e yükseldiği dönemde, bankacılık sektörü fintek'in yükselişinden endişe etmedi (Alam vd., 2019). Finansal hizmetler sektörü, fintek şirketlerini daha çok ortak olarak görmek ve onları inovasyonun öncüleri olarak değerlendirmektedir (Rabbani vd., 2022).

Dolayısıyla, finans sektörü içinde fintek firmaları ile geleneksel kurumlar arasında işbirliği potansiyeline ilişkin artan bir farkındalık bulunmaktadır.

Günümüz finans dünyasında fintek artık sadece bir trend değil, vazgeçilmez bir bileşen haline geldi. Yeni teknolojilerin benimsenmesi, işletmelerin daha önce ulaşılmamış pazar segmentlerine erişmelerini ve işletme maliyetlerini azaltmalarını sağlar (Chuen vd., 2022). Fintek'in bir diğer faydası da geniş bir hizmet çeşitliği sunarak ve müşterilerle güven inşa ederek finansal katılımı teşvik etmektir (Rabbani, 2022). Alam vd. (2019) tarafından vurgulandığı gibi, fintek'in temel amacı, geleneksel hizmet sunum yöntemlerine kıyasla finansal hizmetleri daha erişilebilir, uygun maliyetli, daha hızlı ve verimli hale getiren teknoloji odaklı çözümler yaratmaktır.

Bu gelişim, fintek'in finans sektörü üzerindeki dönüştürücü etkisini vurgulamakta ve sektörün yapısını yeniden şekillendirmede oynadığı merkezi rolü ön plana çıkarmaktadır. Fintek firmaları, yeni teknolojilerden yararlanarak yalnızca piyasadaki boşlukları gidermek ve operasyonel verimliliği artırmakla kalmıyor, aynı zamanda finansal kapsayıcılık ve sürdürülebilirlik çabalarını da desteklemektedir. Yeni teknolojileri kullanarak, fintek firmaları sadece piyasa boşluklarını ele almamakla kalmayıp operasyonel verimliliği arttırmakta, aynı zamanda finansal dahil olma ve sürdürülebilirlik çabalarını da öne çıkarmaktadır. Fintek ve geleneksel finans kurumları arasındaki işbirliği potansiyeli giderek daha fazla kabul görmektedir. Bu, daha entegre ve yenilikçi bir finansal ortam yaratılmasına yardımcı olabilmektedir. Fintek gelişmeye devam ettikçe, finans sektöründe ilerleme ve değişimi yönlendiren bir güç olarak rolü sağlamlaştırmaktadır. Bu, gelecekte finans ve teknolojinin bir araya gelerek herkes için daha kolay, etkili ve kapsayıcı finansal hizmetler sunacağı bir geleceğe yol açacaktır.

1.1.3. Finansal Teknolojinin Türleri

Fintek'in büyümesi, bilgisayarlar ve modern iletişim teknolojisi tarafından yönlendirilmiş olup, finansal hizmetleri daha hızlı, daha ucuz ve daha verimli hale getirerek dönüştürmüştür (Mei, 2022). Ancak, fintek sadece finans ve teknolojiyle ilgili değildir; yenilikçi ürünlerle yeni müşteri ihtiyaçlarına hitap etmektedir (Chuen vd., 2022). Günümüzde bir fintek şirketi, maliyetleri düşürmek, verimliliği artırmak ve süreçleri iyileştirmek için teknolojiyi kullanan çeşitli teknoloji firmalarını içermektedir (Mohan,

2020). Bu değişim ekonominin tüm sektörlerini etkilemiş ve mobil ödemeler, para transferleri, krediler, bağış toplama, varlık yönetimi ve dijital para birimleri gibi hizmetlerde çok çeşitli ileri teknolojileri bir araya getirmiştir. Ayrıca, RegTech ve B2B robo-danışmanlık gibi B2B (İşletmeden İşletmeye) fintek segmentleri bulunmaktadır. Bu nedenle, fintek'in arkasındaki teknolojiler üç ana kategoriye ayrılabilir: a) uygulama programlama arayüzü programlama kodunun iki yazılım programını bağladığı ve onların karşılıklı iletişim kurmalarına izin verdiği yer; b) büyük veri, bankalar geniş bir tüketici verisi toplar ve bu veriler anlamlı bir şekilde yorumlanmalıdır; c) mobil uygulama, müşteriye hareket halindeyken uygun bir finansal hizmet deneyimi sunacak şekilde tasarlanmıştır (Alam vd., 2019). Mohan (2020), Arjunwadkar (2018) ve Chuen vd. (2022) tarafından geliştirilen fintek iş modeli aşağıdaki gibidir:

1) Kitlese fonlama ve P2P Kredilendirme:

Kitle fonlaması, bir projeyi finanse etmek için birçok bireyden küçük miktarlarda para toplama pratiğidir. Bu model, a) finansman gerektiren bir projenin taslağını veya fikrini sunan bir proje önericisini; b) finansman talep eden potansiyel yatırımcıları ve c) bir internet platformu olarak hizmet eden potansiyel yatırımcıları ve proje önericilerini bir araya getirerek girişimi başlatır. Kitle fonlama piyasası genellikle ödöl tabanlı finansman, özkaynak yatırımı, bağış tabanlı finansman, hibrit tabanlı finansman, telif hakkı tabanlı finansman ve diğer finansman türleri gibi çeşitli segmentlere ayrılmıştır. Bununla birlikte, eşler arası borç verme olarak da bilinen P2P borç verme, finansal teknolojinin bir parçasıdır ve bireylerin ve işletmelerin birbirlerine borç vermesine olanak tanımaktadır. Hem borç verenler hem de borç alanlar için düşük faiz oranları ve daha hızlı bir kredi süreci sunmaktadır. Eşler arası platformlar, küçük bir ücret karşılığında borç alanlar ve borç verenler arasında aracılık yapmaktadır.

2) Ödeme

Ödeme odaklanan fintek şirketleri, yenilikçi ödeme özellikleri geliştirmede ve sunmada başarılı oldular. Bu yeniliklerden biri olan cüzdan fikri, müşterilerin gönderi ve ödeme bilgilerini güvenli bir şekilde saklayarak hızlı bir şekilde ödeme yapmalarını sağlamaktadır. İnternetin, e-ticaretin, mobil cihazların ve cüzdanların yükselişi, müşteriler için kullanımı kolay, yeni ve güvenli bir ödeme arayüzü sunmuştur. PayPal,

Google Pay ve Android Pay gibi mobil cüzdanlar, müşterilerin telefonlarını kullanarak rahatça ödeme yapmalarını sağlamıştır.

3) Robo-Danışmanlık

Robo-danışmanlık, varlık ve servet yönetiminde teknolojiye yararlanan varlık ve servet yönetimidir. Düşük maliyetli ve çeşitli yatırım çözümleri sunmak için dijital müşteri katılımını kullanmaktadır.

4) Sigorta Teknolojisi (InsurTech)

Sigorta Teknolojisi, "sigorta" ve "teknoloji" kelimelerinden oluşan bir terimdir ve sigorta sektörünü değiştirebilecek çeşitli yeni teknolojiler ve inovasyonları ifade etmektedir. Sigortacılar, blok zinciri kullanarak müşteri ve sigortacıların taleplerini daha şeffaf, duyarlı ve tartışılmaz bir şekilde yönetebilecekleri yaşam tarzı uygulamaları sunmaktadırlar.

5) Regülasyon Teknolojisi (RegTech)

Regülasyon teknolojisi, yapılandırılabilir, entegrasyonu kolay, güvenilir, güvenli ve uygun maliyetli düzenleyici çözümler sunmayı amaçlayan bir teknolojidir. Finansal kurumlar, veri analitiğini kullanarak mevcut operasyonlarındaki eksiklikleri tespit edebilir ve yasal gerekliliklere uyum sağlamak için ayarlamalar yapabilmektedir.

1.1.4. İslami Finansman'da Fintek'in Ortaya Çıkışı ve İşlem Türleri

Finansal hizmetler sektörü, dijitalleşme ve teknolojik gelişmeler nedeniyle önemli bir dönüşüm yaşamaktadır. Teknoloji, entegrasyon için yeni yollar sunarak finansal kapsayıcılığa ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunabilmektedir. Ayrıca, finansal teknoloji yeniliklerinin entegrasyonu, ekonomik ve sosyal hedeflerin ilerletilmesi ve gerçekleştirilmesi için kullanılabilir. Bu, özellikle etik ve sürdürülebilirlik konusunda yetersiz açıklama yaparak düşük performans gösteren İslami finans kurumları için entegrasyon için yeni yollar sunarak mümkündür (IRTI, 2021). Fintek çözümleri, ekonomik büyümeyi destekleme, finansal erişimi ve kapsayıcılığı artırma, finansal hizmetlerde verimliliği artırma ve finansal güçlendirme ve kapsayıcılığı teşvik ederek sosyal zorluklarla başa çıkma potansiyeline sahiptir. İslami finansın adalet ve sosyal

refahı sağlama ortak hedefini paylaşması göz önüne alındığında, İslami finans ve fintek arasında güçlü bir işbirliği potansiyeli olduğunu gösteren benzer bir hizalama vardır. Buna ek olarak, akademisyenler çeşitli çalışmalarda vurgulandığı üzere İslami finansla teknolojinin entegre edilmesinin önemini vurgulamışlardır (Alam vd., 2019; Alshater vd., 2022; Hassan vd., 2022; Hassan ve Muneeza, 2023; Khateeb vd., 2023; Laldin ve Furqani, 2019; Mohamed ve Ali, 2022; Rabbani, 2022; Rabbani vd., 2022).

İslami finans teknolojisinin benimsenmesi, teknolojik ilerlemeler, mobil penetrasyon, internet erişilebilirliği, dijitalleşme ve bankacılık müşterilerine hizmet etme ihtiyacı tarafından yönlendirilmektedir (Alam vd., 2019). Bunun nedeni, İslami ilkelere dayalı fintek çözümlerinin cazibesinin, teknolojinin tüketicilerin finansal hizmetlere her zaman ve her yerden erişmesine olanak sağlaması (Irfan ve Ahmed, 2019) ve fintek'in hizmet ve ürünlerin müşterilere hızlı ve verimli bir şekilde ulaştırılmasında önemli bir rol oynaması (Billah vd., 2021) gibi erişilebilirlik, ölçeklenebilirlik ve kolaylık özelliklerinden kaynaklanmasıdır. Bu platformlar yapay zekâ (AI), blok zinciri, büyük veri, bulut bilişim ve Nesnelerin İnterneti (Internet of Things) cihazları gibi teknolojileri kullanarak İslami finansal hizmetleri şeffaf ve sofistike bir şekilde sunmaktadır (Mohamed ve Ali, 2022). İslami fintek kullanılarak asimetrik bilgi, dolandırıcılık, güven eksikliği ve finansal kurumlar, düzenleyiciler, görevliler ve müşteriler arasındaki güven gibi sorunlar ele alınabilir ve İslami ekonomik sistem genelinde olumlu etkiler teşvik edilebilmektedir. Çünkü şeffaflık, başından beri fintek'in başarısında çok önemli bir rol oynamıştır (Mohan, 2020). Ayrıca fintek, İslami finans kurumlarında sürdürülebilirliği ilerletmek için bir kaldıraç görevi görmekte ve daha ileri bir aşamaya doğru yolculuklarını kolaylaştırmaktadır (IRTI, 2021). Dolayısıyla İslami fintek, yenilikçi teknolojiyi İslami finansla bütünleştirerek Müslüman toplumun ve genel olarak halkın ekonomik olarak güçlendirilmesini desteklemek için yükseliştir.

İslami finasta teknolojinin entegrasyonu, operasyonlar ve finansal faaliyetler için son derece ileri teknoloji araçlarının geliştirilmesine yol açmıştır, bu da İslam finansal hizmetlerinin paydaşlara sunumunu artırmıştır (Billah vd., 2021). İslami fintek'in önemli bir gelişim alanı, kitle fonlamanın ve P2P kredinin yükselişidir. Bu platformlar, sermaye talep edenleri doğrudan sermaye sahipleriyle buluşturarak alternatif finansman kaynakları sağlamaktadır. Ayrıca, blok zincirinin uygulanması, merkezi olmayan ve şeffaf sistemiyle

geleneksel finansal işlemleri ve ödeme sistemlerini dönüştürme potansiyeline sahiptir. De Anca'ya (2019) göre, Şeriat perspektifinden bakıldığında, mevcut İslami finans endüstrisi bileşenleri ve finansal aracılık kuruluşları dışında ortaya çıkan girişimler olarak kategorize edilebilecek üç tür fintek operasyonu vardır, aşağıdaki tablo 1'de verilmiştir.

	Mevcut İslami Finans Sektörü	Mali aracı kuruluşlar dışında gelişen girişimler
Sermaye Sahipleri	İşbirlikçi start-up'larla ortaklık kurarak yeni bankacılık ürünleri	Kitlesel fonlama, P2P
Sermaye Arayanlar	İşbirlikçi start-up'larla ortaklık kurarak yeni bankacılık ürünleri	Kitlesel fonlama, P2P
Ödeme Yöntemler	Blok zinciri tabanlı teknoloji	E-ticaret, Blok zinciri tabanlı teknoloji

Tablo 1: İslam Perspektifinden Fintek Türleri

Kaynak: de Anca (2019)

Mevcut İslami finans sektöründe, sermaye sahipleri yatırımlar ve finansal faaliyetler için fon sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. İslami bankalar, hizmetlerini ve tekliflerini geliştirmek amacıyla yeni bankacılık ürünleri sunmak için işbirliğine dayalı start-up'larla ortaklıklar kurmaktadır. Bu işbirliği, sermaye sahiplerinin yatırım portföylerini çeşitlendirmelerine ve İslami finans çerçevesinde alternatif finansman yöntemlerine katılmalarına yardımcı olmakta, kitle fonlaması ve eşler arası borç verme gibi yenilikçi yöntemler için fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca, işbirlikçi start-up'larla kurulan bu ortaklıklar, İslami finans sektöründe sermaye arayanlar için yeni finansman kaynaklarına ve sermaye artırma yollarına erişim sağlamaktadır. Sermaye arayanlar, kitle fonlaması ve eşler arası borç verme platformlarını keşfedebilir ve İslami finans ilkelerine uygun olarak fon toplama fırsatlarını genişletebilir (de Anca, 2019).

Finansal olmayan aracılık girişimleri alanında, blok zinciri tabanlı teknolojilerin benimsenmesi İslami finasta ödeme yöntemlerinde devrim yaratmaktadır. Blok zinciri, nakitsiz yönelen değişim aracını etkileyecektir. Blok zinciri teknolojisinin entegrasyonu ile işlemler, ahlaki ve adil finansal uygulamaları vurgulayan İslami finans ilkelerine uygun olarak güvenli ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca, blok zinciri teknolojisine dayalı e-ticaret platformlarının entegrasyonu, İslami finans alanındaki dijital ticaret ortamını yeniden şekillendirmekte ve çevrimiçi işlemlerin gerçekleştirilmesi

için güvenli kanallar sunmaktadır. Bu gelişmeler yalnızca ödeme süreçlerinin verimliliğini ve güvenliğini artırmakla kalmıyor, aynı zamanda geleneksel finansal hizmetler ile yenilikçi fintek çözümleri arasında köprü kurarak İslami finans ekosisteminde daha fazla finansal kapsayıcılık ve erişilebilirliğin önünü açmaktadır (de Anca, 2019).

1.1.5. İslamî Bakış Açısından Finansal Teknoloji (Fintek)

İslam finansı ve finansal teknoloji (fintek) arasındaki işbirliği İslami prensiplere uygun olmalıdır. İslami bir perspektiften bakıldığında, açık metinlerle açıkça yasaklanmadığı sürece fintek genellikle mubahtır (izin verilebilir) (Hasan, 2018). Adam (2021) tarafından da belirtildiği gibi, fintek uygulamalarının Şer'i uyumluluğunun değerlendirilmesi için mübah olması yeterlidir. Fintek çözümleri kullanılarak gerçekleştirilen işlemler, عقد (akid) adı altında Şeriat kurallarına uymalı, akdın rükünleri ve şartları gözetilmelidir (Laldin ve Furqani, 2019). Herhangi bir fintek ürününün veya hizmetinin, Kuran ve Sünnet'ten gelen İslam hukuku ve etiğine uygun olması gerekmektedir, bu da Riba (faiz), Gharar (belirsizlik) ve Haram (yasak) gibi yasaklanmış unsurları içermektedir (Mohamed ve Ali, 2022). Bu, fintek faaliyetlerinin, İslami finans açısından etik olarak kabul edilmeyen hizmetler sunmaktan kaçınması gerektiği anlamına gelir, bunlar alkol, tütün veya kumarla ilgili olanlar gibidir. Şeria uyumlu özellikleri platformlarına entegre ederek, İslami fintek Müslüman tüketicilerin ihtiyaçlarını karşılayabilirken aynı zamanda etik standartları, inancı, İslami hukuk prensiplerini ve Şeriat'ın amacını (makasidü's-şeriat) koruyabilir (Todorof, 2018).

Fintek sektörünün her yerde, her cihazdan ve her saat erişilebilir olması, stratejik konuların ele alınmasını kolaylaştırmakta ve şeffaflığı artırarak, İslamî değerlerle uyumlu bir ortam yaratmaktadır. De Anca'nın (2019) çalışmasında, birçok bilim insanı fintek finansmanının doğası gereği İslami olduğuna inanmaktadır. Çünkü yeni ürünler oluştururken etik uygulamaları da sağlar. Bu, fintek'in sahipleri ve kullanıcıları doğrudan birbirine bağladığı için İslami prensiplerle uyumlu olduğundan dolayıdır. Bu bağlamda, fintek, finansal uygulamalarda yenilik olarak görülür ve bu da işlemleri uygun bir şekilde kolaylaştıracak ve böylece İslam'ın belirlediği asil amaçlardan biri olan maslahah'a genel katkıda bulunacaktır. Laldin ve Furqani (2019) tarafından belirtildiği üzere, Kur'an'da Bakara Suresi'nin 185. ayetinde, Allah hayatımızın her alanında kolaylık ve rahatlık

istemektedir ve Allah'ın niyeti, bize büyüme, başarı ve refah sağlamak, sıkıntı veya zorluklar meydana getirmek değil, fırsat sunmaktır. İslam, işlemleri kolaylaştırmak ve başkalarını kandırmamak amacıyla oluşturduğu sürece fintek'i teşvik etmektedir. Bu, İslam'da eylemlerin ahlakını niyetlerin belirlediği ilkesine dayanmaktadır (Laldin ve Furqani, 2019).

Tarihsel geçmişe bakıldığında, Müslümanlar yenilik ve icat konusunda zengin bir mirasa sahiptirler. Örneğin, Müslüman matematikçi El-Harezmi, cebir ve algoritmalar konusunda öncü olup modern teknolojinin temellerini atmıştır (Mohamed ve Ali, 2022). Bu tarihi miras, İslami prensiplerin gelişmiş teknolojiyi fintek'te benimseme ile uyumlu bir ilişkiyi vurgulayarak ortaya koymaktadır. Modern bağlamda, İslami finans ile fintek arasındaki sinerji, Müslüman topluluklar ve ötesinde ekonomik büyümeyi ve finansal kapsayıcılığı artırmak için büyük potansiyele sahiptir. Alam ve Ali'nin (2021) belirttiği gibi, dijitalleşmenin yardımıyla İslami finans kuruluşları finansal kapsayıcılığı sağlayabilmekte, müşteri odaklı finansal hizmetler sunulabilmekte, operasyonel mükemmelliğe ulaşabilmekte ve rakiplerine karşı rekabet avantajı elde edebilmektedir. Finansal dünyayı şekillendiren teknolojik gelişmeler devam ettikçe, bu yeniliklerin İslami ilkelere uygun olduğundan emin olmak çok önemlidir.

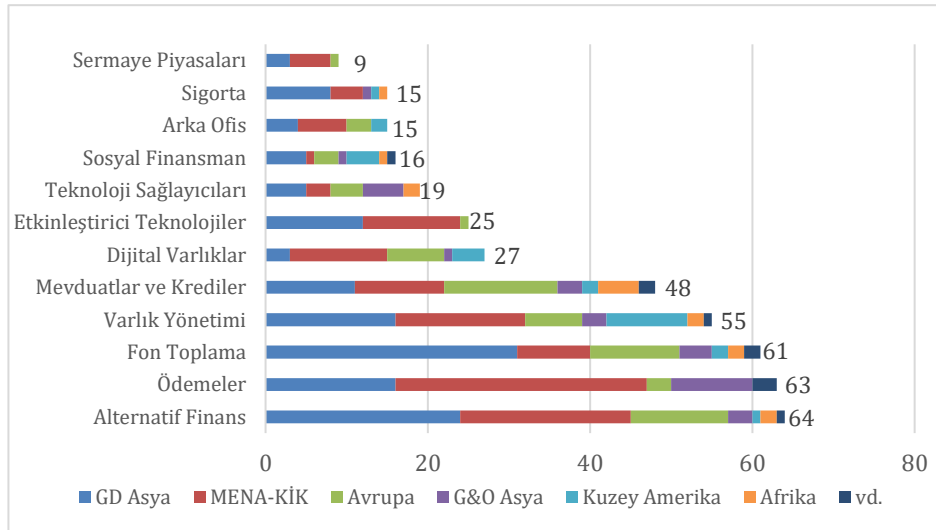
1.1.6. İslami Fintek'in Gelişimi

Mohamed ve Ali'ye (2022) göre, 2010'lu yılların başında küresel fintek endüstrisi Çinli teknoloji devlerinin öncülüğünde hızlı bir büyüme ve inovasyona sahne olmuş, ardından 2015 yılında Hindistan alt kıtasında yeniden uyanış yaşanmış ve sonraki beş yılda Güneydoğu Asya'da daha büyük bir itici güç haline gelen teknoloji tek boynuzlu atlarının yükselişi yaşanmıştır. İslami fintek'lerin gelişimi bağlamında, belirli ülkeler, finansal işlemlere erişim için mobil cihazların artan kullanımı da dahil olmak üzere çeşitli faktörler tarafından yönlendirilmiştir. Dawood vd. (2022) ve Todorof (2018) tarafından belirtildiği üzere, fintek inovasyonları sayesinde İslami finans kuruluşları rekabet avantajı elde etme, ürün fiyatlarını düşürme, kredi açığını kapatma ve genç Z kuşağı Müslümanların tercihlerini karşılama gibi avantajlar elde edebilmektedir. Birçok ülke, İslami finans prensiplerine dayalı finansal hizmetler sağlama yeni yolunu benimsemiştir. Toplam 64 ülkenin arasında, iki Güneydoğu Asya ülkesi- Malezya ve Endonezya, iki Orta Doğu ülkesi- Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ve bir Avrupa ülkesi –

İngiltere'nin, en güçlü İslami fintek ekosistemlerini sundukları belirlenmiştir (Rabbani vd., 2022). Dolayısıyla, daha fazla insanın etik açıdan daha uygun olan ve teknolojinin hızla ilerlediği Şeriat kanununu takip eden finansal ürün ve hizmetler istemesi nedeniyle İslami fintek dünya çapında popüler hale gelmeye başlamıştır.

İslam Finans Teknolojisi (fintek), gelişmeye başladı ve o zamandan beri sürekli olarak büyümektedir. 2023 Global İslam Finans Teknolojisi Raporu'na göre, İslam Finans Teknolojisi işlem hacminin küresel pazar büyüklüğü 2027 yılında 306 milyar ABD doları olarak tahmin edildi ve aynı dönemde %12,3 oranında bir büyüme gösterdi. Ayrıca, yetenek, düzenleme, altyapı, pazar ve sermaye açısından uygun bir ekosisteme sahip olan ülkeler arasında Malezya, Suudi Arabistan, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri ve İngiltere yer almaktadır. Ayrıca Bahreyn, Pakistan, Katar ve Türkiye gibi hızla büyüyen ekosistem ülkeleri bulunmaktadır (Global İslam Fintek, 2023).

İslami fintek, aşağıdaki grafik 1'de gösterildiği gibi, acente sayısı, coğrafi çeşitlilik ve genişleyen hizmet çeşitliliği açısından kayda değer bir büyüme göstermiştir. Küresel İslami fintek Raporu'na göre, 2023 yılında alternatif finans, ödemeler, mevduat ve borç verme, kaynak yaratma, varlık yönetimi, arka ofis hizmetleri, teknoloji sağlayıcıları, etkinleştirici teknoloji, sigorta, sermaye piyasaları, dijital varlıklar ve sosyal finans dahil olmak üzere 12 hizmet segmenti sunulmaktadır, aşağıdaki grafik 1'de görülmektedir.

Grafik 1: Dünyada İslami Fintek Segmentasyonu

Kaynak: Global İslami Fintek (2023) verilerinden yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Veriler, ödemeler, alternatif finans ve mevduat ve kredi gibi İslami finans teknolojisi (fintek) alanlarının çekici ve kolay erişilebilir fırsatlar sunmaları nedeniyle güçlü bir şekilde büyüdüğünü göstermektedir. Özellikle Güneydoğu Asya ve MENA-KİK bölgeleri, gelişmekte olan pazarlardaki teknoloji çözümleri için büyük önem taşıyan ödeme yöntemleri konusunda öncü konumdadır. Bu durum, yeni ve yaratıcı ödeme yöntemlerine ve finansal hizmetlere büyük bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Fon toplama ve servet yönetimi de özellikle Güneydoğu Asya, MENA-KİK, Kuzey Amerika ve Avrupa'da önemlidir. Bu bölgeler, girişimciler ve yatırım hizmetleri için sağlam sistemlere sahiptirler. Ancak, İslami finans teknolojisinin sosyal finans, sigorta, dijital varlıklar ve sermaye piyasaları gibi alanları, henüz gelişmekte olan sektörler olmalarına rağmen, daha düşük aktivite seviyelerine sahiptir. Dolayısıyla, özellikle İslami sosyal fintek alanında İslami finans teknolojisinin geliştirilmesi için hala boşluklar ve fırsatlar bulunmaktadır (Global İslam Fintek, 2023).

1.1.7. İslami Sosyal Finasta Finansal Teknoloji

Üçüncü sektörler veya hatta kâr amacı gütmeyen kuruluşların daha anlamlı bir etki yaratması beklenmektedir. Ancak, kâr amacı gütmeyen kuruluşların büyümeye çalışırken karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, programlarının faydalanıcıların hayatlarında güçlü bir olumlu etki yarattığını bağışçılara göstermektir (Janus, 2018). Üçüncü sektörlerde, özellikle de İslami sosyal finans alanında, blok zinciri gibi teknolojilerin kullanılmasıyla, bağışçıların katkılarının nasıl kullanıldığına dair daha büyük bir görünürlük sağlanmaktadır. Çevrimiçi platformlar ve mobil uygulamalar, bireylerin bağış yapmalarına ve katkılarının etkisini gerçek zamanlı olarak izlemelerine olanak tanımaktadır. Mohamed (2021) tarafından belirtildiği gibi, kamu kurumlarında teknolojinin kullanımı, şeffaflık ve sorumluluğun uygulanmasına odaklanmıştır çünkü bu, yasal sözleşme oluşturma yönetimini ve otomatik olarak sınırlı girdilere dayalı özelleştirilmiş taslaklar oluşturmaya mümkün kılabilir. Ayrıca, Mohd Nor vd. (2021) tarafından belirtildiği gibi, blok zinciri kullanan İslami sosyal finansın, tüketicilerin güvenini önemli ölçüde artırdığı gösterilmiştir. Dolayısıyla, İslami sosyal finasta fintek'in varlığı, zekât, sadaka ve vakıf gibi hayırseverlik faaliyetlerini Müslüman toplumunda devrim yaratmada önemli bir rol oynamaktadır.

İslami sosyal fintek'in inovasyonu teşvik ettiği bir diğer alan da marjinalleştirilmiş topluluklar arasında finansal kapsayıcılığı ve güçlendirmeyi teşvik etmektir. İslami sosyal fintek, İslami sosyal kurumları sosyal değişim ve sürdürülebilir kalkınma için katalizörlere dönüştürme potansiyeline sahiptir. Kuruluşlar çevresel, sosyal ve yönetim (ÇSY) kriterlerini yatırım stratejilerine ve finansman kararlarına entegre ederek etik uygulamaları, çevrenin korunmasını ve sosyal adaleti teşvik eden projeleri ve girişimleri destekleyebilmektedir. Bu yaklaşım yalnızca İslami etik finans ilkeleriyle uyumlu olmakla kalmaz, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SKH'ler) ulaşılmasına da katkıda bulunmaktadır (Hudaefi, Abubakar ve Aysan, 2023) tarafından vurgulandığı üzere, Sahra Altı Afrika bağlamında İslami fintek, sürdürülebilir büyümeyi teşvik etme potansiyeline sahiptir. Bu gerçekleştirilebilir çünkü sosyal fintek açısından genel hedef, finansal ve sosyal içermeyi artırmak ve toplumdaki zengin ve fakir arasındaki uçurumu genişletme sürecini tersine çevirmektir (Ghafoor, 2023).

İslami sosyal fintek, zekât veya vakıf kurumları gibi İslami sosyal kurumların karar alma süreçlerini iyileştirmek ve kaynak dağıtımını optimize etmek için veri analitiği ve yapay zekâdan yararlanmasını sağlamıştır. Örneğin, Ghafoor (2023) gibi İslami sosyal kurumlarda fintek hakkında daha önce yapılmış birkaç çalışma, fintek kitle fonlamasının yoksulluğun azaltılması ve afet yardımı da dahil olmak üzere İslami sosyal finans işlevlerinde devrim yaratabileceğini belirtmektedir. Dijital inovasyon aynı zamanda İslami sosyal kurumların insan hataları, dolandırıcılık ve uzun vadede sağlayabilecek diğer riskleri ortadan kaldırmak için yeniden şekillendirilmesine yardımcı olmuştur (Mohamed, 2021). Buna ek olarak, dijital araçları kullanarak sadece maliyetleri düşürmek ve doğruluğu artırmakla kalmamış, aynı zamanda öğrenme sürecine yardımcı olan geri bildirimleri de hızlı bir şekilde alabilmiştir (Chang, 2019).

2023 Global İslamî Finans Teknolojisi Raporu'na göre, İslamî sosyal finans teknolojisi şirketleri zekât, sadaka ve sigorta hizmetlerini entegre etmektedir. Endonezya, Malezya, Singapur, Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Nijerya, Fas, İngiltere, Almanya, Rusya ve ABD gibi çeşitli bölgelerde faaliyet gösteren toplamda 33 İslamî sosyal finans teknolojisi firması bulunmaktadır. Bu firmalardan 15'i sigortaya odaklanmış olup, Malezya başı çekmekte olup, Endonezya, Birleşik Arap Emirlikleri, İran, Katar, Hindistan, Singapur, Nijerya ve ABD gibi ülkeleri takip etmektedir. Ek olarak, 18 İslamî

sosyal finans teknolojisi şirketi zekât ve sadaka hizmetlerine odaklanmıştır. Bu alanda Endonezya 5 firmayla lider konumdadır, ardından ABD 4, Malezya 2, ve Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Fas, Almanya, İngiltere ve Rusya gibi ülkeler her biri bir İslamî sosyal finans teknolojisi şirketine ev sahipliği yapmaktadır (Global İslam Fintek, 2023).

İslami sosyal finans alanındaki gelişmeler, fintek uygulamaları aracılığıyla bağışçı davranışlarının değerlendirilmesine, eğilimlerin belirlenmesine ve geçmiş müdahalelerin etkisinin değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu da daha hedefe yönelik çabaları, özelleştirilmiş programları ve sosyal etkiyi artırmaktadır. Ancak, sosyal iyilik için yenilik yaparken, iş amaçları için yenilik yapmaya kıyasla benzersiz zorluklarla karşılaşıldığını belirtmek önemlidir. Chang (2019)'e göre, sosyal iyilik için yenilik yapmanın artan zorluklarından biri, insanların istekleri ile en büyük etkiye sahip olacak şey arasındaki uyumsuzluktur ve bu sektördeki fon sağlayıcılarının desteklemeye istekli oldukları şey arasındaki uyumsuzluktur. Bu, sosyal iyilik için yenilik yapmanın ne kadar zorlu olduğunu göstermektedir.

İslamî sosyal finans teknolojisi sektörünün diğer İslamî finans teknolojisi alanlarına göre geri kaldığı, 2023 Global İslamî Finans Teknolojisi Raporu'nda vurgulandığından, İslamî sosyal finans teknolojisine özgü zorlukların tanınması ve ele alınması esastır. İslami sosyal finansal teknoloji sektörü, bu engelleri tanıyarak ve aşarak tam potansiyelini gerçekleştirebilir ve İslami finansal ekosistemlerde sosyal refaha ve finansal kapsayıcılığa önemli ölçüde katkıda bulunabilmektedir (Global İslam Fintek, 2023).

1.1.8. Finansal Teknolojinin Zorlukları

Teknoloji ve yenilik, ilerleme fırsatları sunarken, sürdürülebilir büyüme ve etki sağlamak için ele alınması gereken zorluklar da bulunmaktadır. Dawood vd.'nin (2022) bir çalışmasına göre, fintek en az altı zorlukla karşı karşıyadır; bunlar arasında düzenleme yönetimi, müşteri yönetimi, risk yönetimi, yatırım yönetimi, COVID-19'un etkisi ve performans, sürdürülebilirlik ve İslami Kurumlarla işbirliği gibi diğer zorluklar vardır. Benzer şekilde, Chuen vd.'nin (2022) bir çalışması, fintek kullanılırken karşılaşılabilecek zorlukları vurgulamaktadır. Örneğin, dijital sınır ötesi işlemlerde, düzenlemelerin uygulanması zorlaşmaktadır. Ayrıca, işletmelerin olumlu bir toplumsal etki yaratmayı önceliklendirdikleri noktada, çalışanlarının sürekli eğitim alması ve becerilerinin

geliştirilmesinin öneminin farkına varmaktadırlar. Ancak, yeni teknolojilere yönelik hangi personelin ya kıdemli yöneticiler ya da BT personeli olması gerektiğinin belirlenmesinde zorluklar ortaya çıkmaktadır. Başka bir sorun da gelecekte temel olacak becerilerin belirlenmesidir.

İslami finansta fintek, kusursuz olmayan ancak değerli çözümler sunmasına rağmen kaçınılamayan zorluklarla karşılaşmaktadır. Önemli bir zorluk, düzenleyici uyum ve İslam hukukuna uygunluktur (Dawood vd., 2022; Muryanto vd., 2021; Rabbani, 2022). Fintek firmaları, bu prensiplerle uyumlu ürünler ve hizmetler geliştirmeli ve hedef kitlelerinin finansal ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Bir şekilde, düzenleyicilerin veya şeriat uzmanlarının inovasyonun toplumun ihtiyaçları ile nasıl uyumlu hale getirileceği konusunda açık bir anlayışa sahip olmadıkları görülmektedir. Bu nedenle, düzenleyicilerin ve şeriat uzmanlarının faktörleri, istikrarın sağlanması açısından önemlidir (Ashraf, 2023). Fintek alanındaki bir diğer zorluk da siber güvenlik ve veri gizliliğidir (Rabbani, 2022). Bu verilerin güvenliğini sağlamak ve müşteri gizliliğini korumak, güven ve itibarı korumak için çok önemlidir. Teknik altyapı da İslami finansta yalnızca ödenmesi gereken maliyet nedeniyle değil, aynı zamanda artan talebi karşılamak için operasyonlarını ölçeklendirebilmesi gereken ölçeklenebilirlik nedeniyle de bir zorluk haline gelmektedir (Alaeddin vd., 2021).

Ayrıca, Rabbani'nin (2022) belirttiği gibi, okuryazarlık ve araştırma eksikliği, eğitimli insan kaynağının kıtlığına yol açmakta ve kurumsal yeniliğe uyum sağlamayı engellemektedir. Bu durum aynı zamanda organizasyonların yeniliğe ayak uydurmasını etkilemekte ve şirketlerin ve politika yapıcılarının yenilikleri teşvik etmeyi ve aynı zamanda daha geniş bir paydaş grubuna uygun hesap verebilirlik sağlamayı dengelemelerini gerektirecektir (Chuen vd., 2022). İslami finansal teknoloji şirketlerinin hızla değişen finansal teknoloji ortamında rekabetçi ve ilgili kalabilmeleri için teknoloji altyapısına, yeteneklere ve araştırma ve geliştirmeye yatırım yapmaları büyük önem taşımaktadır. De Anca (2019) tarafından vurgulandığı gibi, işbirliği ve ortaklıklar, finansal teknoloji alanındaki zorlukların üstesinden gelmek için esastır. Finansal teknoloji şirketleri, geleneksel finans kuruluşları, düzenleyiciler, teknoloji sağlayıcıları ve diğer paydaşlarla işbirliği yaparak düzenleyici, teknik ve operasyonel zorlukların üstesinden gelebilmektedir. Bu, onların güçlü yönlerinden ve uzmanlıklarından yararlanarak

mümkündür. Ortaklıklar ayrıca finansal teknoloji şirketlerinin etkilerini genişletmelerine, yeni pazarlara erişmelerine ve ürün ve hizmetlerinin etkisini artırmalarına yardımcı olabilmektedir.

Sonuç olarak, İslami sosyal fintek'e özgü olanlar da dahil olmak üzere fintek alanındaki zorluklar çok yönlüdür ve ele alınması için kapsamlı ve işbirliğine dayalı bir yaklaşım gerektirmektedir. Fintek şirketleri mevzuata uygunluk, siber güvenlik, ölçeklenebilirlik, İslami ilkelere bağlılık, finansal kapsayıcılık ve inovasyona odaklanarak sektörün karmaşıklığının üstesinden gelebilir ve finansal kapsayıcılığı, sosyal etkiyi ve sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmek için teknolojinin tüm potansiyelinden yararlanabilir (Rabbani, 2022).

1.2. Şeffaflık

1.2.1. Tanım

Şeffaflığın, uygulandığı spesifik konuya veya bağlama bağlı olarak çeşitli tanımları vardır. İngilizce'de "şeffaf" kelimesi Latince kökenli iki kelimeden türemiştir: "trans" (öte) ve "parent" (görünür) (Oliver, 2004). Oxford İngilizce Sözlüğü'ne göre, eski İngilizce kullanımında şeffaf, "ötesinde yatan cisimleri tamamen görünür kılacak şekilde ışık geçirme özelliğine sahip" anlamına geliyordu (Oxford, 2023). Öte yandan, daha önceki araştırmacılar da şeffaflığı tanımlamışlardır; örneğin Vishwanath ve Kaufmann (2001) şeffaflığı ekonomik, sosyal ve politik açılardan bilgi akışının artması ve tüm paydaşların ilgili bilgilere zamanında ve güvenilir bir şekilde ulaşabilmesi olarak açıklamıştır. Buna ek olarak, Şeffaflık çeşitli olguların, niyetlerin, eğilimlerin, yönelimlerin ve davranışların bir tanımıdır (Dholakia, 2023). Alloa ve Thomä (2018) tarafından da belirtildiği üzere, şeffaflık sadece toplumsal ya da kurumsal bir kavram değildir; şeffaflık aynı zamanda bireysel düzeyde hesap verebilirliği ve sorumluluğu artırmanın bir yolu olarak görülmekte ve daha etik davranışları teşvik etmektedir.

Şeffaflık, davranışları yönlendirmek ve etkilemek için önemli bir araçtır. Düzenleyicilerin, platform yaratıcılarının ve kullanıcıların dürüstlüğü ve açıklığı teşvik etmek için gerçekleştirdiği eylemleri içerir (Geng, 2023). Albu ve Flyverbom (2016) tarafından da belirtildiği gibi, şeffaflık, gösterilen bilgileri değiştirmeden veya dönüştürmeden paylaşım anlamına gelmektedir. Şeffaflığa yapılan bu vurgu, bilgi ve

farkındalığı artırma amacından kaynaklanmaktadır. İnsan haklarının korunması için özellikle önemlidir çünkü yolsuzluk veya beceriksizlik gibi yanlışları ortaya çıkarır, kurumları sorumlu tutar ve halkın sorumlu ve etik davranmasını sağlayacaktır (O'Neill, 2009). Oliver (2004) tarafından tanımlandığı gibi, şeffaflık, ilgilenen veya anlayanlara gerçeği erişilebilir hale getirmeyi içermektedir. Günümüz bağlamında şeffaflık, yaygın medya, bilgi teknolojisine kolay erişim ve kamunun bilgi hakkına olan küresel inanç gibi faktörlerle yönlendirilen proaktif bir yaklaşım haline gelmiştir. Schnackenberg ve Tomlinson (2016) tarafından belirtildiği gibi, şeffaflık güvenilirliğin öncüsüdür, çünkü şeffaflığın temel amacı kamuoyuna bir etik biçimi olarak iletişim kurmaktır (Dubink vd., 2008). Bu, şeffaflığın hem kurumsal hem de sosyal açıdan anlamlılık getirme potansiyelini vurgulamaktadır (Lehman, 2022).

1.2.2. Şeffaflığın Türleri

Şeffaflık, olan biteni anlamamıza yardımcı olur. Bu, insanların işlerin nasıl yürütüldüğüne dahil olmalarına yardımcı olmak için bilgi paylaşmanın bir yoludur. Şeffaflık, çeşitli boyut ve biçimleri kapsayan çok yönlü bir kavram olduğundan, vatandaşlara bilgi sağlamayı ve kamu işlerine katılımlarını teşvik etmeyi amaçlayan çok önemli bir iletişim süreci haline gelmiştir. Farklı şeffaflık türleri vardır ve her birinin bilgi paylaşımında ve insanların hesap verebilir olmasını sağlamada belirli bir amacı vardır (Molina Rodríguez-Navas vd., 2021).

Genel olarak, Heald (2022) şeffaflığı "yönler" ve "çeşitler" olarak ikiye ayırmaktadır. Şeffaflığın dört yönü a) yukarı, b) aşağı, c) içeri ve d) dışarı anlamına gelmektedir. Yukarıya yönelik şeffaflık, kuruluşlar içindeki asil-vekil ilişkileri ve devlet-vatandaş ilişkileri gibi hiyerarşik olarak yukarıda yer alanların hesap verebilirliğini ve gözetimini içermektedir. Aşağıya yönelik şeffaflık, liderlerin yönettikleri insanlar tarafından izlenmesidir. İç doğru şeffaflık, dışarıdan gözlemcilerin kurumların içine bakmasını sağlarken, dışa yönelik şeffaflık kurum içindekilerin dışarıya bakmasını sağlamaktadır. Öte yandan, çeşitli bağlamlarda, şeffaflık iki türe ayrılmaktadır: a) olay ve b) süreç. Olay şeffaflığı, finansal raporlar veya performans gibi 'sonuçlar' hakkındadır. Süreç şeffaflığı, bir kuruluşun prosedürel ve operasyonel yönlerinin derinliklerine inmektedir. Prosedürel şeffaflık, prosedürler ve karar kuralları hakkındayken, operasyonel şeffaflık, bir örgütün iç işleyişinin detayları hakkındadır (Heald, 2022).

Ekonomik finans söz konusu olduğunda, şeffaflık gerçekten önemli hale gelir çünkü finansal sistemler oldukça karmaşık olabilmektedir. Dholakia (2023) tarafından açıklandığı üzere, ekonomik finasta şeffaflık aşağıdaki gibi farklı türlere ayrılabilir:

- a) Açıklamaya dayalı şeffaflık, açıklama veya izleme süreci için anlamlı açıklamalar sunmayı ifade etmektedir. Belirli bilgilerin neden izlendiği veya takip edildiği ve açıklanan bilgilerin alıcı tarafından nasıl işlendiği ve kullanıldığı hakkındaki soruların yanıtlanmasını içermektedir. Bu şeffaflık biçimi paydaşların neler olup bittiğini anlamasını sağlamaktadır.
- b) Taktiksel şeffaflık, belirli ve dar tanımlı kurumsal hedeflere ulaşmak için dengeli ve hedefe yönelik bir şekilde bilgilerin açıklanması veya saklanması sürecini kapsamaktadır. Erişime dayalı şeffaflık, soyut ve geniş hedefleri olan stratejik amaçların peşinden gitmekten farklıdır. Taktiksel şeffaflık bir güvenlik kültürünü teşvik eder, maliyetleri ve israfı azaltır ve sorunlarla hızlı bir şekilde ilgilenerek etkilerini hafifletir. Ayrıca şirketin sorumlu bir kuruluş olarak itibarını artırmakta, çevresel ve sosyal raporlama gerekliliklerini desteklemekte, en iyi yetenekleri çekmekte, itibarı proaktif bir şekilde yönetmekte ve müşteri ilişkilerini güçlendirmektedir.
- c) Kişisel değer temelli şeffaflık, örgüt liderlerinin ve çalışanlarının kişisel temel değeri olarak ortaya çıkmakta ve etik bir yönlendirme sağlayarak örgütlerin davranışlarını etkilemektedir. Farklı alanlardaki bilimsel düşünciyi şekillendirmekte ve örgüt içindeki bireylerin davranışlarını etkilemektedir.
- ç) Süreç bazlı şeffaflık, bilginin elde edildiği, işlendiği ve kullanıldığı sürecin her adımının anlaşılmasını ve incelenmesini içermektedir. Bu şeffaflık biçimi, iş sürecinin farklı aşamalarında izlenebilirlik, görünürlük ve satın alma sonrası açıklamanın önemli olduğu tedarik zinciri yönetiminde değerlidir. Bu şeffaflık türü, kuruluşun nasıl çalıştığına ilişkin açık bir görüş oluşturmayı içermekte ve hem müşterilerin hem de çalışanların sunulan değeri anlamalarına yardımcı olmaktadır. Buna ek olarak, iki kısma ayrılabilir: perde arkasındaki eylemleri ve destek süreçlerini müşteriler için daha görünür kılmak ve genel hizmet deneyimini geliştirmektedir. Müşteri Şeffaflığı, müşteri geri bildirimlerini çalışanlar için görünür kılmak açısından önemlidir. Bu, çalışanların müşterilerin nasıl hissettiğini ve buna göre nasıl hareket

edebileceklerini bilmelerine yardımcı olmaktadır. Bu tür bir şeffaflık, herkesin birbirini görebildiği ve tepki verebildiği bir ekip çalışması gibidir, bu da hizmeti herkes için daha iyi hale getirmektedir. Genellikle bu tür bir şeffaflık dijital pazarlama, e-ticaret ve veri odaklı müşteri ilişkileri yönetiminde önemlidir. Bu, müşterilerin kişisel bilgilerinin işletmelere, değişim ortaklarına ve diğer müşterilere açıklanmasını ve işletmelerin işiselleştirilmiş teklifler ve hizmetler sunmak için bu bilgileri yönetmesini içermektedir.

d) Kurumsal değer temelli şeffaflık, fonksiyonel ve hiyerarşik kurumsal sınırlar içinde ve ötesinde ilgili bilgilerin açık bir şekilde paylaşılmasıyla ilgilidir. Yöneticilerin kararlarına ve davranışlarına yön vermekte, çalışanların üretkenliğine ve bağlılığına katkıda bulunmakta ve olumlu sonuçlara yol açmaktadır. Kuruluşlar şeffaf olduklarında daha etik, erdemli ve etkili olarak görülmektedirler. Bu, çalışanlar arasında olumlu ve başarılı bir işyeri kültürü yaratmak, açık diyalogu, ekip çalışmasını, birliği, aidiyet duygusunu ve güveni teşvik etmek için gereklidir. Dholakia'ya (2023) göre sağlıklı bir kurum kültürü yaratmanın altı bileşeni vardır:

- 1) Beklentilerin açıkça belirlenmesi ve kuralların oluşturulması herkesin kendisinden beklenenleri anlamasına yardımcı olmakta, böylece politika ve prosedürlerin açık olduğu şeffaf bir kültürü desteklemektedir.
- 2) Profesyonel değerlerle tutarlı bir şekilde davranmak, bireylerin, özellikle de liderlerin, davranışlarını kurumun belirtilen değerleriyle uyumlu hale getirmeleri gerektiği anlamına gelmektedir.
- 3) Şeffaflık uygulamalarını destekleyen bir çalışma ortamının sağlanması, açıklığın teşvik edilmesi için esastır. Bu, etkileşimi ve görünürlüğü teşvik eden fiziksel çalışma alanı düzenlemelerini ve bilgi akışını serbestleştiren sistemleri kapsayabilmektedir.
- 4) Şeffaf davranışı gözlemlenebilir kılmak, karar alma süreçlerini kamuya açık hale getirmeyi, açık toplantılar düzenlemeyi veya kurumsal faaliyetlerin erişilebilir belgelerini sağlamayı kapsamaktadır.
- 5) Tartışma ve fikir ayrılıklarının teşvik edilmesi, farklı bakış açılarının memnuniyetle karşılandığı ve sağlıklı tartışmaların en iyi sonuçlara ulaşmanın bir yolu olarak değerlendirildiği bir ortam yaratır. Bu, paydaşları anlaşmazlıkları dile getirmeye teşvik ederek daha iyi karar alma ve daha kapsayıcı bir ortam sağlamaktadır.

- 6) Şeffaf olmayan davranışların yaptırıma bağlanması, şeffaflık kültürüne aykırı davranışlar için sonuçların uygulanmasını içermektedir. Bu, şeffaflığın kurum içinde temel bir standart olduğu mesajını güçlendirmektedir.

Bununla birlikte, şeffaflıktan bahsettiğimizde, işlerin nasıl yürüdüğü konusunda açık ve net olmayı ifade etmektedir. Dolayısıyla, şeffaflık yalnızca düzenleyici bir gereklilik değil, aynı zamanda küresel ekonominin karmaşıklığının üstesinden gelmek ve sürdürülebilir ve dayanıklı finansal sistemler inşa etmek isteyen kuruluşlar için stratejik bir öneme sahiptir. Dahası, şeffaflık özelliklerinden veya ilkelerinden ayrı düşünülmemektedir. Ekonomik finans bağlamında iletişim perspektifinden şeffaflık ilkeleri, Molina Rodríguez-Navas vd. (2021) tarafından vurgulanan altı temel hususta kategorize edilebilmektedir:

1. **Açıklama.** Bu, ilgili tüm gerçeklerin ve ayrıntıların gizlenmeden ortaya çıkarılmasını sağlayarak bilginin kamuya açık hale getirilmesi anlamına gelmektedir. Bu ilke şeffaflığın teşvik edilmesi açısından önemlidir çünkü vatandaşların kamu kurumlarının davranış ve kararlarına erişebilmelerini ve bunları anlayabilmelerini sağlamaktadır. Ayrıca, von Alberti-Alhtaybat vd. (2012) tarafından yapılan çalışmaya göre, iki tür açıklama vardır: 1) zorunlu açıklama ve 2) gönüllü açıklama. Bununla birlikte, açıklama düzeyi, Haniffa ve Hudaib (2011) tarafından vurgulandığı üzere üç kategoriye ayrılan bilginin miktarını ve detayını içermektedir: 1) yeterli açıklama, 2) adil açıklama ve 3) tam açıklama. Öte yandan, Dholakia (2023) anlamlı bir şeffaflık elde etmek için açıklamanın özelliklerinin şu bileşenlere sahip olması gerektiğini belirtmektedir: 1) açıklık, 2) kesinlik, 3) yorumlama, 4) tamlik ve 5) bağlamsallaştırma.
2. **Güçlendirme.** Bu, vatandaşlara kurumları sorumlu tutmaları ve karar alma sürecine katılmaları için gerekli bilgileri sağlayarak onları güçlendirmeyi içermektedir; bu da yönetim sistemine olan güven ve itimadın artmasına yol açabilmektedir.
3. **Görünürlük.** Bu ilke, kamu kurumlarının eylem ve kararlarının kamuoyu tarafından görülebilir ve erişilebilir olmasını sağlamaktadır. Görünürlük ilkesi, vatandaşların kamu kurumlarının faaliyetlerini inceleyip izleyebilmeleri, hesap verebilirliği teşvik etmeleri ve yolsuzluğu önleyebilmeleri için gereklidir.

4. **Anlaşılabilirlik.** Şeffaflığın en 6nemli unsurlarından biri olarak kamu kurumları, sundukları bilgilerin açık, net ve hedef kitle tarafından kolayca anlaşılabilir olmasını sağlamalı ve b6ylece bilinçli karar alma ve katılımı kolaylaştırmalıdır.
5. **Yaygınlaştırma.** Bu ilke, Şeffaflığın sadece pasif bir bilgi sunma değil, aynı zamanda vatandaşlara ve paydaşlara ulaşma, farkındalığı ve katılımı teşvik etme gibi aktif bir s6re olmasını sağlamaktadır.
6. **H6manizm.** Bu ilke, bireylerin doğuştan sahip oldukları haysiyet ve hakları tanıyarak Şeffaflığın sadece teknik bir uygulama değil, aynı zamanda vatandaşların bağımsızlığının g6lendirilmesi ve bu bağımsızlığa saygı g6sterilmesi için bir araç olmasını sağlamaktadır. Şeffaflık aynı zamanda etik hususlar ve kamu yararına hizmet etme taahh6d6 tarafından y6nlendirilmelidir.

Bu ilkelere ek olarak Şeffaflık çeşitli 6zelliklerle de tanımlanabilmektedir. Bunlar arasında doğruluk, g6ncellik, erişilebilirlik, kullanılabilirlik, anlaşılabilirlik, evrensellik, çoğulculuk ve çeşitlilik yer almaktadır. Bu 6zellikler, sağlanan bilgilerin doğru, g6ncel, kolay erişilebilir ve farklı bakış açılarını ve paydaşları kapsayıcı olmasını sağlamaktadır (Molina Rodr6guez-Navas vd., 2021).

1.2.3. İslami Perspektifte Şeffaflık

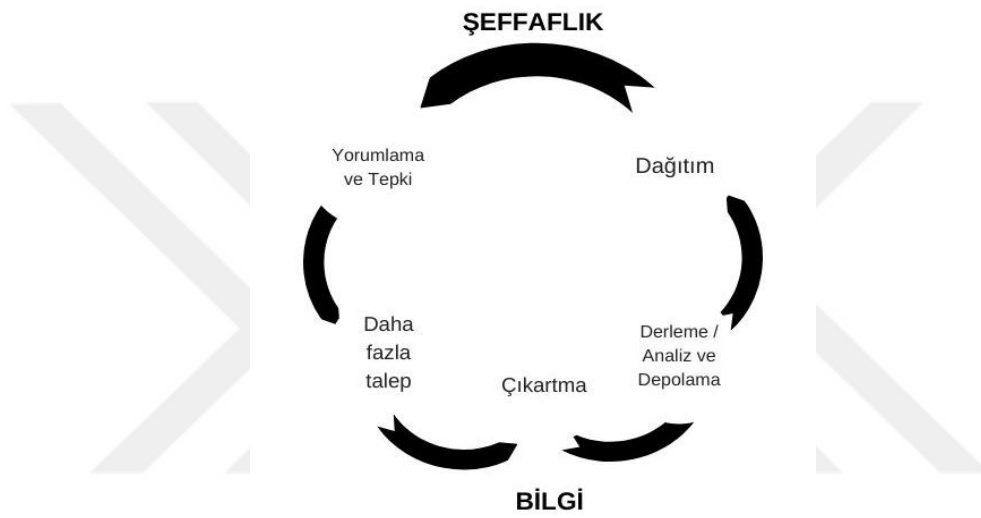
Şeffaflık, d6nya çapında çeşitli toplumlarda ve k6lt6rlerde değer verilen temel bir ilkedir. İslami bakış açılarına g6re, Şeffaflık dinin temel değerleri ve 6đretleriyle uyumlu olduğu için 6nemli bir yere sahiptir. İslam'da Şeffaflık kavramı, y6netim, iş ilişkileri, ilişkiler ve kişisel davranışlar dahil olmak 6zere yaşamın t6m y6nlerinde d6r6stl6k, sorumluluk ve açıklık içermektedir. İslami 6đretlerde Şeffaflık, adalet, b6t6nl6k ve doğruluk prensiplerine dayanmaktadır. İslam'ın kutsal kitabı olan Kuran, t6m ilişkilerde d6r6stl6k ve doğruluk 6nemini vurgular. Maide Suresi 8. ayette Allah m6minlere, "Kendiniz, ana babanız, yakınlarınız, zenginler ve yoksullar aleyhine de olsa, Allah'a şahit olarak adaleti titizlikle ayakta tutun" diye emretmektedir. Bu ayet, M6sl6manların kişisel çıkarları veya ilişkilerine aykırı olsa bile adaleti ve doğruluğu savunma y6k6ml6l6đ6n6 vurgular. Khan'ın (2019) alışmasında ayrıca, Peygamberin ilahi mesajın 6z6n6 hiçbir sır bırakmadan alenen 6đrettiđinden ve bunun Kur'an'da, Hicr Suresi, 7-8. ayetlerde atıfta bulunulan inancın temelleri haline geldiğinden bahsedilmektedir.

Şeffaflık, özellikle İslami perspektifte olmak üzere, hayatın her alanında güven, doğruluk, dürüstlük ve açıklığın sağlanması için çok önemlidir. Yönetişim ve ekonomik faaliyetlerde şeffaflık, güvenin tesis edilmesinde ve etik uygulamaların teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Şura kavramıyla ilişkilendirilen şeffaflık, İslami yönetişimin merkezinde yer almakta ve karar alma süreçlerinde başkalarının görüş ve tavsiyelerine başvurmanın önemini vurgulamaktadır (Haniffa ve Hudaib, 2011). Bu, toplumun tüm üyelerinin haklarını koruyan bir hesap verebilirlik ve adalet garantisi sağlamaktadır (Khan, 2019).

Aynı zamanda Emanet veya güven kavramıyla da ilgilidir çünkü İslami öğretiler iş dünyasında aldatma, dolandırıcılık ve adil olmayan ilişkileri yasaklamaktadır. Bununla birlikte, Tebliğ ilkesi şeffaflığı ve kapsamlı bir şekilde bilgi sağlama arzusunu ifade etmektedir (Aziza ve A. Birton, 2019). Bu ilkeler, Müslümanların sorumluluklarını dürüstçe ve sadık bir şekilde yerine getirmelerini gerektirir ve İslam'daki etiği veya iyi hizmet veren toplulukların değerlerini yansıtır. Allah'ın emaneti teslim etme emri Kur'an-ı Kerim'de Nisa Suresi 58. ayette belirtilmiştir. Daha spesifik olarak, Allah'a, kendine ve başkalarına karşı güvenilirliği sürdürme emri Maide Suresi 32. ayette yer almaktadır. Bu nedenle, herhangi bir İslami kurumun sorumlu olması ve topluma hizmet ederken görev bilincini benimsemesi beklenmektedir. İslam, bireylerin kurumların ilerleme ve başarılarını bilme hakkına sahip olması nedeniyle kamusal erişilebilirliği vurgulamaktadır (Lewis, 2006). Aziza ve Afiani (2023) tarafından vurgulandığı üzere, şeffaflıkta Emanet ve Tebliğ kavramı kurumların bağlılık ve sorumluluklarının ötesine uzanmaktadır. Ahlakı, bilginin doğru iletişimindeki tutarlılığı ve kontrol eden kurumların çıkarlarını içermektedir. Müslümanlar şeffaflık ilkelerini benimseyerek, İslam'ın değerlerinin yönlendirdiği adil ve eşitlikçi bir toplum yaratmak için çaba gösterecektir.

1.2.4. İslami Finansta Şeffaflık Döngüsü ve Ortaya Çıkışı

Şeffaflık, yönetim, iş dünyası ve finans dahil olmak üzere toplumun çeşitli yönlerinde önemli bir rol oynayan temel bir kavramdır. Oliver'ın (2004) da belirttiği gibi, şeffaflık günümüzde siyaset, iş dünyası, meslekler ve sosyal, kültürel ve dini yaşamlarımızda başarının vazgeçilmez bir unsurudur. Ayrıca şeffaflığın sağlanamamasının maliyeti, 2001 ve 2002 yıllarındaki Enron, WorldCom ve diğer önemli şirketler gibi şirketlerin ani iflaslarının göstergesidir (Fung vd., 2007). Bu nedenle, insanlar daha fazla bilgi talep edecek ve Şekil 1'de açıklanan bilgi akışı ve şeffaflık ortaya çıkacaktır:

Şekil 1: Şeffaflık ve Bilgi Döngüsü

Kaynak: Oliver (2004)

Bu süreç, bilgiyi etkili bir şekilde ele alıp kullanma yeteneğimizi artıran beş temel adımdan oluşmaktadır. "Daha fazlasını talep et" ile başlayan bu aşama, sürekli olarak ek bilgi veya taleplere ihtiyaç duyulduğunu veya istendiğini göstermektedir. Bu talep, döngüyü ilgili kaynaklardan verilerin toplandığı "Çıkarma" aşamasına yönlendirmektedir. Bu süreç, hedeflenen verileri almak için manuel veya otomatik araçlar kullanarak aktif bir şekilde bilgi aramayı içermektedir. Bilgi çıkarıldıktan sonra "Derleme/Analiz ve Depolama" aşaması başlamaktadır. Bu aşamada ham veriler düzenlenmekte, kalıplar veya içgörüler açısından incelenmekte ve sistematik bir şekilde depolanmaktadır. Bu, bilginin sadece toplandığı değil aynı zamanda kolay erişim ve analiz için hazırlandığı bir konsolidasyon süreci anlamına gelmektedir. Derleme ve analizden sonra, işlenmiş bilgilerin ilgili alıcılara iletildiği "Dağıtım" aşaması

başlamaktadır. Bu aşama, içgörülerin ihtiyacı olanlara sunulmasını sağlamakta ve verilerin daha geniş bir kitleye veya paydaşlara yayılması anlamına da gelebilmektedir. Döngü daha sonra, yayılan bilgilerin alıcılar tarafından yorumlandığı "Yorumlama ve Tepki" aşamasına ilerlemektedir. Burada paydaşlar aldıkları bilgileri anlamlandırmakta, tepki vermekte veya yanıtlamaktadır. Bu tepki, yorumlanan verilere dayalı olarak stratejilerin veya karar alma süreçlerinin ayarlanmasıyla sonuçlanabilmektedir. Son olarak döngü, bu sürecin hem bir sonucu hem de katalizörü gibi görünen "Şeffaflık" ile sona ermektedir. Şeffaflık, üretilen ve paylaşılan içgörülerin açık, şeffaf ve hesap verebilir uygulamalara katkıda bulunduğunu ima etmektedir. Döngünün doğası, sürecin şeffaflığının güveni artırdığını ve sürekli bilgi talebine yol açtığını, dolayısıyla döngünün devam ettiğini göstermektedir. Her aşama iki yönlü oklarla birbirine bağlanmıştır, bu da herhangi bir noktada geri bildirimin veya ek gereksinimlerin süreci etkileyebileceğini ve bilgi yönetiminin yinelemeli ve dinamik bir doğası olduğunu ima etmektedir (Oliver, 2004).

Şeffaflık, bir öğrenme döngüsü olmasının yanı sıra birçok önemli amaca da hizmet etmektedir. Bunlar arasında, paydaşların bilinçli kararlar alabilmeleri ve kurumları sorumlu tutabilmeleri için bilgi, karar ve eylemlerin paydaşlara açık bir şekilde iletilmesi yer almaktadır (Haniffa ve Hudaib, 2011). Horsley'e (2007) göre şeffaflık aynı zamanda bütünlüğü ve istikrarı teşvik etmekte ve ekonomik büyümeyi kolaylaştırmaktadır. Şeffaflık, bilgiye ve kaynaklara erişimi artırarak ekonomik kalkınmaya ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunabilmektedir. Ayrıca, İslami ekonomik finasta şeffaflık, küresel pazara yeni girenler için dolandırıcılık, yolsuzluk ve finansal istismarı önlemek açısından önemlidir. Lewis (2006), Islam (2006), Haniffa ve Hudaib (2011), Khan (2019) ve Aziza ve Afiani (2023) tarafından yapılan çalışmalar, güven inşa etmek için İslami finans ve İslami sosyal finans kurumlarında şeffaflığın önemini vurgulamıştır. Dholakia'nın (2023) çalışmasında belirttiği gibi, şeffaflık yöneticilerin etkili stratejiler oluşturup uygulamasına, karşılıklı fayda sağlayan paydaş ilişkileri geliştirip sürdürmesine ve ikili ilişkilerde güven inşa etmesine olanak sağlamaktadır. Dholakia'nın (2023) çalışmasında belirttiği gibi, şeffaflık yöneticilerin etkili stratejiler oluşturup uygulamasına, karşılıklı fayda sağlayan paydaş ilişkileri geliştirip sürdürmesine ve güven inşa etmesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla şeffaflık, finansal okuryazarlığı teşvik etmeye, tüketicileri sağlıklı finansal kararlar almaları için güçlendirmeye ve marjinal

gruplar için giriş engellerini azaltmaya yardımcı olduğu için işbirliğinin önünü açarak kuruluşların dirençli ve sürdürülebilir performans elde etmelerine yardımcı olabilmektedir (Dholakia, 2023; Fung vd., 2007).

1.2.5. Şeffaflığın Zorlukları

Ekonomik finasta şeffaflık, güveni, hesap verebilirliği ve bütünlüğü teşvik etmek için önemli olmasına rağmen, bununla ilgili bir zorluk da bulunmaktadır. Şeffaflığı, kendi içsel veya araçsal değerlere sahip olabilecek diğer nesnelerle karmaşık bir ilişki ağı olarak düşünmek faydalıdır. Best (2005) ve Heald (2022)'e göre, ekonomik finasta şeffaflığı teşvik etmenin ana zorluklarından biri, açıklama ihtiyacını gizlilik ve gizlilik endişeleriyle dengelemektir. Dahası, şeffaflık sadece entelektüel bir meraktan gerçek hayata dönüşürken bile çeşitli duygusal tepkilere yol açabilmektedir (Oliver, 2004). Finansal kurumlar, hassas bilgilerin korunmasını sağlarken, paydaşlara riskleri değerlendirmek ve bilinçli kararlar almak için gerekli içgörülerini sağlamak arasında hassas bir denge kurmalıdır. Von Albeni-Alhtaybat vd. (2012) tarafından belirtildiği üzere, ilgili bir diğer husus da şeffaflığın sürdürülmesinde kaynaklar ve uyumlulukla ilişkili maliyetlerdir ve bu maliyetler çerçevenin analizi ve optimizasyonu sırasında dikkate alınmalıdır. Zira yönetim ancak elde edilen faydalar katlanılan maliyetleri aştığında açıklama yapacaktır. Bir diğer zorluk ise kara para aklama, vergi kaçırma ve piyasa manipülasyonu gibi yasadışı faaliyetlere olanak tanıyan opak finansal uygulamaların ve düzenleyici boşlukların yaygınlığıdır (Fung vd., 2007).

Genel olarak, ekonomik finasta daha fazla şeffaflık elde etmek, bu zorlukların üstesinden gelmek için güçlü düzenleyici uygulama, uluslararası işbirliği ve teknolojik ilerlemeler gerektirmektedir. Düzenleyiciler şeffaflığı ve hesap verebilirliği artırarak finansal piyasaların bütünlüğünü koruyabilmekte ve sistematik riskleri azaltabilmektedir. Oliver'a (2004) göre, bu zorlukların üstesinden gelmek ve gerçekten şeffaf bir kurum olmak için kurum içi organizasyonun dört temel bileşeni vardır:

- 1 Üst düzey yöneticilerin ve liderlerin açık ve şeffaf olmaya kararlı olduğu bir kültürü ifade etmektedir.
- 2 Her düzeyde açıklığı teşvik eden, şeffaflığı destekleyen ve herhangi bir şeffaflık eksikliği, karışıklık veya yolsuzluğu hızla ele alan programlar ve süreçler.

- 3 İyi eğitimli yöneticiler, liderler ve bilgi, dürüstlük, güven ve itimat sahibi çalışanlar uygun şekilde hareket edecek, gerektiğinde konuşacak ve herhangi bir yanlış davranışın üzerine gidecektir.
- 4 Kurumla bağlantılı kilit paydaşlarla proaktif olarak iletişim kurmanın açık bir yoludur.

2. BÖLÜM: ZEKÂT KURUMLARI

Bu bölüm, zekât kurumu kavramını inceleyerek ve dünya çapında zekât kurumlarının türlerini inceleyerek başlayacak ve özellikle Endonezya'daki zekât kurumlarına ve programlarına odaklanacaktır. Ayrıca, bu bölümde zekât kurumlarının karşılaştığı zorluklar ele alınacaktır.

2.1. Zekât Kurumları

İslamî sosyal finans, zekât, vakıf ve mikrofinansı içeren, daha geniş bir ölçekte sosyal eşitliği teşvik eden bir kavramdır. İslam finansının marjinalleşmiş topluluklara ulaşmadaki sınırlamalarına rağmen, İslami sosyal finans kurumları, dezavantajlıların refahını yükseltmede önemli bir rol oynamaktadır. İslam'ın temel direklerinden biri olan zekât, yalnızca dini görevleri yerine getirmekle kalmamakta, aynı zamanda hak eden bireylerin refahını artırma aracı olarak da hizmet etmektedir. Bütün Müslümanlar için zorunlu olan zekât, Tevbe Suresi 60. ayette belirtildiği gibi, yoksulluktan korunmak için sekiz sınıfa verilmektedir. Peygamber efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) döneminde başlayan zekât uygulaması, günümüze kadar uzanmakta olup çağdaş kurumlar tarafından yönetilmekte ve İslam hukukuna uygun şekilde yapılmaktadır. Süregelen bu gelenek, cömertlik ve sosyal sorumluluğun İslami finans uygulamalarının ayrılmaz bir parçası olarak kalmasını sağlamakta ve böylece toplumun genel olarak iyileştirilmesine katkıda bulunmaktadır (Yahaya vd., 2022).

Zekât sadece sosyal yardım biçimi olarak hizmet etmekle kalmaz, aynı zamanda birçok ülkede mikrofinans aracı olarak da işlev görmektedir. Mısır, Ürdün, Kuveyt, Malezya, Suudi Arabistan, Sudan, Libya ve Endonezya gibi ülkeler, zekâtı mikrofinans mekanizması olarak kullanırken, bu durum onun çeşitliliğini ve topluluklar içinde ekonomik güçlenme ve finansal katılım (financial inclusion) konusundaki etkisini göstermektedir (İbrahim, 2014). Zekâtın hem bir sadaka hem de ekonomik kalkınma aracı olarak ikili rolü, farklı kültürel ve ekonomik ortamlarda sosyal refah ve finansal istikrarı ele almadaki önemini göstermektedir. Dolayısıyla, İslami hayırseverlik, ekonomik ve sosyal alanlardaki değerleri şekillendirme konusunda kritik bir rol oynamakta, uygulamaları ve bağış sıralamalarını etkilemektedir (Yahaya vd., 2022).

2.1.1. Dünyadaki Zekât Kurumlarına Genel Bakış

Müslüman nüfus çoğunluğuna sahip ülkeler incelendiğinde, modern medeni kanunlar içinde zekât toplama ve dağıtımını için çeşitli yaklaşımlar kullanılmaktadır. Powell (2010), Selçuk ve Görmüş (2016) ve Hammad'e (2022) göre, zekât ödemeleri için üç farklı yaklaşım bulunmaktadır:

a) İlk olarak, hükümetin zekâtı zorunlu bir ödeme olarak benimsediği yaklaşımdır. Hükümet, zekâtı bir vergi olarak toplama ve dağıtma yükümlülüğüne sahiptir. Hükümetler, zekât katkılarını vergiden düşülebilir hale getirerek ve bunları zorunlu devlet kanalları aracılığıyla kullanarak, insanların resmi sisteme katılmaları için yeni bir teşvik sağlamaktadır. Bu, zekât fonunun doğru bir şekilde kullanılmasını sağlayarak hükümetin daha geniş kapsamlı yoksulluk modellerini daha etkili bir şekilde ele almasına olanak tanıyacaktır. Bu sayede insanlar, en çok ihtiyacı olanlara yardım etmeyi amaçlayan ulusal programlara katılma konusunda daha istekli olacaktır. Bu yaklaşımı uygulayan ülkeler arasında şunlar yer almaktadır:

1) Malezya

Malezya, bir tür hayırsever bağış olan zekâtı ele alması bakımından özel bir konuma sahiptir. Diğer ülkelerin aksine, zekât kuralları ulusal hükümet tarafından değil, her eyaletin İslam Meclisi tarafından belirlenmektedir. Bu da her eyaletin kendi yöntemini uygulayabileceği anlamına gelmektedir. Bu sistemler Malezya'nın İngiliz sömürgesi olduğu ve daha resmi hale getirildiği dönemden beri uygulanmaktadır. Son 18 yıldır, bu sistemlerin eyaletler arasında daha benzer hale getirilmesi için bir baskı yapılmaktadır, ancak her eyalet hala kuralların nasıl uygulanacağına karar vermektedir.

2) Suudi Arabistan

Suudi Arabistan, bir tür sadaka olan zekât toplamak için en eski sisteme sahiptir. Zekât, o kadar önemlidir ki anayasa gibi temel yasalarında bile yer almaktadır. Zekât verecek kişiler tüm mallarını, mülklerini, paralarını ve kazançlarını listelemek zorundadır. Daha sonra bir finans uzmanı bu listeyi kontrol ederek onlara ne kadar zekât borçları olduğunu bildirmektedir. Zekât eskiden daha çok bitkiler ve hayvanlarla ilgiliyken, şimdi daha çok para, yatırımlar ve mülklerle ilgilidir. Bu da bir kişinin ne kadar zekât vermesi gerektiğini bulmayı kolaylaştırmaktadır.

3) Pakistan

Pakistan 1950'lerde zekât ödemelerini kurumsallaştırmaya çalışmıştır. Bu girişim, Ziya ül Hak'ın 1980 yılında Pakistan'da İslami ilkeleri teşvik etme planının bir parçasıydı ve bu sayede zekât toplanması Zekât ve Öşür Yönetmeliği kapsamında zorunlu hale geldi. Başlangıçta bireyler postanelerden “zekât bileti” satın alabilmekte ve elde edilen gelir ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktaydı. Daha sonra zekât toplama işi bankalara geçmiştir. Her yıl Ramazan ayının ilk gününde bankalar her bir hesap sahibinin borçlu olduğu zekât miktarını hesaplayarak süreci verimli ve otomatik hale getirmektedir.

Zekât fonları merkezi, eyalet ve yerel düzeylerde yönetilmektedir. Başlangıçta, zekât merkezi düzeyde alınmakta ve daha sonra il komitelerine dağıtılmaktadır. Bazı fonlar il projelerine dağıtılırken, çoğunluğu birinci program zekât fonlarının dağıtımından ve ikinci program zekât fonlarının toplanıp dağıtılmasından sorumlu yerel komitelere yönlendirilir. Zekâtın yönetim giderleri merkezi hükümet tarafından karşılanırken, toplanan zekâtın %10'u ile sınırlı olan yerel komite giderleri yerel olarak karşılanmaktadır. Maliyetleri en aza indirmek için yerel düzeydeki birçok sorumluluk gönüllüler arasında paylaştırılmaktadır.

4) Sudan

Sudan'da zekât ya da hayırsever bağışlar büyük önem taşımaktadır. Bu, 1998 anayasasının ve 2005 geleneksel anayasasının bir parçasıdır. Tarihsel olarak, Sudan sömürge döneminde çeşitli vergi sistemlerine sahipti, ancak süreçleri kolaylaştırmak için zekâta geçiş yapıldı. Başlangıçta, 1980 yılında, bireyler devlet tarafından yönetilen özel bir fona zekât katkısında bulunma seçeneğine sahipti. Ne var ki, 1984'te zekât zorunlu hale gelmiş ve toplanmasında bireylerin servet ve gelirleri esastır. Ticaret ve çiftçilik, toplam katkıların sırasıyla %36 ve %42'sini oluşturarak zekâtın başlıca kaynaklarını oluşturmaktadır. Zekât fonları Kuran'da belirtilen sekiz özel gruba dağıtılmaktadır. Ayrıca bu fonlar, hastane hizmetleri sağlamak, kuyular inşa etmek, kanallar inşa etmek, göçebelerin yerleşmesine yardımcı olmak ve göçmenlere yardım etmek gibi çeşitli hayır işlerini desteklemektedir.

5) Yemen

Zekât, anayasa tarafından zorunlu hale getirilmeden önce de Yemen'de zorunlu bir yükümlülüktü. Yemen, zekâtın geleneksel yorumuna bağlı kalarak hesaplamaya gelir, hisse veya mevduatı dâhil etmek yerine maddi varlıklara odaklanmaktadır. Vergiler

İdaresi, devlet, il ve ilçe düzeyinde koordinasyonu sağlayarak zekâtın değerlendirilmesi ve toplanmasını denetlemektedir.

6) Libya

Libya'da zekât yasası 1971 yılında çıkarılmış olup, parasal varlıklardan ziyade çiftlik hayvanları ve tarımsal ürünlerden zekât toplanmasına odaklanmıştır. Katkılar Zekât Genel Müdürlüğü tarafından toplanır ve dağıtım Libya Hükümeti Sosyal Refah Dairesi tarafından yönetilir. Zekât gelirlerinin yarısı yoksulların ve ihtiyaç sahiplerinin desteklenmesine ayrılırken, en fazla %10'u Müdürlüğün operasyonel giderlerinin karşılanması için ayrılmıştır. Buna ek olarak, fonların yüzde otuzu Libyalıların İslam'ı ülke sınırları dışında tanıtmasını kolaylaştıran İslami Çağrı Organizasyonu'na yönlendirilmektedir. Bu ödenek, Kur'an'ın “kalpleri uzlaştırılacak olanlar” ve “Allah yolunda” zekât kategorilerini yerine getirmeyi amaçlamaktadır.

b) İkinci yaklaşım zekâtın gönüllü olarak toplandığı yaklaşımdır. Bu yaklaşım; zekâtı zorunlu katkılardan farklı olarak, devlete bağlı organların zekâtı denetlemesini, şeffaflığı ve hesap verebilirliği teşvik etmesini kapsamaktadır. Devletin finansman kapasitesini aşabilecek hayırsever girişimlerin desteklenmesini sağlamak ve başkalarının refahı için dini bir görevin yerine getirilmesi yoluyla toplumsal dayanışmayı teşvik etmektedir. Yaptırım zorlaması olmaksızın, gönüllü zekât uygulaması, uyumsuzluğu azaltır. Zekât fonları toplum projelerini ve eğitimini teşvik edebileceğinden, bu durum zekâtı sosyal refah için güçlü bir araç haline getirmektedir. Aşağıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, bazı ülkeler bu yaklaşımı benimsemiştir.

1) Endonezya

Hinduizm, Budizm ve Hristiyanlığın ardından bölgeye gelen İslam, daha önceki inançlara saygıyı vurgulayan bir dini geleneği benimsemiş ve daha az siyasi müdahalede bulunarak zekâtın hala gönüllülük esasına dayalı olmasını sağlamıştır. Endonezya, zekât toplama ve dağıtımını yönetmek ve tüm özel girişimleri denetlemek üzere hükümet organları kurmuştur. Bölgesel “BAZ” kuruluşları yarı otonom zekât kurumları olarak faaliyet göstermekte ve katkı için çok sayıda hayır kurumuyla rekabet etmektedir. Din Bakanlığı'nın 1999 tarihli 581 sayılı kararı, devlete ait BAZ ve LAZ olarak tanınan özel zekât toplayıcılarının farklı rollerini ana hatlarıyla belirlemiştir.

2) Umman

Zekât ödemeleri zorunlu olmamakla birlikte, Din İşleri ve Vakıflar Bakanlığı tarafından yönetilmektedir. Bu fonlar “uygun alıcılara” tahsis edilir ve ayrıca Kuran'ın kopyalarını oluşturmak ve camilere, öğrencilere ve ihtiyacı olan diğer bireylere dini materyaller dağıtmak için kullanılmaktadır.

3) Mısır

Hayırsever bağışlar (zekât) zorunlu olmamasına rağmen Mısır'da önemli bir zekât departmanı bulunmaktadır. 1971'de kurulan Nasser Sosyal Bankası, düşük gelirli bireylere kredi ve yardım sağlayarak sosyal uyumun teşvik edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yerel komitelerle işbirliği yapan banka, zekât fonlarının toplanmasını ve dağıtılmasını kolaylaştırarak ihtiyaç sahiplerinin refahına katkıda bulunmaktadır.

4) Birleşik Arap Emirlikleri

Birleşik Arap Emirlikleri'nde genel fon politikasını belirlemek, dağıtım miktarlarını onaylamak ve Müslümanlara zekât yükümlülüklerini hatırlatmakla görevli Adalet, İslami İşler ve Vakıflar Bakanlığı tarafından yönetilen bir yönetim kurulu bulunmaktadır. Fonun gelir kaynakları arasında Müslümanların gönüllü katkıları, diğer kuruluşların bağışları, Birleşik Arap Emirlikleri'nin genel bütçesinden ayrılan pay ve kurulun faaliyetlerinden elde edilen fonlar yer almaktadır. Zekât dağıtımı özellikle Kur'an'da belirtilen sekiz kategoriye dağıtılarak fonların İslami ilkelere uygun olarak kullanılması sağlanmaktadır.

5) Lübnan

Kuruluş zekât bağışlarını almakta ve dağıtmaktadır. Lübnan'da nüfusun çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen, toplum önemli ölçüde bölünmüş durumdadır. Mevcut anayasa, Meclis'te ve üst düzey hükümet pozisyonlarında orantısız Hristiyan temsilini sürdüren bir sistemi desteklemektedir.

6) Kuveyt

1982 tarihli 5 sayılı Kanun uyarınca Kuveyt, gönüllü zekât katkılarını ve yıllık hükümet hibesini almak üzere Zekât Evi'ni kurmuştur. Kuveyt Zekât İdaresi, Vakıflar Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet göstermekte ve tüm idari masraflar bakanlık bünyesinde karşılanmaktadır. Kuveyt zekâtın zorunlu olarak uygulanması yönünde adımlar atmış olmasına rağmen, bu uygulama şu anda yalnızca net kârlarının yüzde biri oranında zekât ödemesi gereken yerel kamu ve hissedar şirketleri için geçerlidir.

7) Bahreyn

Bahreyn 1979 yılında bir zekât kanunu yürürlüğe koymuştur. Ancak 2003 yılına gelindiğinde, bağışçıların diğer kuruluşları desteklemeyi tercih etmesi nedeniyle zekât fonu önemli ölçüde azalmıştır. Kamu programlarını finanse etme ihtiyacı ile karşı karşıya kalan Bahreyn, 2007 yılında işsizlik yardımlarının finansmanına yardımcı olmak için gelir üzerinden %1 oranında zorunlu bir “sosyal sigorta vergisi” getirmiştir. Bu verginin zekâttan farklı olduğunu ve İslami vergilendirme uygulamalarına uygunluğu konusunda tartışmalara yol açarak İslami ilkelerle uyumlu olmadığı için eleştirildiğini belirtmek önemlidir.

8) İran

İran, düzenlemelerin belirli mallar için zekât ve gelirin %20'sinin bağışlanmasını zorunlu kıldığı tek Şii yargı bölgesi olarak öne çıkmaktadır ve bu bağışlar daha sonra İran içinde İmam veya ulema tarafından dağıtılmaktadır. Başlangıçta zekât, reform hükümeti tarafından yasal bir yükümlülükten ziyade ahlaki bir yükümlülük olarak algılanmıştır. Başlangıçtaki tartışmalara rağmen, İran-Irak Savaşı sırasında merhum Humeyni, daha önce İslami olmadığı gerekçesiyle kaldırdığı İran gelir vergisini yeniden uygulamaya koymuştur. Gelir vergisi savaş sırasında bir gereklilik olarak gerekçelendirilmiştir. Sonuç olarak, zekât yasal yaptırımı olmayan gönüllü bir dini görev olarak kalmıştır. Sadakalar genellikle dini ya da hayırsever vakıflar olan “bonyadlar” aracılığıyla toplanmaktadır.

9) Ürdün

Ürdün'de Zekât Kanunu 1978 yılında yürürlüğe girmiş ve Vakıflar Bakanlığı'na bağlı bir zekât fonu kurulmuştur. Ürdün, zekât fonuna yapılan bağışları aktif bir şekilde teşvik etmekte ve bu bağışlar vergiden düşülebilmektedir.

10) Bangladeş

1982 yılında Bangladeş, zekât katkılarının alınması ve dağıtılması için düzenleyici çerçeve görevi gören zekât fonu yönetmeliği ile zekât fonunu kurmuştur. Fona yapılan katkılar vergi indirimine uygundur. Zekât Fonu Kurulu, Diyanet İşleri Başkanlığı Sekreteri ve İslam Vakfı Genel Müdürü ile birlikte hükümet tarafından atanan on İslam hukuku âliminden oluşmaktadır. Bangladeş'teki zekât fonu, İslam hukuku âlimleri tarafından atanan on İslam hukuku âliminden oluşmaktadır. Bangladeş'teki zekât fonu çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bu girişimler arasında yoksul çocuklara tıbbi bakım sağlanması, yoksul ama başarılı öğrencilere burs verilmesi, kamyonet, dikiş makinesi, çiftlik hayvanı ve kümes hayvanı dağıtılması, evsizler için ev inşa edilmesi, küçük

işletmelere başlangıç sermayesi desteği sağlanması ve afet bölgelerine yardım ulaştırılması yer almaktadır.

c) Üçüncü yaklaşım ise zekâtın hiçbir şekilde devlet eliyle toplanmadığı yaklaşımdır. Diğer ülkelerdeki zekât yönetiminin aksine, Afganistan, Azerbaycan, Mali, Tunus, Türkiye ve diğerleri gibi tanınmış ülkelerde zekât yönetimi için herhangi bir hükümet sistemi bulunmamaktadır. Bu ülkelerde bireyler genellikle zekâtlarını doğrudan ihtiyaç sahiplerine ulaştırmayı tercih etmekte, bu da dağıtım sürecinde bilgi sahibi olmayı amaçlamaktadır. Ancak bu merkezi olmayan yaklaşım, fonların en çok ihtiyacı olanlara adil bir şekilde dağıtılmasında zorluklara yol açabileceğinden, yoksullukla mücadelede her zaman en etkili yol olmayabilmektedir.

Selçuk ve Görmüş'e (2016) göre, zekât kurumlarının uygulanması yalnızca İslami ilkeler tarafından değil, aynı zamanda yasal çerçeveler, demografik ve ekonomik koşullar gibi faktörler tarafından da şekillendirilmelidir. Bu nedenle İsmail (2018) zekât literatürünü iki kategoriye ayırmaktadır: Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelere gelen veya bu ülkelerde yaşayan akademisyenler, daha çok gelişmekte olan ülkelere zekâtın potansiyelini araştırmaktadır. Diğerleri ise zekâtın ve Müslüman insani yardım kuruluşlarının uluslararası kalkınmadaki rolünü incelemektedir.

Zekât kurumları ağırlıklı olarak Müslüman ülkelerle ilişkilendirilse de, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Avustralya ve Kanada gibi giderek artan sayıda gayrimüslim ülke zekât toplama ve dağıtımının kolaylaştırılmasına aktif olarak katılmaktadır (Alshater vd., 2021; İsmail, 2018). İslami hayırseverliğin yükselişinin nedenlerinden biri, Pollard vd.'nin (2015) de belirttiği gibi, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için neoliberal finansal uygulamalardan daha sürdürülebilir ve eşitlikçi bir yaklaşıma doğru ilerleme fikrinin güçlenmesidir. Zekât girişimlerinin küresel anlamda yükselişi bu eğilimi yansıtmaktadır; ABD zekât gelişiminde üçüncü sırada yer alırken, Malezya ve Endonezya'nın ardından İngiltere ve Suudi Arabistan gelmektedir (Alshater vd., 2021; Wahyudi vd., 2022)

İngiltere gibi batı ülkelerinde, daha çok yerel Müslüman toplumun güçlendirilmesi ve hayatlarının dönüştürülmesi için çalışan NZF UK bulunmaktadır. Bu kuruluşun projeleri, zor durumdaki insanlara yardım fonu, konut fonu, istihdam fonu, eğitim fonu ve diğer

yardımlardan oluşmaktadır. Camiler, teknoloji ile bağlantı kurarak gayrimüslim çoğunluktaki ülkelerdeki Müslümanlar için zekât ödemesini daha erişilebilir hale getirmişlerdir. NZF verilerine göre, zekât ödeyen toplam kişi sayısı 18.697, zekât geliri 5.854.582 sterlin ve zekât dağıtımı 5.620.000 sterlindir. NZF Avustralya’da da yerel olarak zekâtı güçlendirmeyi amaçlamaktadır, ancak projeleri daha çeşitlidir. Örneğin, NZF’nin projeleri aile içi şiddet görenler, maddi sıkıntı çekenler, evsizlik ve barınma, tıbbi yardım, sığınmacılar, yeni göçmenler, yolcular, denizaşırı öğrenciler, yalnız ebeveynler, dullar ve yetimler içindir. NZF Avustralya, 2013 yılından bu yana 19.641 kişiye 14.409.007 ABD doları tutarında zekât dağıtmıştır (NZFAustralia, 2023; NZFUK, 2023).

Öte yandan Amerika'daki zekât kurumları 2001 yılından bu yana yerel ve küresel ölçekte güçlenmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Afrika, Asya ve Orta Doğu'daki ofisleri aracılığıyla 30 ülkede faaliyet göstermektedir. Benzer şekilde İngiltere ve Avustralya’da şu alanlarda faaliyet göstermektedir:(a) eğitim, eğitime erişim sağlamak ve huzursuzluk, güvensizlik ve savaşa karşı güçlü bir ortam yaratmak; (b) gıda güvenliği, Ramazan ayında ve yıl boyunca açlığı hafifletmek için acil gıda dağıtım projeleri vardır; (c) acil yardım, afet ve şiddetli çatışma mağdurlarına yardım; (d) yetim bakımı (e) sağlık ve esenlik, bedenleri, zihinleri ve ruhları iyileştirmek için kritik projelere liderlik etmek; (f) kış kitleri; (g) sığınmacıların güçlendirilmesi; (h) geçim kaynakları sağlamak için hayırseverlik ve hatta temiz su gibi sürekli akan bir hayırseverlik (Zakat Foundation, 2023).

Gayrimüslim çoğunluğa sahip ülkeler ile Müslüman çoğunluğa sahip ülkeler arasındaki projeler karşılaştırıldığında, dürüst olmak gerekirse çok fazla fark yoktur. Temel ayrım, zekât toplama yönetiminde yatmaktadır. Hammad (2022) üç tür toplama süreci tanımlamıştır: merkezi, merkezi olmayan veya karma. Merkezi zekât fonları, zekât alacak kişilerin uygunluğunu belirlediği ve toplama ve dağıtım sürecini denetlediği için bu şekilde adlandırılmıştır. Zekâtın gönüllü olarak ödendiği Mısır ve Kuveyt gibi ülkelerde bile hükümetin zekât kurumu merkezi bir şekilde çalışmaktadır. Bu da zekâtların alınmasından, bireylerin zekât başvurularının işleme konulmasından ve fonların hak sahiplerine ulaşmasından sorumlu olmasını sağlamaktadır (Selçuk ve Görmüş, 2016).

Ayrıca, hem merkezi zekât fonu hem de yerel komitelerle işbirliği yaparak, ya merkezi düzeyde belirlenen birleşik uygunluk kriterlerini uygulayarak ya da toplanan zekâtın nasıl yeniden dağıtılacağına dair planlar yaparak, böylece ana yeniden dağıtıcı olarak merkezi zekât fonu ile birlikte çalışan hibrit tipte zekât fonları da vardır. Zekâtın zorunlu olduğu Pakistan'da para otomatik olarak tasarruf hesaplarından kesilerek merkez bankasına gönderilmektedir. Daha sonra nüfusa göre il düzeyine ve son olarak da her bölgenin yönetmeliklerine göre alıcılara dağıtılmaktadır. Zekâtın zorunlu olduğu Sudan'da bile merkezi zekât evleri ve zekât komiteleri, ülkenin her yerinden toplanan ve merkez ofis tarafından komitelere yeniden dağıtılan zekâtın dağıtımını konusunda iş birliği yapmaktadır. Ayrıca, zorunlu yaklaşımı hibrit bir teknikle uygulayan Libya, alıcılar için ülkedeki tüm zekât komitelerinin uyması gereken birleşik uygunluk kriterleri uygulamakta ve sosyal yardımın ana sağlayıcısı olarak hizmet vermektedir. Öte yandan, Umman ve Ürdün gibi gönüllülük esasına dayalı ve hibrit yöntemler kullanan ülkeler, zekât bağışlarının yerel komitelere veya merkezi zekât fonu hesabına yapılmasına izin vermektedir. İlginç bir şekilde, Umman'da zekât fonları alıcılara dağıtıldıktan sonra, artan miktarın daha fazla dağıtım için merkeze yönlendirilmesi gerekirken; Ürdün'de, Umman'dan biraz farklı olarak, toplanan zekâtın %10'unun dağıtım için merkezi zekât fonuna aktarılması gerekmektedir (Hammad, 2022; Selçuk ve Görmüş, 2016).

Son olarak, Malezya âdem-i merkeziyetçi bir yaklaşım uygulamaktadır. Malezya'da İslam zorunlu olmakla birlikte, zekât şirketlerinin bulunduğu üç eyalet dışında her eyalet bağımsız olarak faaliyet göstermektedir. Malezya'da zekâtın toplanmasını ve dağıtılmasını denetleyen; eyalet dini otoriteleri, ülkedeki her zekât fonunun kendi yararlanıcı veri tabanları, yönetim yapısı ve uygulama prosedürleri vardır (Migdad, 2019). Ayrıca, çeşitli ülkelerde zekât kurumlarına zekât ödeme süreci, vergilendirilebilir gelirden veya vergi kazançlarından kesinti yapılmasını içermektedir. Örneğin, Ürdün, Pakistan, Sudan, Endonezya ve Bangladeş'te kazançlar zekât kesintisine tabi tutulurken, Malezya zekâtın ödenecek vergiden düşüldüğü tek ülke olarak öne çıkmakta ve zekât yönetimine benzersiz bir yaklaşım sergilemektedir (Hammad, 2022).

2.2. Endonezya'daki Zekât Kurumu

2.2.1. Endonezya'da Zekâtın Tarihi ve Gelişimi

Triantini'ye (2010) göre, zekât, Endonezya'nın bağımsızlığını destekleyen fonların kaynaklarından biri olmuştur. Bağımsızlık sonrasında, pesantrenler (dini okullar), resmi olmayan kuruluşlar ve medreseler zekât ve sadaka programlarını genişletmişlerdir. Bundan sonra, 1964 yılında, Endonezya hükümetinin dini bakanlığı Beyt-al-Mal'ın kurulmasını teşvik etti. 1968 yılında, Endonezya hükümeti, Endonezya'daki Müslümanların zekât ödemelerini denetleme konusunda ahlaki bir sorumluluk üstlendiğini kabul etti. Sonuç olarak, Endonezya hükümeti her eyalette Badan Amil Zakat (BAZ) kurdu ve Beyt-al-Mal, zekâtı toplamak ve başlangıçta BAZ aracılığıyla zekâtı dağıtmak üzere bir rol üstlendi. Bu dönemde, zekât toplama ve dağıtımını başlangıçta pesantrenler, yetimhaneler veya Ramazan ayında geçici amil zekâtlarla sınırlıydı, ancak ilk olarak Lembaga Amil Zekât (LAZ) olarak bilinen resmi olmayan kuruluşların ortaya çıkmasıyla yeniden büyüme gösterdi. 1998'de, hükümet her zekât kuruluşu için genel bir düzenleme yayınladı. Bu uygulama İslami kuruluşlar arasında daha geniş bir kabul görmüş ve yönlendirme için yeni yönetmeliklerin çıkarılmasına yol açmıştır. Bu nedenle, 1999 yılında, zekâtın uygulanması, Hükümetin toplumla birlikte oluşturduğu Badan Amil Zekât (BAZ) ve toplumun kitle örgütlerinde ve kuruluşlarda toplandığı tamamen toplum tarafından oluşturulan Lembaga Amil Zekât (LAZ) tarafından gerçekleştirilmektedir (Tahir ve Muin, 2023).

Buna ek olarak, 23/2011 sayılı Zekât Yönetimi Yasası'nın yürürlüğe girmesi, BAZNAS'ın devletin zekât yönetim kurumu olarak statüsünü güçlendirmiştir. Yasa kapsamında BAZNAS, bağımsız olarak faaliyet gösteren ve Diyanet İşleri Bakanı aracılığıyla doğrudan Cumhurbaşkanı'na rapor veren bir devlet kurumu olarak belirlenmiştir. BAZNAS'ın (2022) Zekâta Genel Bakış Endonezya Raporu'na göre Endonezya, yaklaşık 600 kuruluşla dünyada en fazla sayıda zekât kurumuna sahip ülke olarak tanınmaktadır. Bunlar arasında il düzeyinde 34 BAZ şubesi, ilçe düzeyinde 500 BAZ şubesi, 24 ulusal LAZ ve il düzeyinde 14 LAZ ve ilçe düzeyinde 32 LAZ bulunmaktadır. Ayrıca, BAZNAS'ın zekât toplamasına yardımcı olan ve dernek ya da vakıf olarak faaliyet göstermeyen 136 birim bulunmaktadır.

2.2.2. Endonezya'da Zekât Kurumlarının Rolü

Zekât kurumları, yoksul bireylerin ortak büyümesi ve refahı için devrim yaratacak önemli bir potansiyele sahiptir (Ghafoor, 2023). BAZNAS'a (2022) göre, Endonezya'daki zekât kurumlarının misyonlarında belirtildiği gibi çeşitli rolleri vardır:

1. Konferanslar düzenleyerek, dergiler yayınlayarak ve web sitelerinde yayımlanan düzenli araştırmalarla zekât okuryazarlığını maksimum seviyede artırmak ve büyük ve ölçülebilir ölçekte zekât ve sadaka toplamak.
2. Zekât/sadakanın dağıtımını ve kullanımını artırarak yoksulluğu hafifletmek, insanların refahını artırmak ve sosyal eşitsizliği azaltmak.
3. Ulusal zekât taşıyıcılarının yetkinliğini, profesyonelliklerini, bütünlüklerini ve refahlarını sürdürülebilir bir şekilde güçlendirmek.
4. Her zekât kurumunda yıllık planlama, kontrol, raporlama, hesap verebilirlik ve koordinasyon sistemleri aracılığıyla ulusal zekât yönetimini modernize etmek ve dijitalleştirmek; finans, programlar ve yönetimde şeffaflığı sağlamak.
5. Zekât ödeyen ve zekâttan yararlananlar temelinde işbirliğine dayalı iyilik temelli ortaklıklar kurulması, zekât ödeyenlerin alınan fonlar, yürütülen faaliyetler, zekât okuryazarlığı bilgileri ve proje tanıtımı hakkında rapor almalarının sağlamak.
6. Ulusal zekâtın ilerlemesi için tüm paydaşlar arasında sinerji ve işbirliğini artırmak.
7. BAZNAS gibi kuruluşların, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı gibi uluslararası STK'larla işbirliği yaparak Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini destekleyen okuryazarlık ve proje fikirlerini teşvik etmek.

Özellikle BAZNAS'ın rolü, çeşitli zekât kurumlarını koordine etmenin ötesinde, bu kurumların gelişimi ve bunların hükümete toplumsal etkileri hakkında rapor vermeye kadar uzanır; çünkü BAZNAS, hükümetin kurumlarından biri olarak faaliyet göstermektedir (BAZNAS, 2022).

2.2.3. Endonezya'daki Zekât Kurumlarının Genel Yapısı

BAZNAS (2017) raporunda, 2014 tarihli 2 sayılı BAZNAS Kanunu, bir amil zekât kurumu için kuruluş izni verilmesi prosedürüne ilişkin ana esasları belirtmiştir. Bu yasa, kurumlar için yapısal gereklilikleri, Şer'i denetim kurulu, fon toplama, fon dağıtımı,

güçlendirme, idare ve finans dahil olmak üzere belirler. Genel olarak, Endonezya'daki ulusal LAZ'lar aşağıdaki departmanları kapsamaktadır:

1. **Şer'i Denetim Kurulu:** Bu departman, her zekât kurumunun sahip olması gereken bir departmandır çünkü zekât kurumlarının Şer'i kanunlara ve prensiplere uygun olduğunu sağlamakla sorumludur.
2. **Planlama, Araştırma ve Geliştirme:** Bu departman, İslami prensiplere uygun olarak zekât uygulamalarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Zekât okuryazarlığını teşvik eder ve fıkıh ve zekâtla ilgili diğer alanlarda raporlar ve dergiler yayınlarak zekât uygulamasını teşvik etmektedir. Ayrıca bilgi paylaşımını ve gelişimini kolaylaştırmak için yıllık konferanslar düzenlemektedir.
3. **Dağıtım ve Güçlendirme:** Bu departman zekât faydalanıcılarına fayda sağlamak ve zekât dağıtımını teşvik etmek için programlar geliştirmektedir. Bununla birlikte, diğer kuruluşlarla işbirliğini teşvik etmektedir. Örneğin, şirketler zekât kurumlarıyla işbirliği yaparak yetimhanelere ürün dağıtabilmektedir.
4. **İnsan Kaynakları, Finans ve Genel Müdürlük:** İnsan ve mali kaynakların yönetimi, raporlanması ve performans değerlendirmesinden sorumludur. Mali raporların dış denetçiler aracılığıyla denetlenmesini ve web sitesinde yayınlanmasını sağlayarak şeffaflık ve hesap verebilirliği temin etmektedir.
5. **Teknoloji ve Bilgi:** Bu departman, zekât kurumunun faaliyetlerini geliştirmek için teknolojiyi kullanmaktadır. Teknolojik altyapıyı geliştirir ve sürdürür, bilgi hizmetleri sağlar ve personeli teknoloji kullanımı konusunda eğitir. Bölümler arası bilgisayarlaşma, büyük veri oluşturmak, ödeme süreçlerini düzene sokmak, uygulama sistemleri geliştirmek ve zekât ödemelerini kolaylaştırmak için finansal teknoloji şirketleriyle işbirliği yapmak açısından önemlidir.
6. **Fon Toplama:** özellikle de bu departman, her Endonezya vatandaşının zekât ödemelerini kolaylaştırmak için çeşitli medya kanalları aracılığıyla strateji geliştirmektedir (Coryna ve Tanjung, 2015). BAZNAS'a (2017) göre, zekât toplamak için iki yöntem kullanılmaktadır: 1) Kurumsal: Bu yöntem özel şirketlerden, devlet kurumlarından ve bakanlıklardan zekât toplamaya odaklanmaktadır. Üç türü kapsamaktadır: ticari zekât, kurumsal zekât ve mesleki zekât ve güçlendirme programları geliştirmek için ulusal İslami bankaların kurumsal sosyal sorumluluk girişimleriyle işbirliği yapan zekât programları. 2) Bireysel Ortaklık: Bu yaklaşım,

uzmanlaşmış hizmetler aracılığıyla bireyleri ve KOBİ'leri hedefleyen kolektif çabaları içermektedir. Örneğin, zekât toplama web sitesi işlemleri veya ofislere yüz yüze ziyaretlerle sınırlı olmayıp, camilerde, alışveriş merkezlerinde ve istasyonlarda kutular veya barkodlar aracılığıyla toplama noktalarının kurulmasını da kapsamaktadır. Zekât toplama, Endonezya Bağış Toplama Platformu gibi çevrimiçi platformlar aracılığıyla da kolaylaştırılmaktadır.

2.2.4. Endonezya Zekât Kurumlarındaki Fon Türleri

Genel olarak, BAZNAS (2017) tarafından belirtildiği üzere, Diyanet İşleri Bakanlığı ve Endonezya Ulema Meclisi (Majelis Ulama Indonesia/MUI) zekâtın hesaplanmasına ilişkin düzenlemeleri ve prosedürleri denetlemektedir. Zekât kurumlarına giren fonlar genellikle aşağıdaki şekilde ayrılmaktadır:

1. **Zekât Fitresi:** Genellikle Ramazan ayında toplanan ve dağıtılan bu zekât türü, sekiz meslek arasında dağıtılmaktadır.
2. **Hayırsever Bağışlar:** Bu fonlar dağıtımda daha fazla esnekliğe sahiptir ve sekiz esnafla sınırlı değildir. Afet müdahalesi gibi çeşitli amaçlar için kullanılabilir.
3. **Fidye:** İslam hukukunda kaçırılan bir yükümlülüğün ödenmesi anlamına gelen bir terimdir.
4. **Mal Zekâtı:** Çalışanlar, tüccarlar, şirketler ve yatırımcılar dahil olmak üzere zekât ödeyen kriterlerine göre kategorilere ayrılmıştır.
  - a) **Gelir Zekâtı:** Resmi bir zekât yönetim kuruluşu aracılığıyla ödendiğinde, zekât ödeyen gelir vergisini azaltmak için kullanılabilecek zekât ödemesinin kanıtını almaktadır.
  - b) **Şirket Zekâtı:** Şirketler varlıkları ve kârları üzerinden zekât ödemekle yükümlüdür. Resmi zekât kurumları aracılığıyla zekât ödeyenler vergi indirimi teşvikleri alabilmektedir.
  - c) **Altın ve Gümüş Zekâtı.**
  - ç) **Ticari Zekât.**
  - d) **Hisse Senedi Zekâtı:** Hisse senetlerinin zekâtı, 85 gram altın ve bir yıllık nisap miktarını karşılayan kâr/temettü ile toplam hisse fiyatı üzerinden hesaplanmaktadır. Zekâta uygun olan hisse senetleri Şariat Menkul Kıymetler Listesi'nde yer almalıdır; aksi takdirde, sadaka olarak kabul etmektedir.

e) **Yatırım Fonları Zekâtı:** Yatırım fonlarından elde edilen karlar zekâta tabidir ve bu konuda Kuveyt'te alimlerin anlaşmasına göre nisap miktarı 85 gram altına eşdeğer olup bir yılın çekilmesine dayanmaktadır.

2.2.5. Endonezya'daki Zekât Kurumunda Genel Program Dağıtımı ve Yetkilendirilmesi

Genel olarak, zekât güçlendirme programları iki gruba ayrılmaktadır: **1) Tüketim Programları:** Bu programlar, zekât alanlara uzun vadeli mali bağımsızlıklarını sağlamayı amaçlamadan acil yardım sağlamaktadır. **2) Üretken Programlar:** Bu programlar sürdürülebilirliğe odaklanır ve zekât alıcılarına gelir elde etme ve kendi kendilerine yeterli olma imkânı sağlamayı amaçlamaktadır.

Sürdürülebilirliğin önemiyle bağlantılı olarak, BAZNAS (Endonezya Ulusal Zekât Kurumu) zekât dağıtımı ve güçlendirilmesi konusunda kapsamlı bir yaklaşım benimsemiştir. Shaikh ve Ismail (2017) zekâtın Müslüman ülkelerde, özellikle de Birleşmiş Milletler tarafından belirlenen 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinden (SKH) yedisinin gerçekleştirilmesindeki önemli rolünü vurgulamaktadır. BAZNAS (2017) raporunda da belirtildiği üzere, zekât kurumları yoksulluk, açlık, sağlık, eğitim, temiz su, ekonomik büyüme ve sürdürülebilir topluluklarla mücadele eden programlar uygulayarak SKH'lerin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Buna ek olarak, BAZNAS'ın 2017 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile olan ortaklığı, özellikle mikrofinans için İslami fintek gibi ekonomik güçlendirme girişimlerine odaklanarak zekât kurumları arasında işbirliğini teşvik etmiştir. Araştırmalar, zekât kurumlarının programlarının uzun vadeli mali refah açısından, özellikle de ekonomik güçlendirme programlarına katılan zekât alıcılarının yaşam standartları üzerindeki olumlu etkisini ortaya koymuştur (Nazah ve Amri, 2022).

BAZNAS'ın (2022) 2018 yılı 3 sayılı BAZNAS kanunu yönetmeliğine göre, zekât dağıtımı 4 çeşit alana ayrılmıştır

1. Eğitim, hayat becerilerini geliştirme, liderlik, girişimcilik ve yetkinlikleri artırma gibi konularda doğrudan ve dolaylı olarak sağlanan eğitim fonları, eğitim tesislerinin ve altyapısının inşası, burs fonlarının sağlanması ve Kur'an'ı hafızlık için okulların yönetimi gibi destekler şeklinde sunulmaktadır.

2. Sağlık programı, hastalıkları iyileştirmek, hastalıktan kaynaklanan acıları azaltmak, hastalığı kontrol etmek veya sakatlığı kontrol etmek için tedavi şeklinde, böylece sağlık kalitesine mümkün olan en iyi şekilde yardımcı olunabilmektedir.
3. İnsanlık programı, doğal afet zarar görenlere, kaza felaketlerinden kurtulanlara, zulüm görenlere ve diğer insani trajedi mağdurlarına yardım şeklinde sağlanabilmekte, ancak bununla sınırlı kalmamakta, Ramazan öncesinde, sırasında ve sonrasında gıda dağıtımı gibi imkanlar da değerlendirilebilmekte, afetler nedeniyle zekât alanların Endonezya İmar ve İskân Bakanlığı ile işbirliği yaparak uygun olmayan evleri yenilemeleri için çalışılmaktadır; ve
4. Tebliğ için yardım, imamlara yardım, Müslüman ibadet yerlerinin inşası ve Tebliğ faaliyetlerine yardımcı olan diğer yardımlar şeklinde verilmektedir, bunlardan biri de müellefe-i kulub merkezlerinin yönetimidir.

BAZNAS ve diğer LAZ'ların, sosyal refah ve yoksulluğun azaltılması için zekâtın faydalarını maksimize etmeyi amaçlayan programlarının sürdürülebilirliğini ve üretkenliğini artırmak için ekonomik güçlendirmeyi iyileştirmeye yönelik çeşitli projeler başlatılmıştır. Özellikle, 2018 tarihli 3 sayılı BAZNAS yasasına göre, zekât kurumları yoksulluk içinde yaşayan zekât yararlanıcılarına işletme sermayesi sağlamak için bir mikrofinans programı oluşturabilmekte ve böylece küçük ölçekli finansmanı kolaylaştırabilmektedir. Bu program tarafından desteklenen mikro işletmeler arasında mikro yemek servisi, meyve tezgâhları ve engelliler için güçlendirme girişimleri yer almaktadır. İbrahim (2014), İslami zekât öğretileri ve kıyasın genel prensiplerinin, ihtiyaç sahiplerine faizsiz kredilerin (gharimin) sağlanmasına izin verdiğini vurgulamıştır. Ayrıca, Nazah ve Amri'nin (2022) çalışması, BAZNAS'ın köylerdeki mikrofinans programının, İslam'da yasaklanan faizci tefecilere başvurmayı önlemeyi amaçladığını vurgulamaktadır. Bu nedenle, düşük gelirli ve ihtiyaç sahibi kişilere yardım etmek için tasarlanan zekât, faizsiz krediler yoluyla mali destek sağlamak için kullanılabilir (İbrahim, 2014).

Fakat finansman için kullanılan fonların tam anlamıyla zekâtan değil, hayırsever bağışlardan da kaynaklandığını belirtmek önemlidir (Siduppa, 2021). Nurfiyani ve Khanifa,'ye (2021) göre, BAZNAS veya LAZ Mikrofinans Köyü tarafından sağlanan sermaye yalnızca zekât veya infak fonlarından finanse edilmemekte, aynı zamanda ürün

tanıtımı, üretim ve tescil gibi konuları kapsayan mentorluk ve eğitimle birlikte verilmektedir. Sermaye, zekât kurumu mikrofinansın mal sahibi (sermaye sağlayıcı) olarak hareket ettiği ve kârın kararlaştırılan bir yüzdeye göre paylaşıldığı şirket mudarebe olarak bilinen karma bir sözleşme yoluyla sağlanmaktadır. Kârlar daha sonra diğer zekât yararlanıcı gruplarını finanse etmek için sermaye olarak kullanılır (Nazah ve Amri, 2022).

Örneğin, BAZNAS Mikrofinans'ın 9 şehirdeki mevcut köylerde kurulması birkaç aşamadan geçmektedir: 1) Bölgenin fizibilite çalışması, topluluğun potansiyelini ve karakterini, programı sorunsuz ve başarılı kılmaya yardımcı olacak ahlaki, manevi ve zihinsel nitelikleri görmeye hizmet eder ve çevredeki zekât yararlanıcılarının yaşam standartlarını iyileştirmeye yardımcı olmaktadır. 2) Programın sosyalleşmesi, ortak olarak katılmadan önce topluluk üyelerine açıklanmaktadır. 3) Ortak Kullanılabilirlik Çalışmasına katılmak isteyen kişiler, kişisel kimlik ve çalışabilirlik kanıtı gibi gereklilikleri yerine getirmelidir. 4) Grup oluşturma, köy, bir kişinin bir sorunu olduğunda birlikte çözüm bulmak amacıyla zekât faydalanıcısı gereksinimlerini karşılayan yerleşimcilerden oluşan 30 kişilik bir grup oluşturmaktadır. 5) Fonların dağıtımı, BAZNAS merkezi bir köyün mikro finansmanı için yaklaşık 60 milyon rupi zekât bütçesi ayırmıştır, bu nedenle 30 kişilik bir grubun üyeleri bir kişiden 2 milyon rupi alacaktır. 6) Tanıtılan zekât yararlanıcılarının çalışmalarıyla ilgili performanslarını operasyon öncesi ve sonrası değerlendiren Yerel Organizasyonların kurulması (Nurfıyani ve Khanifa, 2021).

2.3. Zekât Kurumlarının Sorunları

Zekât kurumları halktan fon aldıkları için, bu fonların toplanması ve dağıtımı hakkında rapor vermek gibi ahlaki bir yükümlülükleri vardır. İslam, güvenilir ve gayretli halifelerin ve zekât yöneticilerinin tarihsel kayıtlarının da gösterdiği gibi, şeffaflığın önemini vurgulamaktadır. Ancak zekât yönetimi, düzenleyici çerçeveler (Powell, 2010), insan kaynağı kalitesi (BAZNAS, 2017; Halim vd., 2014), verimlilik ve teknoloji kullanımı (Abd Wahab ve Rahman, 2013), performans (Wahyuni-TD vd., 2021), güven (Ghazali vd., 2016; K Ghani vd., 2018), yönetim (Amalia vd., 2018; K Ghani vd., 2018; Wahyuni-TD vd., 2021) ve ödeme uyumu (Al Jaffri Saad ve Haniffa, 2014). Dolayısıyla, zekât yönetiminin karşılaştığı zorluklara rağmen, halkın güvenini korumak ve topluma

karşı ahlaki yükümlölüklerini yerine getirmek için zekât kurumlarının şeffaflık ve hesap verebilirliğe öncelik vermesi zorunludur.

Zekât kurumları, kamu fonlarının toplanması ve dağıtılmasında şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak gibi ahlaki bir yükümlölüğe sahiptir. Bu zorluklar sadece bağışçıların güvenini değil, zekât verenlerin kurumlara olan güvenini de etkilemektedir. Zekât kurumları, düzenleyici çerçeveler, insan kaynakları kalitesi ve teknolojik verimlilik gibi zekât idaresinin karşılaştığı zorlukları ele alarak halkın güvenini kuvvetlendirip zekâtın yoksulluğun azaltılması ve sosyal refah üzerindeki etkisini en üst düzeye çıkarabilmektedir. Bu, toplumda olumlu hayırseverlik davranışını teşvik ederek ve zekât ödemelerine uyumu kolaylaştırarak yapılabilmektedir (Samargandi vd., 2018).

Bu nedenle, her zekât yöneticisinin yükümlölüklerini yerine getirmesi zorunludur. BAZNAS (2017) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, bu yükümlölükler arasında sorumlu bir organizasyon yapısı oluşturmak, bir zekât kurumunun hak ve sorumluluklarını anlamak, yönetişimi ve yönetim yapısının rolünü düzenli olarak değerlendirmek, yönetimin ve yönetim kurulunun performansını değerlendirmek, operasyonel prosedürleri standartlaştırmak, düzenlemelere uymak ve bilgileri açıklamak yer almaktadır. Buna ek olarak, bilgi paylaşımı hem istek hem de kabiliyete bağlıdır ve zekât kurumları birbirlerini desteklemek için işbirliği yapmalıdır (Aziza ve Afiani, 2023). Zekât kurumları, diğer zekât kurumlarına zekât yönetimi, özellikle de AAOIFI tarafından belirlenen mali muhasebe standartlarına uygun mali kayıt ve raporlama konularında sistematik yardım sağlayarak, şeffaflığı toplu olarak artırabilecek ve ulusal düzeyde büyük ölçekli zekât toplama ve dağıtımının verimliliğini en üst düzeye çıkarabilecektir.

3. BÖLÜM: LİTERATÜR VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde, finansal teknolojiyi benimsemiş zekât kurumlarına ilişkin bir literatür taramasına geçecek ve bu alandaki araştırma boşluklarını vurgulayacaktır. Ayrıca, çalışmayı analiz etmek için kullanılan ayrıntılı prosedürler açıklanmaktadır. Metodolojiyi tanımlayarak, araştırma sürecinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamayı amaçlamaktayız. Bu bölümde ele alınan temel bileşenler arasında araştırılan popülasyon, kullanılan örnekleme çerçevesi, kullanılan örnekleme yöntemi, analiz birimi ve verileri analiz etmek için kullanılan stratejiler yer almaktadır. Bu bölüm, araştırma metodolojisinin bu temel bileşenlerini açıklayarak, çalışmanın bulgularının sistematik ve dikkatli bir şekilde analiz edilmesi için temel oluşturmaktadır.

3.1. Literatür Taraması

Finansal teknolojinin (fintek) benimsenmesi, İslami sosyal finansmanla uğraşanlar da dahil olmak üzere, küresel olarak İslami finans kurumlarının faaliyetlerini dönüştürmektedir. Servetin ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasında önemli bir rol oynayan zekât kurumları da bu teknolojik gelişmelerden özellikle etkilenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, zekât kurumları yoksullukla mücadelede ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine (SKH) katkıda bulunmada önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak, daha önce de açıklandığı üzere, zekât kurumları zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle, akademisyenler fintek aracılığıyla zekât kurumları için yenilikçi çözümler önermişlerdir. Özellikle Endonezya'da, zekât ödemelerinde fintek kullanımına, Dewan Syariah Nasional (Ulusal Şariat Kurulu) tarafından izin verilmektedir (Ghofur ve Ichwan, 2020). Fintek kullanımı, İslami sosyal finansın tüm paydaşlara en iyi hizmetleri sunmak ve maslahata ulaşmak için teknolojik gelişmelerle sürekli uyum içinde olmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Yahaya vd., 2022).

Önceki araştırmalar, finansal teknolojinin zekât kurumlarında kullanıldığını göstermiştir. Mohd Nor vd. (2021), Malezya'daki zekât kurumlarında blok zincir teknolojisini araştırmış ve kurumlar arasında olumlu algıların olduğunu, ancak finansman ve insan kaynağı konularında zorluklarla karşılaşıldığını vurgulamışlardır. Finansal teknolojiyi zekât kurumlarına entegre etmenin faydalarından birinin, özellikle zekât ödeyenler için kolaylık açısından en iyi hizmeti sağlamak olduğu bilinmektedir. Ichwan'ın (2020)

belirttiği gibi, zekât ödemelerinde teknolojinin zekât verenler arasında kabul görmesi, onlara kolaylık açısından fayda sağlamaktadır. Hudaefi ve Beik'in (2021) belirttiği gibi, dijital zekât kampanyaları ve diğer bağışlar, özellikle zekât ve diğer bağışların sosyal ve mali faydalarına katkıda bulunurken kapsayıcılığı dolaylı olarak etkilemektedir. Ayrıca, Jauhari vd. (2023) İslami finansal teknolojinin zekât kurumlarında finansmana erişimi genişletme potansiyelini araştırmaktadır. Sonuçlar, finansal teknolojinin zekât kurumlarında kullanımının, kayıtlı olmayan girişimcilere daha fazla ulaşarak erişimi genişletebileceğini göstermektedir. Algoritmalar zekât faydalanıcısının kişiliğini analiz edebilmekte ve kitlesel fonlama platformları COVID-19 sırasında ihtiyaç sahiplerine yardım sağlamak için uygun olabilmektedir. Ancak, bu yüksek maliyetle gerçekleşirse, akıllı işbirliği önerilmektedir.

Zekât kurumlarının finansal teknoloji (fintek) kullanımından elde edebileceği bir diğer fayda, geçmiş literatür analizine göre verimliliği, şeffaflığı ve erişilebilirliği artırmak için yenilikçi çözümler sunmaktır. Alsaghir (2023) tarafından belirtildiği üzere, bulut bilişim, kitle fonlaması ve büyük veri, İslami finans sektöründeki kısıtlamaların ele alınmasında umut verici uygulamalara sahiptir. Zulfikri vd. (2021) zekât verenlerin güvenini kazanmak amacıyla izlenebilir ve denetlenebilir işlemler için blok zinciri önermektedir. Çünkü fintek, fiziksel belgeleri azaltmada, daha hızlı karar vermede ve fintek aracılığıyla fon kullanımının daha iyi izlenmesinde fayda sağlayan blok zincirine sahiptir (Hamdani, 2020; Kamaruddin vd., 2023). Omar ve Khairi, (2021) tarafından yapılan çalışma, fintek aracılığıyla zekât yönetiminin optimizasyonunu, şeffaflığı ve etkinliği artırmayı açıklamakta ve entegrasyon sınırlamalarını ele almak için gelecekteki çalışmalar için bir çağrı yapmaktadır. Bu, Khairi vd. (2023) ile Nazeri vd. (2023) zekâta şeffaf ve güvenilir veri alışverişi ve işlemler için merkezi olmayan dijital defter teknolojisinin kullanımına ilişkin nitel çalışmalarıyla uyumludur. Ayrıca, Utami vd. (2019) tarafından yapılan çalışma, zekât ödemelerinde yönetim ilkelerinin fintek aracılığıyla uygulanmasına ve dolaylı olarak zekât kurumlarının performansını ve profesyonelliğini artırmaya odaklanmaktadır. Alam vd. (2022) tarafından belirtildiği üzere, Endonezya ve Malezya'daki Z kuşağı algılarını karşılaştıran bu çalışma, fintek aracılığıyla zekât ödemeye yönelik itibar, profesyonellik ve kullanılabilirlik algılarında benzerlikler bulmuştur. Bu hususlar, zekât kurumlarının hizmetlerini geliştirmeleri ve daha büyük sosyal etki yaratmaları için gereklidir.

Fintek aracılığıyla dijitalleşme, işlemleri modernize etmek ve paydaşlara daha iyi hizmet vermek, özellikle kimlik doğrulama, uyumsuzluk çözümü ve Şariat ilkelerine uyum konularında sıkı bir düzenleyici ortamda zekât temelli fintek hizmetlerini korumak için fırsatlar sunmaktadır (Salleh ve Chowdhury, 2020). Teknolojinin, blok zinciri gibi belirli teknolojilere aşina olmayan paydaşlar için bile zekât yönetimini ve hizmetlerini iyileştirebileceği gerçeğine rağmen, literatür, toplama için fintek teknolojisini benimseyen birçok kuruma rağmen, zekât farkındalığı ve raporlamasında teknoloji kullanımının eksikliğine işaret etmektedir. Benzer şekilde, Utami vd. (2020), raporlamanın önemini vurgulamaktadırlar. Zekât almak için dijital teknolojiyi kullanan kişilerin algılarını ölçmek için nicel bir yaklaşım kullanarak bir çalışma yürütmüşlerdir. Sonuçlar, dijitalleşmenin yurtdışındaki zekât ödeyenlere yardımcı olabileceğini, ancak düzenleyicilerin düzenli raporlama konusunda yardıma ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Yukarıda tartışılan literatür, İslami sosyal finans alanında finansal teknolojinin zekât kurumlarına artan entegrasyonunu vurgulamaktadır. Önceki çalışmalar, finansal teknolojinin zekât kurumlarının faaliyetlerinde devrim yaratma ve sosyal hedeflerine ulaşma konusunda önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermiştir. Finansal teknolojinin zekât verenlere daha fazla kolaylık ve rahatlık, gelişmiş kapsayıcılık, erişim, verimlilik, erişilebilirlik ve güven gibi faydalar sağlayabileceği görülmektedir. Bununla birlikte, mevcut araştırmalar öncelikle zekât kurumlarında finansal teknolojinin faydalarına odaklanmış, zekât raporlamasına sınırlı ilgi gösterilmiştir. Bazı zekât kurumlarında finansal teknolojilerin benimsenmesine rağmen, zekât raporlamasının önemi unutulmamalıdır. Zekât kurumlarında finansal teknoloji entegrasyonunun faydalarını en verimli hale getirmek ve uzun vadede sürdürülebilir ve etkili operasyonlar sağlamak için bu konu çok önemlidir.

Fintek gelişmelerinin zekât kurumlarına entegrasyonu, bu kurumların faaliyetlerini dönüştürmektedir. Bu gelişmeler, zekât kurumlarının karşılaştığı zorlukların ele alınmasında büyük önem taşımakta ve fintek'i bu kurumların faaliyetlerini geliştirmek için kilit bir çözüm olarak görmektedir. Zekâtın etkin yönetimi ve dağıtımında şeffaflığın önemi göz önüne alındığında, bu çalışma fintek'in zekât kurumlarında şeffaflığı nasıl artırabileceğini incelemeye odaklanmaktadır. Bu konu, özellikle zekât kurumlarının kendi perspektiflerinden kapsamlı bir şekilde araştırılmamıştır. Bu araştırmanın

özgünlüğü, fintek'in benimsenmesinin zekât kurumlarında şeffaflığı artırma üzerindeki pratik etkilerinin derinlemesine analizinde yatmaktadır. Çalışma, bu az araştırılmış alanı inceleyerek, zekât kurumlarının hesap verebilirliğini ve verimliliğini artırmak ve nihayetinde misyonlarını daha etkin bir şekilde yerine getirmelerine katkıda bulunmak için fintek'ten nasıl yararlanılabileceğine dair değerli bilgiler sağlamayı amaçlamaktadır.

3.2. Araştırma Yaklaşımı

Fintek çözümlerinin zekât kurumlarının faaliyetlerine entegrasyonu, şeffaflık uygulamalarında önemli bir devrim yaratma potansiyeline sahiptir. Bu kuruluşlar, dijital araçlar ve platformlar kullanarak veri yönetimi süreçlerini iyileştirebilmekte, operasyonlarını kolaylaştırabilmekte ve raporlama mekanizmalarını yükseltebilmektedir. Sonuç olarak, bu teknolojik ilerleme zekât kurumlarındaki fonların kullanımı, dağıtımı ve etki değerlendirmesinde daha fazla şeffaflığın önünü açabilmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada nitel bir yaklaşım esas alınmaktadır. Bu çalışmada nitel bir yaklaşım benimsenmesi kararı, zekât kurumlarında fintek'in benimsenmesi ve şeffaflık arasındaki kapsamlı dinamiklerin derinlemesine incelenmesine olanak tanımaktadır. Miles vd.'nin (2014) belirttiği gibi, nitel yaklaşım, çeşitli metodolojik yaklaşımlar aracılığıyla araştırma öznelinin belirli doğal bağlamlarda deneyimlediği olguların, davranışların, algıların, motivasyonların, eylemlerin ve daha fazlasının daha bütünsel bir şekilde anlaşılmasını vurgulamaktadır. Creswell ve Poth (2018) tarafından belirtildiği gibi, nitel araştırmanın temel amacı, anlamlı içgörüler çıkarmak ve temel anlamları ortaya çıkarmak için verilere derinlemesine inmektir. Tracy'nin (2013) de vurguladığı gibi, nitel araştırma veri kaynağı olarak öncelikle söz ve eylemleri kullanmakta, araştırma bulgularını zenginleştirmek için yazılı materyaller ve görsel araçlar gibi ek kaynaklarla desteklenmektedir. Nitel yaklaşımı benimseyerek, bu çalışma fintek'in zekât kurumlarındaki şeffaflığa etkisinin inceliklerini ve karmaşıklıklarını yakalamayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım sadece konunun anlaşılmasını zenginleştirmekle kalmamakta, aynı zamanda zekât kurumlarında şeffaflık konusundaki daha geniş tartışmalara da değerli içgörüler sunmaktadır.

Ayrıca, Global İslami Fintek Raporu 2023'e göre Endonezya, sınırları içinde faaliyet gösteren 65 kuruluşla en fazla sayıda İslami fintek kuruluşuna sahiptir. Bu nedenle, bu çalışma Endonezya'daki zekât kurumlarında fintek çözümleriyle entegre olmuş vaka çalışmalarına odaklanmaktadır. Endonezya'nın İslami fintek dünyasında öne çıkması,

ülkenin İslami finans sektöründe yenilikçi finansal teknolojiler için bir merkez olarak önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, Endonezya'da fintek entegrasyonunu benimsemiş zekât kurumlarına odaklanarak, teknolojinin sosyal finans ve hayırsever bağış bağlamında şeffaflık uygulamalarını nasıl yeniden şekillendirdiğine dair kapsamlı bir anlayış sağlamayı amaçlamaktadır. Endonezya bağlamı, zekât kurumlarında fintek çözümlerinin uygulanmasında zengin bir deneyim ve zorluk çeşitliliği sunmakta ve teknolojinin şeffaflık üzerindeki gerçek dünya etkisini keşfetmek için değerli bir fırsat sağlamaktadır (Global İslami Fintek, 2023).

3.3. Veri Tabanı ve Örneklemi

Veri tabanı, verilerin toplandığı ve analiz edildiği tüm grubu ilgilendirdiği için bu çalışmada çok önemli bir rol oynamaktadır. Endonezya'da fintek entegrasyonunu benimseyen zekât kurumlarındaki en iyi uygulamaları elde etmek için, çalışma ulusal LAZ veri tabanını kullanmaktadır. BAZNAS web sitesine göre, Endonezya'da 37 Ulusal LAZ kurumu bulunmaktadır. Ayrıca, Hartono (2022) tarafından vurgulandığı üzere, BAZNAS gibi zekât kurumları kitle fonlaması, e-cüzdanlar, mobil bankacılık ve e-ticaret gibi fintek platformlarıyla işbirliği yapmıştır. Bazı zekât kuruluşları, BAZNAS da dahil olmak üzere, kendi uygulamalarını veya web sitelerinde kitle fonlaması platformlarını geliştirmişken, BAZNAS (2022) yalnızca %10'unun dijitalleştiğini bildirmektedir.

Dolayısıyla, örnekleme yönteminin, katılımcıların çalışmaya dahil edilmek üzere nasıl seçileceğini belirleyen araştırma metodolojisinin önemli bir yönü olduğu göz önünde bulundurularak, araştırma örnekleme, Tablo 2'de gösterildiği gibi, fintek ile işbirliği yapan amaçlı örnekleme yoluyla seçilen 10 zekât kuruluşundan oluşmaktadır.

Zekât Kurumları	İç Platform		Dış Platform				TOPLAM
	Uygulama	Kitlesel fonlaması	Kitlesel fonlaması	E-ticaret	E - cüzdan	M - Bankacılık	
BAZNAS	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6/6
LAZ Rumah Zakat Indonesia	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6/6
LAZ Dompot Dhuafa Republika	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6/6
LAZ İnfak ve Sadaka Muhamediye	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6/6
LAZ İnfak ve Sadaka Nahdatul Ulama	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6/6
LAZ İnisiyatif Zakat Indonesia	✓	✓	✓	✓	×	✓	5/6
LAZ Baitulmaal Muamalat	×	✓	✓	✓	✓	✓	5/6
LAZ Baitul Maal Hidayatullah	×	✓	✓	✓	✓	×	4/6
LAZ Nurul Hayat	×	✓	✓	✓	✓	×	4/6
LAZ Lembaga Manajemen İnfak	×	✓	✓	✓	×	×	3/6

Tablo 2: Veri Örnekleme

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu kurumlar, iç uygulamalar, kitlesel fonlama, e-cüzdanlar, e-ticaret ve mobil bankacılık gibi çeşitli finansal teknolojilere aktif olarak dahil olmaları nedeniyle seçilmiştir. Operasyonlarını iyileştirmek için fintek çözümlerini benimseyen çeşitli zekât kurumlarına odaklanarak, çalışma Endonezya'daki zekât ekosisteminde teknolojinin şeffaflık üzerindeki etkisinin kapsamlı bir görünümünü yakalamayı amaçlamaktadır.

BAZNAS, bağımsız bir devlet kurumudur ve ulusal başkentte bulunan merkezi ile Endonezya'nın 34 ilinde şubeleri olan, Din İşleri Bakanı aracılığıyla Cumhurbaşkanı'na

rapor sunan bir kurumdur (BAZNAS, 2022). Farklı organizasyonlara sahip ve farklı bölgelerde faaliyet gösteren çeşitli ulusal zekât kurumlarının (LAZ) Endonezya'nın sosyal refahına katkıda bulunmada önemli bir rol oynadığı da bilinmektedir. Ancak, bu veri örneği 9 LAZ içermektedir. 1993 yılında Republika Genel Günlüğü'nden gazeteciler tarafından kurulan Dompét Dhuafa, kuruluşundan bu yana Jakarta'da bağış ve yardım faaliyetlerini sürdürmektedir (Dompét Dhuafa, 2023). LAZ Baitulmaal Muamalat, Endonezya'daki ilk İslami bankalardan biri olarak 2000 yılında Bank Muamalat Indonesia tarafından kurulmuştur (BMM, 2023). LAZ Baitul Maal Hidayatullah (BMH) 2001 yılında Hidayatullah tarafından İslami bir organizasyon olarak kurulmuştur (BMH, 2023). Benzer şekilde, 2002 yılında Muhammediye tarafından kurulan ve Endonezya'daki en büyük İslami kuruluşlardan biri olan LAZ Infak Sedekah Muhammadiyah (LAZISMU) yoksulluk ve sosyal adalet konularına odaklanmaktadır (LAZISMU, 2024). Jakarta'da 2014 yılında kurulan yeni bir LAZ İnisiyatif Zakat Indonesia (IZI) (IZI, 2022). Batı Java bölgelerinde, 1998 yılında Dompét Sosial Ummul Quro (DSUQ) olarak bilinen LAZ Rumah Zakat (RZ), 2007 yılında LAZ olarak kabul edilmiştir (RZ, 2023). LAZ Infak Sadaka Nahdatul Ulama (LAZISNU), Endonezya'daki en büyük İslami organizasyonlardan biri olan Nahdlatul Ulama tarafından 2004 yılında Orta Java'da kurulmuştur (NU, 2024). Doğu Java'da LAZ Nurul Hayat (NH) ve Lembaga Manajemen Infaq (LMI) bulunmaktadır. 2000 yılında yetimhane olarak başlayan LAZ NH, 2003 yılında zekât odaklı bir kuruluş haline gelmiştir (NH, 2023). Öte yandan, LMI 1995 yılından bu yana Surabaya'da faaliyet göstermektedir (LMI, 2022).

Seçilen zekât kurumları, fintek'in hayırseverlik sektörüne entegrasyonu konusunda bütünsel bir bakış açısı sağlayan kurumsal büyüklükler, teknolojik yetenekler ve operasyonel modellerin bir karışımını oluşturmaktadır. Araştırma, bu kurumların ayrıntılı vaka çalışmaları ve nitel analizleri aracılığıyla, zekât yönetimi bağlamında fintek'in benimsenmesiyle ilişkili en iyi uygulamaları, zorlukları ve fırsatları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, İslami yardım kuruluşlarında şeffaflığı, verimliliği ve sosyal etkiyi artırmada teknolojinin dönüştürücü potansiyelinin incelikli bir şekilde araştırılmasını sağlamaktadır.

3.4. Veri Toplama Tekniği

Veri kaynakları genellikle birincil ve ikincil kaynaklar olarak kategorize edilmektedir. Birincil veriler, Creswell (2011) tarafından tanımlandığı üzere, araştırmayı yürüten veya fikirleri ortaya atan kişi(ler) tarafından rapor edilen bilgileri ifade etmektedir. İkincil veriler ise çeşitli kaynaklardan elde edilen çalışma ile ilgili literatür, bilimsel dergiler, kitaplar ve belgeleri içermektedir. Bu araştırmada, birincil veri kaynağı, özellikle fintek'in zekât şeffaflığı üzerindeki etkisini değerlendirmek için finansal teknoloji konusunda derin bir anlayışa sahip olan muhataplarla yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilen içgörülerden oluşmaktadır. Miles vd. (2014) tarafından belirtildiğı gibi, görüşmenin amacı, bir kişinin sürecinin kognitif bir noktasını oluşturmak için yeterli bilgi toplamaktır.

Bu çalışma için veri toplama süreci, aşağıdaki kriterlere göre seçilen kilit bilgi sahipleriyle derinlemesine görüşmeler yoluyla ayrıntılı görüşmeler yapılmasını içermiştir: a) finansal teknoloji alanındaki uzmanlıkları ve b) zekât kurumlarında yer almaları. Seçilen her bir zekât kurumu için bu çalışmada Zoom veya Google Meet gibi platformlar kullanılarak toplam 10 katılımcı ile çevrimiçi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Gizliliğı sağlamak ve katılımcıların mahremiyetini korumak için katılımcılar görüşmeler boyunca anonim kalmıştır. Her bir görüşme oturumu yaklaşık 30 ila 55 dakika sürmüş ve aşağıdaki tablo 3'te açıklandığı üzere derinlemesine görüşme ve içgörülerin paylaşılması için yeterli zaman sağlanmıştır:

	Posizyon	Görüşme Zamanı
K1	Dijital Bağış Toplama Müdürü	15 Kasım 2023
K2	Operasyon, Refah ve Vakıf Direktörü	17 Kasım 2023
K3	Kıdemli Dijital Bağış Toplama Personeli	5 Aralık 2023
K4	Başkan Direktörü	21 Aralık 2023
K5	Kıdemli Dijital Bağış Toplama Personeli	28 Aralık 2023
K6	BT ve İnovasyon Müdürü	23 Ocak 2024
K7	Dijital Bağış Toplama Müdürü	5 Şubat 2024
K8	Dijital Pazarlama Danışmanı	6 Şubat 2024
K9	Kıdemli Pazarlama Personeli	1 Mart 2024
K10	Dijital Bağış Toplama Müdürü	4 Mart 2024

Tablo 3: Görüşme Detayları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Araştırma, bu kişilerin ilk elden deneyimlerinden ve bakış açılarından yararlanarak, fintek'in zekât kurumlarındaki şeffaflık uygulamalarını etkilediği karmaşık yolları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Görüşmeler yoluyla zekât kurumlarıyla doğrudan etkileşim, şeffaflığı artırmak için fintek çözümlerinin entegre edilmesiyle ilgili pratikler, faydalar ve zorluklar hakkında gerçek dünyadan içgörüler elde etmek için değerli bir fırsat sunmaktadır.

3.5. Veri Analizi

Veri analizi stratejileri, toplanan verileri yorumlamak, örüntüleri, ilişkileri ve eğilimleri belirlemek ve anlamlı içgörüler elde etmek için kullanılan teknikleri ve araçları içermektedir. Tracy'ye (2013) göre veri analizi, metin veya görüntü biçimindeki verileri yorumlamayı amaçlamaktadır. Benzer şekilde, Miles vd. (2014) veri analizi sürecini verilerin düzenlenmesi, yönetilebilir birimler halinde kategorize edilmesi ve araştırma bulgularını çıkarmak için örüntülerin incelenmesi olarak tanımlamaktadır. Veri analizi, araştırma verilerini faydalı ve anlaşılabilir bilgilere dönüştürmek için çok önemlidir. Bu çalışmada veri analizi için NVIVO 12 kullanılmıştır. Veriler, nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analiziyle analiz edilmiştir.

Bu çalışmada Creswell ve Poth (2018) tarafından özetlenen altı veri analiz adımı gerçekleştirilmektedir. İlk adım, görüşme transkripleri ve belgeler de dahil olmak üzere verilerin işlenmesini ve analiz için hazırlanmasını içermektedir. İkinci adımda, verilerden genel fikirler geliştirmek için okuma yapılmaktadır. Üçüncü adımda, analiz için kategorize etmek ve düzenlemek amacıyla tüm veriler kodlanmaktadır. Dördüncü adımda, kodlanan kategoriler analiz edilmek üzere uygulanmaktadır. Ayrıca, fintek'in zekât kurumlarında şeffaflık üzerindeki anlamını ve etkilerini açıklığa kavuşturarak görüşme sonuçlarından elde edilen açıklamaları ve temaları sunmaya odaklanmaktadır. Son olarak, altıncı faaliyet, anlam çıkarmak için verilerin yorumlanması ve böylece fintek'in zekât kurumlarında şeffaflık üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılması etrafında dönmektedir.

3.6. Araştırmanın Sınırlamaları

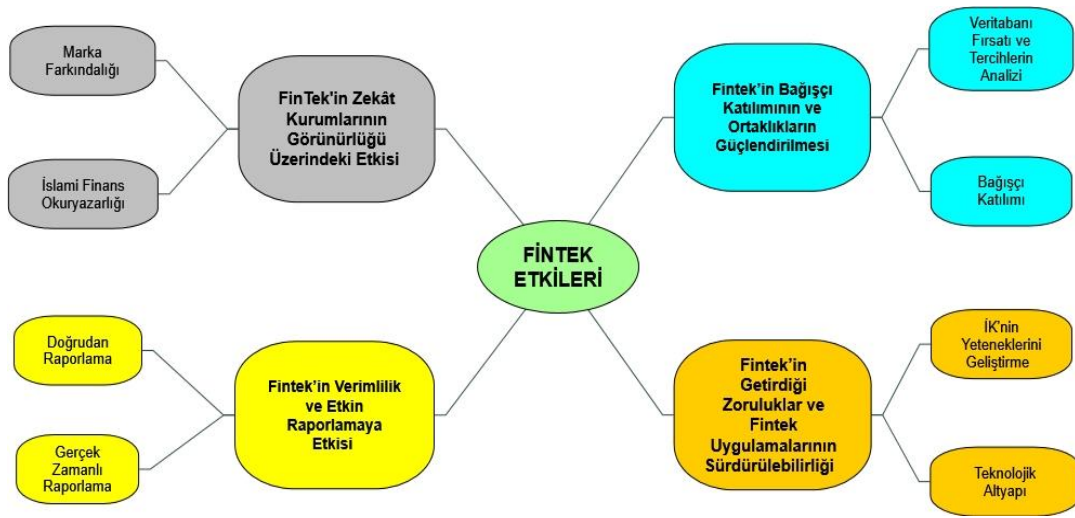
Ancak bu çalışma, özellikle Endonezya'daki zekât kurumları üzerinde fintek'in etkisine odaklandığı için çalışmanın kapsamı ile ilgili bir sınırlamaya sahiptir. Bu nedenle

bulgular, farklı sosyo-ekonomik bağlamlara sahip diğer ülke veya bölgelerdeki zekât kurumlarına uygulanamamaktadır. Yeni bir çalışma, araştırma kapsamını daha geniş bir ülke ve bölge yelpazesini kapsayacak şekilde genişletebilir ve böylece finansal teknolojilerin dünya çapındaki zekât kurumlarında şeffaflığı ve etkinliği nasıl şekillendirdiğine dair daha incelikli bir analiz yapılmasını sağlayacaktır. Araştırmacılar, zekâtın faaliyet gösterdiği farklı sosyo-ekonomik bağlamları inceleyerek, ulusal sınırları aşan ortak eğilimleri, zorlukları ve fırsatları tespit edebilmektedir.

Ayrıca bu çalışma, fintek'in zekât kurumları üzerindeki etkisini geleneksel yöntemlerle veya diğer finansal kurum türleriyle karşılaştırmamaktadır. İleride yapılacak bir çalışma, zekât kurumlarında finansal teknolojinin faydaları ve kısıtlamalarının daha kapsamlı bir şekilde anlaşılması için karşılaştırmalı bir analiz sağlayacaktır. Finansal teknolojilerin zekât kurumları üzerindeki etkisini geleneksel yöntemlerle ve diğer finansal kurumlarla karşılaştırmak, finansal teknoloji çözümlerini benimsemenin göreceli avantaj ve dezavantajları hakkında değerli bilgiler sunacaktır. Fintekin geleneksel uygulamalar karşısında nasıl bir performans sergilediğini anlamak, zekât kurumlarında stratejik karar alma ve kaynak dağıtım konularında bilgi sağlayacaktır. Bu nedenle, finansal teknolojilerin zekât kurumları üzerindeki etkisine ilişkin kapsamlı ve karşılaştırmalı bir analiz, teknolojinin hayır sektöründe şeffaflık ve hesap verebilirliği teşvik etmedeki rolüne ilişkin artan bilgi düzeyine katkıda bulunacaktır. Akademisyenler, mevcut çalışmanın sınırlılıklarını ele alarak ve araştırma kapsamını genişleterek, sosyal etki ve sürdürülebilir kalkınma için fintekten yararlanmak isteyen politika yapıcılar, uygulayıcılar ve paydaşlar için değerli içgörüler sağlayabilmektedir.

4. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA

Finansal teknolojinin özellikle Endonezya'daki zekât kurumlarının şeffaflığı üzerindeki etkisi alanında yapılan görüşmelerin analizi yoluyla elde edilen araştırma bulgularına dayanarak, bulgular sekiz ana tema altında gruplandırılmıştır. Temaların belirlenmesinin ardından, temaların görünürlük, verimlilik ve etkin raporlama, katılım ve ortaklık, sürekli gelişimi motive eden zorluklarla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle temalar, her biri iki tema içeren dört kategoriye ayrılmıştır. Bu yapı aşağıdaki şekilde gösterilmektedir:

Şekil 2: Fintek Etkileri

Kaynak: NVIVO tarafından işlenmiştir

Temalar, finansal teknolojinin Endonezya'daki zekât kurumlarının şeffaflığı üzerindeki dönüştürücü etkisini anlamak için sağlam bir çerçeve sunmaktadır. İç içe geçmiş her bir tema, fonların artırılması, sürdürülebilirlik ve sosyal refahın optimizasyonu gibi kapsayıcı hedeflere katkıda bulunmaktadır. Ayrıca tartışma kısmında, fintek'in zekât kurumlarındaki şeffaflık üzerindeki etkisine ilişkin araştırma bulgularının sonuçlarının anlaşılmasını derinleştirmeyi amaçlamaktadır.

4.1. Finansal Teknolojinin Zekât Kurumlarının Görünürlüğü Üzerindeki Etkisi

Finansal teknolojinin yükselişi, genellikle fintek olarak adlandırılan, çeşitli sektörleri, özellikle de zekâtın dini ve yardımsever alanını devrim niteliğinde değiştirmiştir. Fintek'in zekât kurumlarını etkilemesinin en önemli yollarından biri bağış süreçlerinin

dijitalleştirilmesidir. Bu etki, özellikle Endonezya'da zekât kurumlarının görünürlüğünü artırma yeteneği ile açıkça ortaya çıkmaktadır. Bireyler zaten fintek platformlarını kullanmayı alışkanlık haline getirmişken, zekât kurumlarının özellikle kitle fonlaması, mobil bankacılık, e-ticaret ve e-cüzdan gibi platformlar başta olmak üzere dış platformlarla işbirliği yapması daha kolay hale gelmektedir. Aşağıda K6 tarafından belirtildiği gibi,

“Dış platform kullanmak, insanların geliştirilen kampanyayı görmesini kolaylaştıracaktır” (K6).

K4'ün belirttiği gibi, fintek olmadan geleneksel yöntemlerin kullanımı geniş bir erişim alanına sahip değildir.

“Çünkü yüz yüze erişim o kadar geniş değil.”

Endonezya'daki zekât kurumları, dijital platformlardan ve ödeme sistemlerinden yararlanarak daha geniş bir kitleye ulaşabilmiş ve etkilerini daha şeffaf bir şekilde göstererek uzun vadede sürdürülebilirlik sağlamıştır. Görünürlüğün bu artışı, temel olarak marka ve okuryazarlık farkındalığı olmak üzere iki temel etrafında dönmektedir.

4.1.1. Marka Farkındalığı

Geleneksel modelde, zekât kurumları fiziksel ulaşımın ve ağızdan ağıza tanıtımın sınırlamalarıyla kısıtlanmıştır. Onların etki alanı genellikle yerel topluluklarla sınırlıydı ve iletişim etkinliği kişilerarası ağlara bağlıdır. Bu model, ölçeklenebilirlik ve verimlilik açısından önemli zorluklar ortaya çıkarmıştır. Fintek araçlarının ortaya çıkmasıyla birlikte zekât kurumları görünürlüklerini artırma, daha geniş bir kitleye ulaşma ve coğrafi engelleri azaltma imkanına kavuşmuştur. Uygulamalar, mobil bankacılık, kitle fonlaması, dijital ödemeler ve hatta e-ticaret gibi çok platformlu fintek'ten yararlanarak zekât kurumları sorunsuz bağışları kolaylaştırabilmiş ve potansiyel bağışçılar üzerinde bir etki yaratabilmiştir.

K1, K2, K7, K8 ve K9 ifadelerinde görüldüğü gibi, zekât kurumlarının çok platformlu fintek'i kullanması, görünürlüklerini önemli ölçüde artırabilmekte ve halk arasında tanınırlıklarını artırabilmektedir. Bazı katılımcılar bu hususu şu şekilde belirtmektedir:

“...her yıl önemli bir artış göreceğiz çünkü insanlar bizi ve dijital toplama ile ilgili seçenekleri tanımaya başlamış olacaklar” (K1).

“Son olarak, insanlar markamızı ve programlarımızın geçmişini öğrenmiştir” (K2).

“İş birliği yaparak, kurumlarımız hakkında bilgisi olmayan kişiler, uygulama aracılığıyla bizimle tanışacaklar. Bu aynı zamanda kurumlarımızı tanıtmanın bir yoludur” (K7).

“Ek olarak, halkın farkındalığını artırmak için etkileyici içerik oluşturmaya öncelik veriyoruz” (K8).

“İlk olarak, halkın dikkatini çekmek ve kuruluşumuzu tanıtmak amacıyla zekât kurumumuzu tanıtmak istiyoruz” (K9).

Bu artan görünürlük, insanların zekât kurumlarından haberdar olmalarını sağlamakta ve onları her yerden, her zaman ve çeşitli yöntemlerle bağış yapmaya çekmekte, böylece coğrafi kısıtlamaları ve geleneksel çalışma saatlerinin sınırlamalarını ortadan kaldırmaktadır. Fintek araçlarını kullanan zekât kurumları, bilgileri daha ilgi uyandıracak ve erişilebilir bir şekilde sunarak potansiyel bağışçıların katkılarının önemini ve etkisini anlamalarını kolaylaştırmaktadır.

4.1.2. İslami Finans Okuryazarlığı

Zekât kurumlarının tanınırlığı, dolaylı olarak insanların zekât ve diğer İslami sosyal fonlar hakkındaki bilgilerini artırmaktadır. Fintek, multimedya içeriğinin zekât kurumlarının iletişim stratejilerine sorunsuz bir şekilde entegre edilmesini kolaylaştırdığı için zekât okuryazarlığı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Zekât hakkında erişilebilir ve ilgi uyandıran eğitim içeriği sunmakta, zekât toplama ve dağıtma sürecini açıklamakta, yoksulluğun azaltılmasında zekâtın önemini anlatmakta ve her bir bağışın etkisini vurgulamaktadır. Bağışçılar arasındaki farkındalık ve anlayış düzeyi, fintek'in zekât okuryazarlığını teşvik etmedeki dönüştürücü rolünün altını çizerek önemli ölçüde yükselmiştir. Aşağıda K9 tarafından belirtildiği gibi,

“Fintek sadece zekât toplanmasını kolaylaştırmakla kalmıyor, aynı zamanda kamu okuryazarlığını da artırıyor” (K9).

Bu nedenle, web siteleri ve mobil uygulamalar gibi fintek çözümleri, zekât kurumlarının bağışçılarla etkileşim kurma biçiminde devrim yaratmıştır. Bu dijital platformlar, zekât kurumları için kalıcı ve kolay erişilebilir bir çevrimiçi varlık olarak hizmet vermekte ve

bilgi dağıtımı için merkez görevi görmektedir. İnsanlar bu platformları kullanarak kendilerini zekât yükümlülükleri hakkında eğitebilmekte, zekât alacakları (Esnaf) için uygunluk kriterlerini anlayabilmekte, farklı zekât kategorilerini keşfedebilmekte ve zekât miktarlarını bağımsız olarak hesaplayabilmektedir.

Zekât hesaplayıcılarının bu fintek platformlarına entegre edilmesi, bağışçılar için süreci daha da basitleştirerek, katkılarını yapmadan önce gerekli bilgilere sahip olmalarını sağlamaktadır. İçinde zekât hesaplayıcıları bulunan fintek platformları, gelir, varlıklar ve borçlar gibi faktörleri değerlendirerek kullanıcılara süreç boyunca rehberlik edebilmektedir. Bu, bireylerin zekât yükümlülüklerini doğru bir şekilde yerine getirmelerini sağlamakta ve manuel hesaplamalara olan bağımlılığı azaltarak olası hataları en aza indirmektedir. Üstelik bu fintek platformları sadece zekât hakkında kapsamlı bilgi sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda her yerden ve her zaman bağış yapma kolaylığı da sunmaktadır. Bağışçılar platformlara kolayca erişebilmekte, sunulan bilgileri keşfedebilmekte ve katkılarını sorunsuz bir şekilde yapabilmektedir. Bağışçıların zekâtlarını hesaplarken yardıma ihtiyaç duyabilecekleri durumlarda fintek platformları, herhangi bir soruyu veya kafa karışıklığını gidermek için zekât kurumlarının müşteri yardım masalarına doğrudan erişim sunmaktadır. Müşteri yardım masası özellikle kompleks hesaplamalara ihtiyaç duyan, sağlam finansal sistemlere veya finansal raporlara sahip olmayan, ancak zekât yükümlülükleri konusunda güçlü bir farkındalığa sahip olan zekât kurumları için faydalıdır. Bazı katılımcıların da belirttiği gibi, bazı şirketler zekâtlarını platform üzerinden ödemekte, hatta zekât kurumları kompleks hesaplamalara yardımcı olmak için hizmet vermektedir.

“Zekât fonlarının spesifik kaynağı sorulursa, bunu %2,5 olan Kur'an'ın düzenleyici araçlarına dayandırmak zorundayız. Ancak bu kavramın nasıl işlediğini soracak olursanız, iki yol var. Birinci yaklaşım online; ikinci yaklaşım ise hala yüz yüze. Uygulamamızda araştırmaya çalışırsanız, web sitesinde bir zekât hesaplayıcısı var. Bu, az ya da çok, insanların hesaplamasını kolaylaştırıyor. Ancak daha gelişmiş bir bağlam için, genellikle telekonferans veya çevrimiçi Zoom şeklinde de hizmet veriyoruz. Daha gelişmiş bir biçimde, ayrıntılı olarak hesaplamaya bile yardımcı olduk. Hem bireysel hem de kurumsal oldu” (K2).

“Çeşitli şirket türleri olduğu için, şirketlere sadece şirket zekâtının hesaplanması ve şirket zekâtı ödemeleri halinde vergi indrimi almaları konusunda bilgi veriyoruz. Ancak, zekâtlarını doğrudan iç platformumuza ödeyen kurumsal bağışçılarımız var” (K10).

Sonuç olarak, fintek araçlarının ve yenilikçi çözümlerin benimsenmesi yoluyla görünürlüğün artırılması, marka farkındalığının etkilenmesi ve bağışçılar arasında daha yüksek bir okuryazarlık sağlanması birbiriyle bağlantılıdır. Bu da bağışçıların kurumun faaliyetleri ve etkisi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmalarını sağlayarak şeffaflığı artırmakta ve yeni bağışçıların ilgisini çekmektedir. Dijital platformların sunduğu artan görünürlük ve erişilebilirlik, K2, K4, K8 ve K9 tarafından vurgulandığı üzere, daha önce kurumdan veya faaliyetlerinden haberdar olmayan potansiyel bağışçıları çekebilmektedir. Nihayetinde, bu faktörlerin bir araya gelmesi, zekât kurumlarının finansmanının artmasıyla sonuçlanmaktadır. Bağışçılar kurumu tanıdıklarında, zekâtın önemini anladıklarında, faaliyetlerin şeffaflığını öğrendiklerinde ve katkıda bulunma konusunda kendilerini güçlü hissettiklerinde, bağış yapmaya ve kurumun hayırseverlik çabalarını desteklemeye daha istekli olmaktadır. fintek'in görünürlüğü, marka farkındalığını, okuryazarlığı ve şeffaflığı artırmadaki entegrasyonu, zekât kurumları için fon büyümesini teşvik eden, toplum ve ihtiyaç sahipleri üzerinde daha büyük bir etki yaratmalarını sağlayan olumlu bir döngü yaratır.

4.2. Fintek'in Bağışçı Katılımının ve Ortaklıkların Güçlendirilmesi

Daha önce de belirtildiği gibi, fintek'in en önemli etkilerinden biri görünürlüğü artırma kabiliyetidir ve bu da iki yönü içerir: marka farkındalığını teşvik etmek ve zekât hakkındaki okuryazarlığı artırmak. Bu da zekât kurumlarının finansmanını önemli ölçüde artıracaktır. Bu faydalara ek olarak, zekât kurumlarının yaşayabileceği bir diğer önemli etki de kişiselleştirilmiş ve hedeflenmiş katılım ve ortaklık stratejileri oluşturma yeteneğindeki bir artıştır. Kurumlar, bağışçıların ihtiyaç ve tercihlerini anlayarak iletişim ve kaynak geliştirme çalışmalarını bağışçıların beklentilerini karşılayacak şekilde düzenleyebilmektedir. K8'in de belirttiği gibi, katılım faaliyetleri bağışçı ilişkilerini güçlendirmekte ve topluluk ortaklığı duygusunu teşvik etmektedir.

“Bağışçıları bilgilendirmek için faaliyetlerimizi ve raporlarımızı genişlettiğimizden, dijital trend nedeniyle katılım çok önemlidir” (K8).

Öte yandan K2, fintek'in doğasının pasif olduğunu, bu nedenle etkileşimi sürdürmek için başka eylemlere ihtiyaç duyduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Bu yüzden şu ana kadar pasif olan kişilerle takip yapılmalı; artık robot değil, insani bir dokunuş olması gereken cümlelerle takip etmeliler. Haber istemek gibi, ister beğenin ister başka kaygılarınız olsun bağışta bulunmanız için birkaç kez davet gönderdik.”

Bu katılım, bağışçıların kendilerini değerli hissetmelerini sağlamak ve uzun vadede kurumun girişimlerini desteklemeye devam etmeleri için onları teşvik etmektedir. Bağışçı katılımı ve ortaklığının bu şekilde yükseltilmesi temel olarak iki husus etrafında dönmektedir: veri tabanı fırsatı ve tercihlerin analiz edilmesinin yanı sıra bağışçı katılımı.

4.2.1. Veritabanı Fırsatı ve Tercihlerin Analizi

Fintek, bağışçı tercihlerini daha iyi anlama ve analiz etme fırsatları sunan veri tabanları sağladığı için bağışçılarla etkileşim gerçekleştirebilmektedir. K2, K8, K9 ve K10 tarafından belirtildiği gibi, fintek görünürlüğü artırmanın yanı sıra, zekât kurumlarına bağışçılar hakkında analiz için kullanılabilecek veri tabanları sağlayabilmektedir. Bu tür bir bilgi şeffaflığı, bağışçılar ile zekât kurumu arasındaki bağı güçlendirmektedir. Veri tabanı fırsatları, bağışçıların bağışta bulunup daha sonra pasif iletişim olarak bilinen bir fenomen olan daha fazla katılım göstermeden ayrıldıkları yaygın bir iletişim sorununu ele almada zekât kurumlarına yardımcı olacaktır. Bağışçıların iletişim bilgileri, bağış geçmişi, bağış sıklığı ve geri bildirimleri gibi bilgiler, bağışçı davranışları ve tercihleri hakkında değerli bilgiler sağlayabilmektedir. Zekât kurumları, bağışçı verilerini analiz ederek bağışçıların ihtiyaç ve beklentilerini daha iyi karşılayabilmek için kaynak geliştirme stratejilerini uyarlayabilmektedir. Bazı katılımcılar, kendi zekât kurumlarında bağışçı tercihlerinin analizine aşağıdaki şekilde başlamışlardır:

“Genellikle bağışçı alışkanlıkları üzerine derinlemesine çalışmalar yürütüyoruz” (K8).

“Bağışçıların karakterini analiz etmeye bile başladık. Yani fintek üzerinden bağış yapmak isteyenler için bir link vereceğiz” (K9).

Bu tercihleri anlamak, zekât kurumlarının bağışçı tabanını segmentlere ayırarak hizmetlerini ve iletişim stratejilerini uyarlamaları için çok önemlidir. Zekât kurumları, veri tabanını elde ettikten sonra, önemli sayıda bağışçının harici fintek ya da zekât

kurumunun mobil uygulamalar gibi iç platformları aracılığıyla bağış yapmayı tercih ettiğini ortaya koyan verileri analiz edebilmektedir. Alternatif olarak, bağışçılar bağış miktarı, bağış sıklığı, tercih edilen amaçlar ve tercih edilen bağış şekli gibi çeşitli faktörlere göre gruplandırılabilir. Ayrıca, gelişmiş veri analitiği sayesinde kurumlar bağış modellerini izlemekte, eğilimleri belirlemekte ve gelecekteki davranışları tahmin edebilmektedir. Zekât kurumları halihazırda kendi programlarına sahip olduklarından, aşağıda bazı katılımcılar tarafından belirtildiği gibi, katılımı artırmak için başka bir iletişim yöntemiyle ilgi alanlarına uyan bağışçılara tanıtılarak program fonlarını destekleyebilecektir:

“Örneğin Kitabisa.com platformunda bir cep telefonu numarası veya e-posta kaydetmeleri gerekiyor, çünkü cep telefonu numaraları programla ilgili dağıtılan raporları iletmemiz için bir araç. Dolayısıyla dolaylı olarak, belli bir süre içerisinde kişiye tekrar bağış için dijital olarak çapraz satış konseptiyle yaklaşmaya devam edebiliyoruz ya da nominal kategorizasyon belli bir seviyedeyseniz direkt müşteriye yüz yüze konseptleriyle dokunmamız gereken direkt gelebiliyoruz” (K2).

“... programa düzenli olarak katkıda bulunan kişileri belirleyebilir ve diğer programları bu kişilerin bağış yapma alışkanlıklarına göre uyarlayabiliriz. Mevcut alışkanlıklarından yararlanarak ve ilgili programlar sunarak, sahip olduğumuz veriler sayesinde dikkatlerini çekebilir ve bağışları teşvik edebiliriz” (K8).

Zekât kurumları, bağışçı şeffaflığını teşvik ederek, hedefli ve kişiselleştirilmiş katılım için bağışçı tercihlerini etkili bir şekilde analiz edebilmektedir. Bu analiz, bağışların tekrarlanması teşvik etmede çok önemli bir rol oynamaktadır. Analiz edilen bilgiler, katılım stratejilerini geliştirerek bağışçılar için daha etkileşimli ve cazip hale getirebilmekte ve onların sürekli katılımını teşvik edebilmektedir.

4.2.2. Bağışçı Katılımı

Bu kişiselleştirilmiş strateji aracılığıyla bağışçı ilişkilerinin güçlendirilmesi, K2, K7, K8 ve K9 katılımcılarının da vurguladığı gibi, bağışçıları elde tutma oranlarını artırmanın yanı sıra bağışçı katılımını da geliştirmektedir. Zekât kurumları analiz ettikleri verilerden hareketle, bağışçıları zekât kurumlarının program faaliyetlerine katkıda bulunmaya çağırmak için sosyal yardım çabalarını uygun hale getirmek mümkündür. Bağışçılar, tercihlerini anladıktan sonra fintek platformlarında veya diğer platformlarda bağışlarının

etkisi hakkında düzenli güncellemeler sağlayarak çeşitli zekât projelerini Keşfetme ve kendileriyle uyumlu nedenleri seçme imkanına sahip olacaktır. Bazı katılımcıların da belirttiği gibi, bağışçıların katılımını sağlamak kalıcı bağlantılar kurmanın temel unsurudur.

“Bağışçılara aktardığımız bilgiler bağlılığa ya da bağışçılarla aramızdaki bağa dönüşür. Böylece bağışçılar kendilerini programa bağlı ve bize yakın hissederek. Program faaliyetleri hakkında paylaşımı teşvik etmeye çalışıyoruz. Bazen de bağışçıları tamamlanmış programların, oluşturulmak üzere olan programların ve süreç halindeki programların yerlerine davet ediyoruz ki programla ve bizimle olan deneyimleri daha olumlu hale gelsin. Böylece bağışçı deneyimini faaliyetlerimizle güçlendireceğiz” (K3).

“...bağışçıların sadece para ile değil, meslekleri veya yetenekleri ile de bağışta bulunmalarını sağlamak. Örneğin, bir beslenme programımız varsa, beslenme uzmanı olan insanlar kendilerini dahil edebilirler, böylece sadece parayla sınırlı kalmaz, katılımları artar ve daha güçlü hale gelir” (K9).

Bu nedenle, bağışçıları katılım sürecine katmak, onları zekât sürecine aktif olarak katmayı, geri bildirimlerini almayı ve katılımlarını teşvik etmeyi gerektirmektedir. Zekât kurumları, bağışçıları katılım faaliyetlerine dahil ederek bağışçılarla aralarında bir sahiplenme ve bağ kurma duygusu yaratır.

Bağışçı tercihlerinin analiz edilmesi ve bağışçıların katılım faaliyetlerine dahil edilmesi, bağışçı ilişkilerini güçlendirir ve bir topluluk ve ortaklık duygusunu teşvik etmektedir. Kendilerini değerli ve ilgili hisseden bağışçıların kurumun girişimlerini desteklemeye devam etme ihtimali daha yüksektir. Bazı katılımcıların da vurguladığı gibi, etkili sosyal hedeflere ulaşmak için zekât kurumları ve bireyler dağınık bir şekilde faaliyet göstermemeli, tüm paydaşların ilgilendikleri programlarla uyumlu rollerde yer almalarını sağlamak için işbirliği yapmalıdır:

“...bağışçılarla aramızdaki işbirliği bizim için tek yönlü değil. Bağışçılar para verip biz rapor vermiyoruz. Ama bağışçılar da çeşitli program faaliyetlerinde rol oynuyor” (K3).

“Bu yılın sonunda gerçekleştirdiğimiz işbirliğinde, iyiliği savunma gücüne sahip influencerlar, kuruluşlar, topluluklar, öğrenciler, camiler, gruplar ve bireylerle çalıştık” (K5).

“Bu, toplumun amacımıza katkıda bulunma kabiliyetini doğrudan etkileyecektir. Örneğin, insanlar programlarımızı tanıyabilir ve sadece bağış yapmakla kalmayıp destek sağlayabilir ve gönüllü faaliyetlere katılabilirler” (K7).

Sonuç olarak, fintek'ten elde edilen fırsat veri tabanı, zekât kurumlarının mevcut bağışçıların neye değer verdiğini ve neyi tercih ettiğini anlama becerisini geliştirmek için bağışçı tercihleri açısından önemli ölçüde analiz edilebilmektedir. Zekât kurumları, hizmetlerini ve iletişim stratejilerini bu tercihlerle uyumlu hale getirerek bağışçı memnuniyetini artıracak, bağışların tekrarlanmasını teşvik edebilecek ve desteğin devamını sağlayabilecektir. Bu da fintek'in tekrarlanan bağışları kolaylaştırma ve girişimler için finansmanı artırma, daha iyi toplum hizmeti ve sosyal refah katkıları sağlama konusundaki önemli etkisini vurgulamaktadır. Fintek gelişmeye devam ederken, zekât kurumları bağışçılarla bağlantılarını güçlendirmek ve olumlu toplumsal etkilerini en üst düzeye çıkarmak için bu gelişmelerden yararlanma konusunda çok büyük bir fırsata sahiptir.

4.3. Fintek'in Verimlilik ve Etkin Raporlamaya Etkisi

Fintek, raporlamayı geliştirerek daha etik olmayı hedefleyerek sadece kolaylık sağlamanın ötesine geçmektedir. Finansal teknolojinin zekât kurumlarına entegrasyonu sadece süreçleri kolaylaştırmakla kalmamış, aynı zamanda özellikle raporlama kabiliyetlerinde olmak üzere operasyonlarının genel verimliliğini ve etkinliğini de artırmıştır. Ayrıca fintek, bağışçılara ödeme sürecinde kolaylık sağlayarak her yerden ve her zaman bağış yapmalarına olanak tanımakla kalmamakta, aynı zamanda zekât kurumları için raporlamayı da basitleştirmektedir. Zekât kurumlarında, özellikle de ahlaki açıdan zekât fonlarını kamuya açıklamakla yükümlü olduğunda, ek maliyetlere katlanmadan daha etkin raporlama mekanizmaları getirmiştir. Geçmişte zekât kurumları raporları gazeteler aracılığıyla açıklamak zorundaydı ve bu da çok masraflıydı. K4 tarafından 21.12.2023 tarihinde verimlilikle ilgili olarak yapılan görüşmede belirtildiği üzere,

“Şeffaflık açısından, fonların alındığı doğrudan da bildirilebilir. Çevrimdışı olursak, önce buluşmamız gerekir, bu yüzden maliyetler yüksek olur. Çevrimiçi yaparsak uzun vadeli

olabilir. Üçüncüsü ise raporlama ile ilgili; raporlama da bire bir yapılmak zorunda değil. Web sitesinde raporlama bölümünü görebiliriz.”

Verimliliğin ve etkin raporlamanın bu şekilde iyileştirilmesi temel olarak iki kilit unsur etrafında dönmektedir: doğrudan raporlama ve gerçek zamanlı süreçler. Doğrudan raporlama, bilgilerin anında ve doğru bir şekilde aktarılmasını sağlayarak paydaşlar arasındaki iletişimi kolaylaştırmaktadır. Gerçek zamanlı süreçler verilerin sürekli olarak güncellenerek ulaşılmasını sağlayarak hızlı karar alınmasına ve şeffaflığın artırılmasına katkıda bulunmaktadır.

4.3.1. Doğrudan Raporlama

Geleneksel zekât toplama yöntemleri bağışların nasıl dağıtıldığını takip etme konusunda genellikle ayrıntılardan yoksunken, kitlesel fonlama gibi fintek çözümleri değişmez işlem kayıtları sunarak bağışçılara zekât yolculuklarının net bir görünümünü sunabilmektedir. Fintek platformları, özellikle kitlesel fonlama ve doğrudan raporlama ve gerçek zamanlı işleme gibi özelliklere sahip mobil uygulamalar sayesinde, zekât kurumları zekâtın finansal ve etki raporlarını zamanında ve doğru bir şekilde sunabilmektedir. Bağışçılar artık katkılarının nereye yönlendirildiğini görebilmekte, bu da hayır işlerinde sahiplenme ve amaç duygusunu teşvik etmektedir. K6 tarafından 23 Ocak 2024 tarihinde yapılan görüşmede belirtildiği üzere, kendi uygulamaları bir işlem geçmişi ve dağıtım raporu sunmaktadır,

“Bu, şeffaflığımızı göstermektedir. İndirmek için Android veya iOS üzerindeki uygulamadan erişilebilir. Bağışçılar giriş yaptıklarında, sadece dağıtım bilgilerini değil, aynı zamanda işlem geçmişini de daha fazla keşfedebilirler. Örneğin, zekât veya başka bir sadaka verdiğim, dağıtım bilgileri görünür olacak.”

Diğer yandan, P3 maliyeti ölçme yeteneğine bağlı olarak verimliliğin nasıl ölçüldüğünü şu şekilde belirtmektedir.

“Bu bakış açısı değişebilir. Giden ve gelen maliyetleri, pazarlama giderlerini ve bağış miktarlarını ölçebiliyor ve hesaplayabiliyorsak, karşılaştırılabilir mi? Giderlerin geri dönüş yüzdesi nedir? Hesaplamalara sahip olduğumuz için verimli olduğunu düşünebiliriz.”

Bağışçılar, katkılarının tam olarak nasıl kullanıldığını görebilmekte ve böylece kurumla aralarında bir güven ve bağ duygusu oluşabilmektedir. Amaçlar, yararlanıcıların sayısı ve katkılarının etkisi hakkında ayrıntılı bilgilere kolayca ulaşılabilir. Bu şeffaflık, bağışçıların zekâtlarını kendi hayırseverlik tercihleriyle uyumlu hale getirmelerine olanak tanıyarak bağışçılarda aracılık duygusunu teşvik etmektedir. Gerçek zamanlı verilere erişim sayesinde bu kurumlar, bağışçıların stratejik hedefleriyle uyumlu bilinçli kararlar alabilmektedir. Örneğin, eğitim girişimleri konusunda tutkulu bir bağışçı, zekâtlarının yoksul çocuklara sağlanan burslar üzerindeki etkisini takip edebilmektedir. Bu şeffaflık, zekât kurumlarının performansının ve etkinliğinin artmasına yol açmıştır.

4.3.2. Gerçek Zamanlı Raporlama

Dijital platformlar, zekât kurumlarının programları hakkında gerçek zamanlı güncellemeler paylaşmasını sağlayarak bağışçıların katılımını ve bilgilendirilmesini sağlamaktadır. Gerçek zamanlı işleme araçları, zekât toplama ve dağıtım verilerinin ilgili makamlara zamanında ve doğru bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır. Bu sadece idari yükleri azaltmakla kalmamakta, aynı zamanda daha fazla şeffaflığı teşvik etmekte ve bağışçılar ile zekât kurumları arasında iki yönlü iletişim kurarak paydaşlara en güncel bilgileri sağlamaktadır. Bağışçılar, ilerleme raporları, resimler ve hatta yararlanıcıların video referansları da dahil olmak üzere zekât dağıtım süreci hakkında gerçek zamanlı güncellemeler alabilmektedir. Bu nedenle fintek, zekât girişimlerinin etkisini ve etkinliğini göstermek için zekât raporlama sürecini basitleştirmekle kalmamakta, aynı zamanda bağışçıların katkılarının somut etkisine tanık olmalarını sağlayarak bağışçılar arasında güven oluşturmaktadır. Bazı katılımcılar fintek'in güven kazanmak için raporları görünür kılabilceğini belirtmiştir:

“Raporlardan, bağışçıların bize geri bildirimlerinden, güven arttı” (K3).

“Üçüncüsü ise, zekât toplama raporu göstergelerine yönelik kamuoyu güveninin hala yaygın bir şekilde görünür olmamasıdır. Bu nedenle iç ve dış kurumlarda güvenin artırılması için geliştirme yapılması gerekmektedir” (K9).

Bu gerçek zamanlı şeffaflık, zekât yöneticilerine kötü yönetimin nasıl önlenebileceğini göstererek dolandırıcılık ve fonların kötüye kullanılması ihtimalini önemli ölçüde azaltmış ve halkın zekât kurumlarına olan güvenini daha da artırmıştır. Bu nedenle,

gerçek zamanlı işleme, verilerin sürekli olarak güncellenmesini ve erişilebilir olmasını sağlayarak doğrudan raporlamayı tamamlar, zamanında kararlar alınmasına ve ortaya çıkan ihtiyaçlara veya zorluklara hızlı yanıt verilmesine imkân tanımaktadır.

Dolayısıyla, dijital çözümlerin gücünden yararlanan zekât kurumları, doğrudan raporlama ve gerçek zamanlı işlem kombinasyonu sayesinde raporlama verimliliklerini artırabilmiş ve şeffaflıklarını geliştirebilmiştir. Paydaşlar zekât dağıtımı, mali işlemler ve etki raporları hakkında doğru ve zamanında bilgiye erişebilmekte ve bu da güveni artırmaktadır. Bu şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeyi, bağışçılar, yararlanıcılar ve düzenleyici kurumlar arasında güven inşa etmek ve nihayetinde zekât kurumlarının güvenilirliğini ve sürdürülebilirliğini artırmak için çok önemlidir. Fintek gelişmeye devam ettikçe, zekât idaresinin geleceğini şekillendirmede şüphesiz çok önemli bir rol oynayacaktır. Bu da bu kurumların finansal sürdürülebilirliğini güçlendirecek ve yoksulluğu azaltma ve toplulukları güçlendirme misyonlarını daha etkin bir şekilde yerine getirmelerini sağlayacaktır.

4.4. Fintek'in Getirdiği Zorluklar ve Fintek Uygulamalarının Sürdürülebilirliği

FinTek, zekât kurumlarına kolaylık sağlayabilirken, aynı zamanda bu kurumların özellikle raporlama yeteneklerini geliştirme, operasyonel verimlilik, inovasyonu teşvik etme ve değişen teknolojik ortamlara uyum sağlama konularında karşılaşabilecekleri zorlukları da beraberinde getirmektedir. Zekât kurumları, sistem altyapısını işletmek ve güvenliği sağlamak üzere insan yeteneklerini geliştirmek için yeniliği benimsemeye ve değişen ortama uyum sağlamaya devam etmelidir. Bazı katılımcılar görüşmede fintek'in kolaylık sunmasına rağmen yine de insan becerileri, zihniyet ve BT altyapısı gerektirdiğini ve tüm bunların ilgili maliyetler açısından dikkate alınması gereken faktörler olduğunu belirtmiştir.

“Tabii ki en önemli şey İK tarafının kendisi olmaya devam ediyor. Dijital teknolojiyi kullanıyor olsa da bunu işleten insanlar var. Dahası, zekâtla ilgili bilginin de güçlendirilmesi gerekiyor çünkü bu dijital teknoloji zekât yönetimini kolaylaştıran bir medya ama asıl anahtar İK'nın kendisinde, Amil Zekât'ın kendisinde kalıyor.

Dolayısıyla, Amil ile ilgili yetkinlik önemli hale gelmektedir” (K1).

“Gelenekselden dijitale geçiş kesinlikle farklıdır. Zihniyet ve davranıştan sonra, BT uzmanlığı da dahil olmak üzere ikinci beceri seti iyi olmalıdır. Üç faktör şunlardır: BT

altyapısını hazırlamak bir zorunluluktur. BT altyapısı zaten planlama ve hesaplamalara sahipse, o zaman bütçeleme bir faktördür çünkü ucuz değildir” (K2).

“Yaklaşık 230 şubemizle, çalışanlarımızın bir kısmı fintek aracılığıyla zekât ödeme işlemlerine henüz aşina değil. Bu nedenle personelimizi sürekli olarak eğitiyoruz. Bu sorunu çözmek için, her şubede finansal teknolojiye sorumlu ve bu konuda bilgili en az bir kişinin bulunmasını zorunlu hale getirdik” (K7).

Katılımcılar aynı zamanda fintek ile ilgili zorlukların da altını çizerek, dış platformların zekât kurumlarının görünürliğini artırmaya yardımcı olsa da, kişiselleştirmeden yoksun olduklarını ve sınırlı veri sağladıklarını ifade etmiştir. Sonuç olarak katılımcılar, bireysel bağışçı ihtiyaçlarına göre uyarlanabilen iç platformların önemini vurgulamıştır. İç platformların geliştirilmesi başlangıç maliyetleri içerse de, uzun vadede bir varlık olarak görülmelidir. İç platformlar özelleştirme konusunda daha fazla esneklik sağlar ve aşağıda belirtildiği gibi güvenlik açısından bakımı daha kolaydır.

“Araştırmacı: Dış bir platformla işbirliği yapmak ile ayrı bir iç platform geliştirmek arasında hangisi daha etkili ve verimli?

Kendi içimizde güvenlik beklentilerimizi karşılayacaktır. Eğer dış bir platform kullanırsak, onların çerçevesiyle sınırlı kalırız ve değişiklik yapamayız. Ancak, iç yeteneklerle bunları kendi gereksinimlerimize göre geliştirebilir ve daha fazla özgürlüğe sahip olabiliriz. Dış bir platform kullanılmaya başlandıktan sonra daha fazla geliştirilemez. Kitabisa.com gibi dış kitle fonlamasını kullanmak basit görünebilir, ancak zorluk, bir kampanyayı tanıtmanın reklam ve ilgili maliyetler gerektirmesidir. Öte yandan, ayrı bir sisteme sahip olmak, Kitabisa'nın güçlü marka bilinirliğine rağmen, kendi insan kaynaklarımızın tanıtımla ilgilenebileceği ve maliyetleri azaltılabileceği anlamına gelmektedir.” (K6, 23/01/2024)

“Teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmayın. İkincisi, bunu mali açıdan külfetli bir maliyetten ziyade bir varlık olarak ele almaktır ki bu da daha büyük bağışlarla sonuçlanacaktır. Üçüncüsü, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmeleri için yetenekli ve uzman insan kaynakları sağlamaktır, bu nedenle merkez ofiste ve bölge ofislerinde İK eğitimi verilmelidir, böylece bilgi ve gelir eşit olarak dağıtılır” (K9, 04/03/2024)

Zekât kurumlarının karşılaşılabileceği bir diğer zorluk da fintek çözümlerinin uygulanması ve sürdürülmesiyle ilgili maliyetlerdir. Teknolojiye yapılan ilk yatırım uzun vadede

maliyet tasarrufu ve operasyonel verimlilik sağlayabilirken, özellikle sınırlı mali kaynaklara sahip daha küçük kuruluşlar olmak üzere bazı kurumlar için ön masraflar engelleyici olabilmektedir. Zekât kurumlarının bu teknolojilerin değerini en üst düzeye çıkarabilmesi için fintek'in faydaları ile ilgili maliyetler arasında bir denge kurması çok önemlidir. Bu nedenle, bazı katılımcıların görüşmede vurguladığı gibi, zekât kurumları, özellikle fintek ile işbirliği yaparken amilin haklarını aşmaması gereken maliyetlerle ilgili sınırlar açısından İslam ilkelerini sağlamak için Şeriat denetim otoriteleri tarafından yönlendirilmektedir:

“Rapor isteyen ve çalışmalarımızı izleyen ulema ve şeriat denetleme kurulundan düzenli olarak destek alıyoruz. Hizmete öncelik verme konusundaki kararlılığımızla birlikte bu, uyanık kalmamıza yardımcı oluyor. Finansal teknoloji konusunda ne zaman işbirliği yapsak, herhangi bir endişeyi gidermek için ulema ve şeriat denetim kurulunu dahil ettiğimizden emin oluyoruz” (K7).

“Her dış ortağın kendi düzenlemeleri olduğu için zorluklarla karşılaşıyoruz. Yönetmeliklerimize ve şeriat ilkelerine bağlı kalarak eğitim vermek ve işbirliği yapmak bizim sorumluluğumuzdur. Dış platformlarla müzakere etmek gereklidir. Örneğin, Kitabisa.com gibi dış kitlesel fonlama platformlarıyla işbirliği yaparken, görünürlüğümüzü daha yüksek bir maliyetle optimize etmeyi teklif ettiler” (K8).

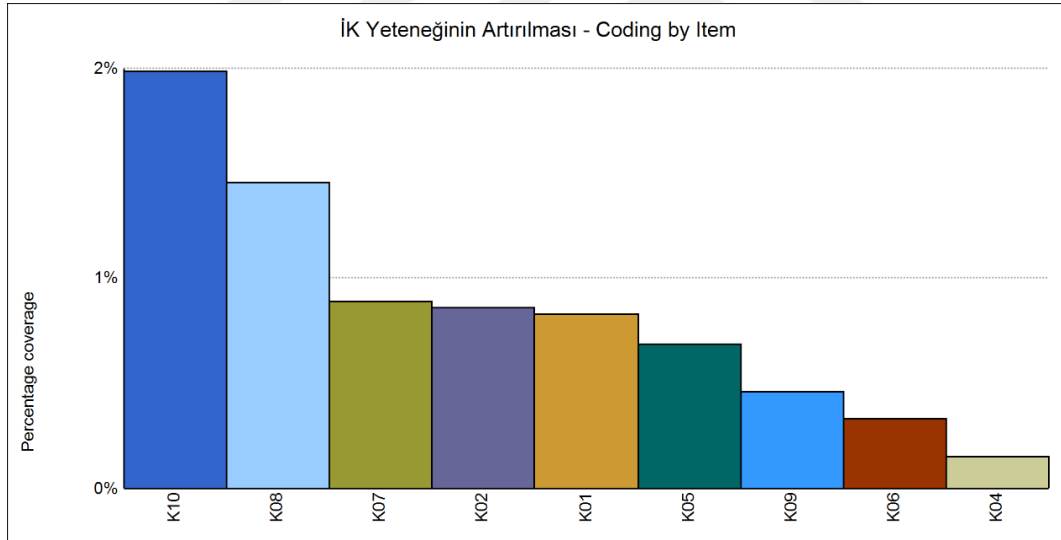
Fintek'i zekât kurumlarına entegre ederken karşılaşılan maliyet ve güvenlikle ilgili zorlukların yanı sıra, K5 aşağıdaki ifadeleri kullanmıştır,

"İlk olarak, şube çalışanlarının geleneksel yöntemlere daha alışkın olmaları ve dijital kullanıma karşı yetersiz ilgi göstermeleri temel bir zorluk oluşturmaktadır."

En iyi hizmeti sunmanın zorluğu, özellikle de bağışçı tercihlerine göre dahili platformları kişiselleştirme yeteneği, önemli bir avantaj olarak kabul edilmektedir. Bu, genel bağışçı deneyimini zenginleştirir ve sürekli iyileştirme ihtiyacını vurgulayarak katkıda bulunanlarla daha güçlü ilişkileri teşvik etmektedir. Sonuç olarak, sürekli iyileştirme çabası temel olarak iki önemli husus etrafında dönmektedir: a) İK yeteneklerinin geliştirilmesi ve b) teknoloji altyapısının ilerletilmesi.

4.4.1. İnsan Kaynakların Yeteneklerini Geliştirme

Fintek sistemleri, sorunsuz çalışmayı sağlamak ve teknik sorunları önlemek için özel bilgi ve uzmanlık gerektirmektedir. Bu kurumlardaki herkes, fintek çözümlerinin sıklıkla içerdiği kompleks sistemleri çalıştıracak teknik bilgiye sahip değildir. İK yeteneklerinin güçlendirilmesi, çalışanları güçlendirmek ve inovasyonu teşvik etmek için eğitim, yetenek gelişimi ve etkili liderliğe yatırım yapılmasını içermektedir. Aynı zamanda, teknoloji altyapısının yükseltilmesi, süreçleri kolaylaştırmak, verimliliği artırmak ve kesintisiz iletişim sağlamak için en yeni araçların ve sistemlerin uygulanmasını gerektirmektedir. Çalışanlara gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması için yeterli eğitim ve gelişim programlarına acilen ihtiyaç duyulmaktadır. K1'den K10'a kadar tüm katılımcılar, aşağıdaki grafik 2'de NVIVO tarafından gösterildiği gibi, özellikle fintek alanında zekâtın etkin bir şekilde yönetilmesi için insan kaynakları kapasitesinin artırılmasının şart olduğu konusunda hemfikirdir.

Grafik 2: İnsan Kaynakları Yeteneklerinin Geliştirilmesine İlişkin Açıklama

Kaynak: NVIVO tarafından işlenmiştir

Ancak zekât kurumları, bu sistemleri etkin bir şekilde yönetmek için gerekli becerilere sahip nitelikli personeli işe alma ve elde tutma konusunda zorluklarla karşılaşabilmektedir. Alternatif olarak, bazı zekât kurumları daha fazla güvenlik ve etkinlik için fintek alanında üçüncü taraf kuruluşlarla işbirliği yapmayı tercih etmektedir. Dahası, fintek sistemlerinin güvenliği zekât kurumları için önemli bir endişe kaynağıdır.

Siber tehlikeler ve veri güvenliği sorunları artarken, hassas bağışçı bilgilerinin ve finansal işlemlerin güvenliğinin sağlanması kritik önem taşımaktadır. Bazı zekât kurumları, potansiyel siber saldırılara karşı korunmak ve zekât işlemlerinin bütünlüğünü korumak için uygun fiyatlı üçüncü taraf sağlayıcılarla işbirliği yapmaktadır.

“Araştırmacı: BT'den kaynaklanan başka zorluklar var mı?

Bu taraftan, güvenlik için üçüncü taraf bir sunucu kullanıyoruz. Çünkü biz uzman değiliz, İnşaAllah güvenlidir. (K4, 21/12/2023)

Araştırmacı: Peki maliyetler ve faydalar nelerdir?

Önemli olan amillerin haklarından başka bir şey değildir.” (K4, 21/12/2023)

Bu zorluklar, zekât kurumlarını özellikle insan kaynaklarını sürekli olarak geliştirmeye motive ediyor gibi görünmektedir. Problem çözme, eleştirel düşünme ve işbirliği konularında becerikli bir işgücünü teşvik ederek, paydaşlarının değişen ihtiyaçlarını karşılamak için teknoloji ve dijital çözümlerden yararlanma konusunda bir adım önde olmalarını sağlayabilmektedir. Zekât kurumları, bünyelerinde yenilikçilik ve yaratıcılık kültürünü teşvik etmeyi amaçlayan kapasite geliştirme girişimleri yoluyla, mobil uygulamalar ve web sitelerinde kitlesel fonlama da içinde olmak üzere kendi iç platformlarının potansiyelini kullanabilmektedir. Kurumlar, bu platformları geleneksel fintek çözümlerinin ötesine taşıyarak ve bağışçı geri bildirimlerine göre özelleştirerek, kaynak yaratma ve dağıtım konusunda daha verimli ve özel bir yaklaşım sağlayabilmektedir. Görüşmede bir katılımcının vurguladığı gibi:

“Paydaşların isteklerine göre uygulamalar geliştirmeli ya da onların tercihlerine göre içerik üretmeliyiz. Bağışçılara ve takipçilere gerçekten arzu ettikleri içerikler hakkında danışmak önemlidir” (K3).

K5 ve K6'nın da vurguladığı gibi, paydaşların geri bildirimlerini dikkate almak önemlidir, çünkü bu sadece iyi bir platform oluşturmaya ve paydaş beklentilerini karşılamaya yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda zekât ödemeleriyle ilgili paydaşlara hizmet vermek için dahili platformun iyileştirilmesiyle ilgili maliyetleri de azaltır. Başta bağışçılar olmak üzere çoğu paydaş basit süreç ve programları tercih ettiğinden, zekât kurumları paydaşlara etkin bir şekilde hizmet verebilmek için hizmetleri daha kolay hale getirmeye öncelik vermelidir.

4.4.2. Teknolojik Altyapı

Zekât kurumları, bağışçı geri bildirimlerine dayalı olarak teknolojiyi geliştirmenin yanı sıra, fintek platformlarını bağışçı tercihlerine uygun olarak daha da geliştirebilmektedir. Bu, fon toplama, dağıtım ve raporlamayı kapsayan zekât sürecine daha özelleştirilmiş ve verimli bir yaklaşım sağlamaktadır. Katılımcılar, operasyonları kolaylaştırmak, verimliliği ve etkinliği zamanında artırmak için kurumlarındaki sistemleri entegre etmenin önemini vurguladılar:

“Dijital teknolojiyi en kolay hale getiren şey, gelen fon miktarını gerçek zamanlı olarak bilebilmemizdir. Bu, dijital teknolojinin avantajlarından biri, yani ilki. Yani birisi her işlem yaptığında, bu doğrudan sistemlerimizle entegre oluyor” (K1).

“Fintek süreci hızlandırır. Veriler daha hızlı sunulduğunda, pazarlama veya finansman bölümündeki finansman sürecini etkileyecektir. Bir kampanya başlatmak için paraya veya yardıma ihtiyacınız varsa, bilgiler ve süreç hızlı olduğu için kampanya büyüyebilir. Bağışlar dağıtıldığında, pazarlama bölümü aynı sistemde bir dağıtım raporu oluşturacaktır. Başarılar ve fon dağıtımının kapsamı hakkındaki bilgiler görünür olacaktır. Bağışçılar da bu bilgilere erişebilecek” (K6).

Teknoloji altyapısı, operasyonları kolaylaştırmak için sistemlerin ve araçların entegre edilmesini içermektedir. Kurumlar, sorun çözme ve işbirliği konusunda becerikli bir işgücünü teşvik ederek teknoloji altyapısının değerini en üst düzeye çıkarabilir ve sürekli iyileştirme faaliyetlerine öncülük edebilmektedir. Bu, zekât kurumları için en önemli olan mobil uygulama veya platformun geliştirilmesine odaklanarak bağışçılara en iyi hizmeti sunmak için özellikle önemlidir.

Blok zinciri teknolojisi, zekât işlemlerinin kaydedilmesi ve izlenmesi için güvenli ve şeffaf bir platform sunarak tüm süreç boyunca fonların bütünlüğünü ve izlenebilirliğini sağladığından, fintek ile entegre olmak zekât kurumlarını güçlendirmektedir. Ayrıca, oluşturdukları entegre sistem, büyük miktarda veriyi yönetmek için büyük veriyi kullanarak zekât kurumlarının fonlarla ilgili bilgilere doğrudan ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Bu durum, hem bağışçı hem de zekât kurumu verilerinin güvenliğine yönelik teknoloji çözümlerinde ilerlemeler kaydedilmesini sağlayarak etkili, verimli ve sürekli iyileştirme girişimlerini teşvik etmiştir.

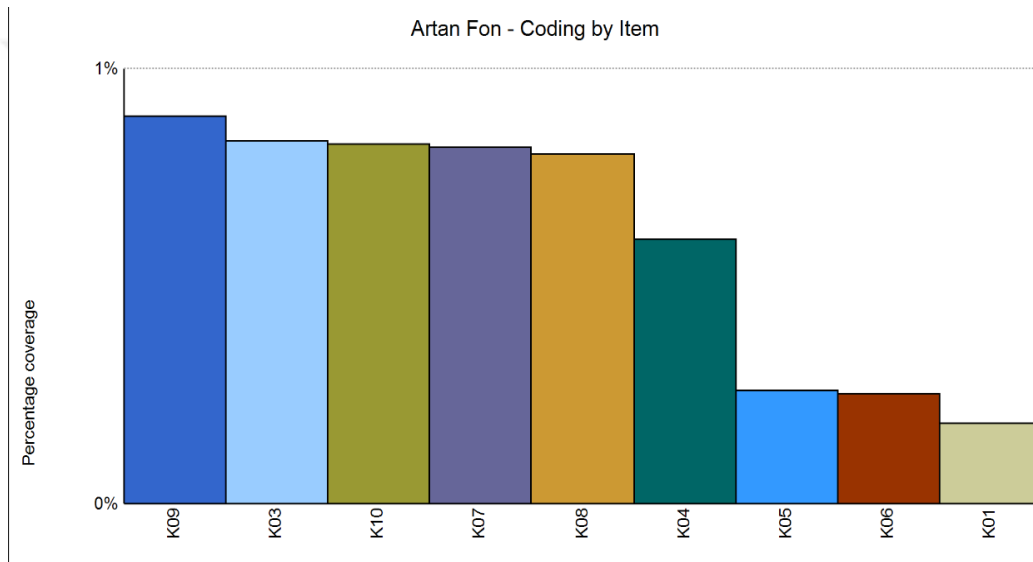
Dolayısıyla, fintek sistemlerini yönetmek ve işletmek için yetkin profesyonellere duyulan ihtiyacın yanı sıra ileri teknoloji altyapısının sağlanması, entegre sistemler aracılığıyla hizmetlerin geliştirilmesi için ele alınması gereken temel faktörlerdir. Zekât kurumları, insan sermayesi ve BT altyapısında sürekli iyileştirmeye öncelik vererek, dahili platformların verimli ve etkili bir şekilde çalışmasını ve güvenliğini sağlamalıdır. İnsan sermayesi gelişimine yatırım yapmak, personelin iç platformları etkin bir şekilde yönetmesini ve kişiselleştirmesini sağlarken, BT altyapısının iyileştirilmesi bu sistemlerin sağlamlığını ve güvenilirliğini garanti etmektedir. Teknoloji hızla geliştiği ve sık sık değişikliğe uğradığı için bu durum sürekli bir iyileştirme sorumluluğunu gerektirmektedir. Fintek zorlukları beraberinde getirirse de sürekli insan kapasitesi geliştirme ve iyileştirme yoluyla, zekât kurumları sistemlerini entegre ederek ve katılımı teşvik ederek en iyi hizmeti sağlayabilmektedir. Bu da tüm zekât süreci üzerinde olumlu bir etki yaratarak fonların artmasına ve nihayetinde toplumsal refahın optimize edilmesine yol açacaktır.

4.5. Bulguların Özeti

Sonuç olarak, fintek kullanımı; görünürlüğü artırarak, bağışçı katılımını geliştirerek, verimliliği kolaylaştırarak ve sürekli iyileştirmeyi teşvik ederek zekât kurumlarının şeffaflığı üzerinde dönüştürücü bir etkiye sahip olmuştur. Görünürlüğü artırarak, zekât kurumlarında yeni bir şeffaflık düzeyi yaratmış, insanların bu kurumlardan daha fazla haberdar olmalarını ve özellikle yeni bağışçıların ilgisini çekerek zekât anlayışlarını artırmalarını sağlamıştır. Fintek, sahiplenme ve ortaklık duygusunu geliştirmek için katılımı iyileştirerek bağışçılar ve zekât kurumları arasındaki ilişkiyi de güçlendirmiştir. Bağışçı tercihlerini analiz ederek ve bağış toplama stratejilerini uyarlayabilecek bağışçı katılımını çekerek, tekrarlanan bağışları teşvik etmektedir. Ayrıca, fintek zekât kurumları içindeki süreçleri kolaylaştırarak operasyonel verimliliği ve raporlama yeteneklerini geliştirmiştir. Blok zinciri teknolojisi ve gerçek zamanlı işleme gibi özellikler sayesinde zekât kurumları bağışçılara zamanında ve doğru finansal raporlar ve etki raporları sunabilmektedir. Bu şeffaflık bağışçılar arasında güveni artırmaktadır. Ayrıca, fintek zekât kurumlarında sürekli gelişim kültürünü teşvik etmiştir. Fintek, yetenekli profesyonellere duyulan ihtiyaç ve ilgili maliyetler gibi zorluklar sunarken, zekât kurumlarını da sürekli iyileştirme konusunda motive etmektedir. Kurumlar, sorun çözme

ve işbirliği konusunda becerikli bir işgücünü teşvik ederek, değişen paydaş ihtiyaçlarını karşılamak için teknolojiden yararlanabilmektedir.

Temelde, finansal teknolojilerin zekât kurumlarına entegrasyonu, zekâtın modernizasyonu ve optimizasyonu yönünde, özellikle de fonların artırılmasında önemli bir adımı oluşturmaktadır. Katılımcıların 10'da dokuzu fintek'in fon toplama potansiyeline sahip olduğu ve toplam fonların %5'i ile %30'u arasında fon toplama konusunda gelişme gösterdiği konusunda aynı görüştedir. Aşağıdaki grafik, katılımcıların fonun her yıl arttığını belirttiğini göstermektedir.

Grafik 3: Fon Artışı Açıklama

Kaynak: NVIVO tarafından işlenmiştir

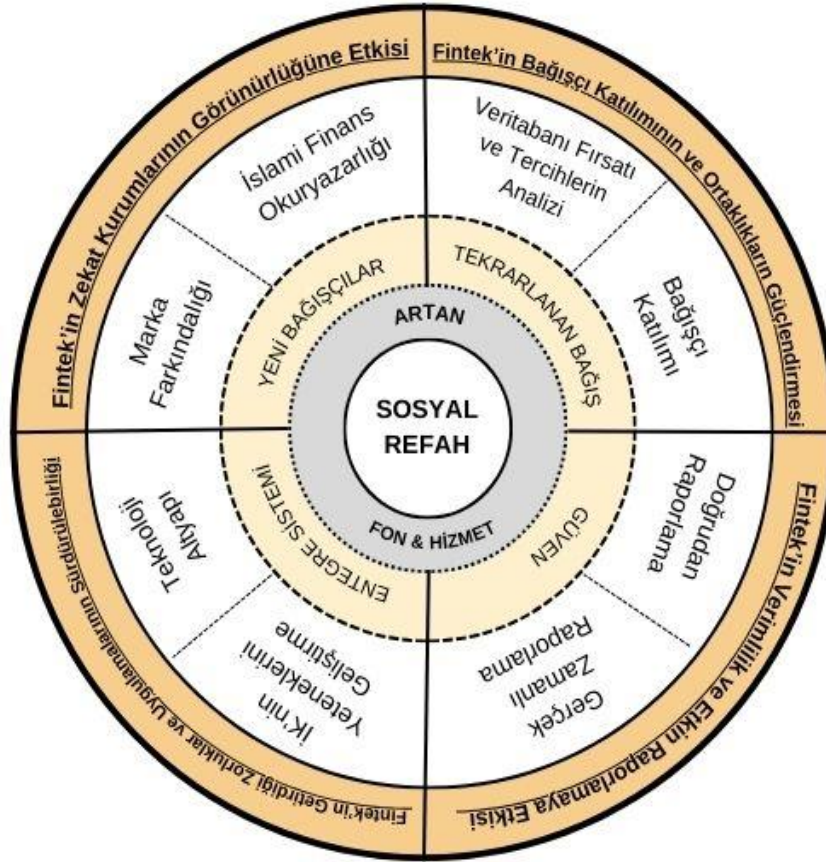
Zekât kurumlarında fonların artırılması konusundaki yüzdesel fark, aşağıda K2 tarafından özetlendiği üzere, zekât kurumlarının zihniyet olarak hazır olmalarından etkilenmektedir.

“Birincisi zihniyet ve davranışla ilgili. Bu nedenle, dijitalleşme kavramlarını uygulama konusunda çok aceleci olmayın dersem ve tavsiyede bulunursam; zihniyetimiz ve davranışlarımız açısından bunu yapamayız” (K2).

Buna ek olarak, katılımcılar fintek'in, özellikle hizmetlerini geliştirmek ve zekât sürecindeki tüm paydaşlara kolaylık sağlamak için gelişmelerin sürekli olarak kitlesel ve hızlı bir şekilde değişmesi nedeniyle gelecekte bir omurga olma potansiyeline sahip olduğuna inanmaktadır.

Fintek'in en önemli faydaları, görünürlüğü ve bağışçı katılımını artıran şeffaflık, raporlamada verimlilik ve sürekli iyileştirme kültürünün yanı sıra, zekât kurumlarının uzun vadeli sürdürülebilirliği ve etkinliği için gereklidir. Dolaylı olarak fintek, zekât kurumlarının fonu artırmak için kampanya yürüttüğü projeleri tanıtarak projelerin başarısına katkıda bulunabilecektir. Teknoloji gelişmeye devam ettikçe, zekât kurumları ihtiyaç sahiplerine hizmet sunma konusundaki etki ve erişimlerini en üst düzeye çıkarabilecektir. Görüşmelerde katılımcıların çoğu, fonların ihtiyaç sahibi öğrencilerin eğitimi, yoksullar ve ağır hastalığı olanlar için sağlık programları ve yoksullukla mücadelede ekonomik sorunları olanlara yardım gibi refah için kullanılmasının kendilerini de hayırseverlere dönüştürebileceğini belirtmiştir.

Dolayısıyla fintek, daha önce hayal bile edilemeyen bir şeffaflık ve verimlilik düzeyi getirmiştir. Ancak bunun da ötesinde, bu kurumları sosyal refah misyonlarını daha etkili ve verimli bir şekilde yerine getirmeleri için güçlendirmiştir. Aşağıda araştırma sonuçlarının tam şekli yer almaktadır.

Şekil 3: Araştırmanın Bulguları

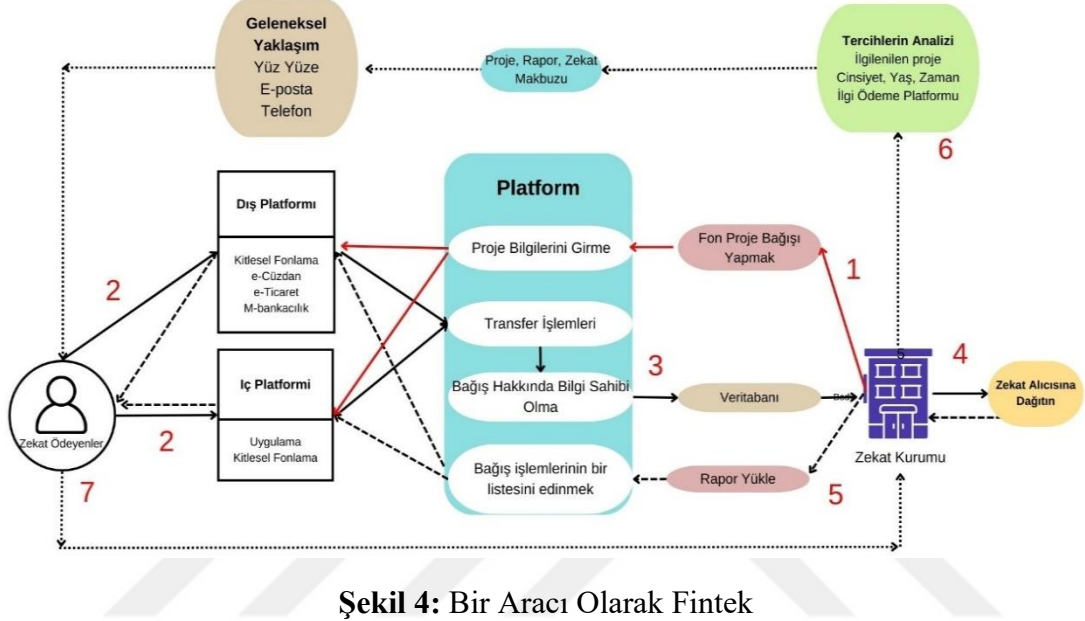
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

4.6. Tartışma

Finansal teknolojinin kısaltması olan fintek, hayırseverlik ve zekât ödemeleri de dahil olmak üzere çeşitli sektörlerde finansal işlemlerin gerçekleştirilme biçiminde devrim yaratmakta ve şeffaflık için alternatif bir aracı olarak hizmet vermektedir. Finansal teknolojilerin özellikle COVID-19 döneminde önemli ölçüde büyümesi, zekât kurumlarını değişen ortama uyum sağlamak için kendi içlerinde veya dış kuruluşlarla ortaklıklar yoluyla geliştiren fintek çözümlerini daha derinlemesine incelemeye teşvik etti. Bu değişim, teknoloji konusunda daha anlayışlı olan genç kuşakta karşılığını bulmakta ve fintek platformları aracılığıyla zekât katkısında bulunmalarını kolaylaştırmaktadır. Ancak, daha yaşlı kuşağın zekât ödemelerindeki bu değişimi benimsemesi için daha fazla zamana ihtiyacı vardır. Bundan dolayı fintek, zekât kurumları bünyesinde zekât toplamada geleneksel yöntemleri destekleyici önemli bir aracı olmaya devam etmektedir. Eksik yerel hükümet düzenlemeleri gibi dış faktörler de fintek teknolojisinin alternatif bir aracı olarak görülmesine etki etmektedir. Ayrıca zihniyet, kapasite, teknoloji altyapısı gibi zekât kurumlarının hazır olması gibi bazı nedenlerden de kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu durum, Rabbani vd.'nin (2022) fintek teknolojilerinin geleneksel hizmetlerin yerini alabileceğini ortaya koyan bulgularıyla çelişmektedir. Fintek birçok potansiyel çözüm sunmasına rağmen, geleneksel sistemlerin yerini tamamen alamaz çünkü hala geleneksel yolu seçen bağışçılar veya paydaşlar vardır. Bu da fintek ile geleneksel yaklaşım arasında hala bir işbirliğine ihtiyaç duyulduğu anlamına gelmektedir. Bu bulgu, Ünal ve Aysan'ın (2022) fintek'in yeni ekosistemde adaptasyon nedeniyle ortaklıktan ziyade önemli bir rekabete yol açtığı yönündeki görüşüyle uyumlu değildir. Bununla birlikte, çalışmamızın bulguları, De Anca'nın (2019) fintek ile ortaklık ve işbirliğinin kurumların gücünü artırmak ve kurum içindeki sorunların üstesinden gelmek için önemli olduğu yönündeki ifadesiyle uyumludur.

Fintek, zekât ekosistemini geliştirmek için çok sayıda avantaj ve fırsat sunarken, geleneksel yöntemlerin birçok bağışçı ve paydaş için hala geçerli olduğunu kabul etmek gerekir. Mevcut geleneksel sistemler yıllar, hatta yüzyıllar süren bir gelenek ve uygulama üzerine inşa edilmiştir. Kullanıcılar arasında kolayca taklit edilemeyecek bir güven ve aşinalık düzeyine sahiptirler. Birçok bağışçı veya paydaş, özellikle de eski kuşaktan olanlar, hala bu geleneksel yöntemleri tercih etmektedir. Dawood vd. (2022) ve

Todorof'un (2018) belirttiği gibi, fintek segmentleri çoğunlukla genç Z kuşağının tercihlerine hizmet etmektedir. Fintek uygulamalarının daha sağlam, daha kolay anlaşılır ya da sadece daha rahat uygulanabilir olduğunu söylemek mümkündür. Fakat finteklerin sunduğu alternatif çözümler, tamamen geleneksel sistemlerin yerini alamamaktadır. Aşağıda yer alan Şekil 4, fintek'in nasıl geleneksel yaklaşımla etkileşime giren alternatif bir aracı haline geldiğini göstermektedir.

Şekil 4: Bir Aracı Olarak Fintek

Kaynak: Saleh vd.'nin (2019) çalışmasındaki görselden yararlanılarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır

Bu modelde, bir zekât kurumu önce dış platformla işbirliği kurmakta veya dahili bir platform kullanmaktadır. Dış bir platform için % 4-5 oranında bir ücret ödemeleri gerekmektedir. Amil zekâtının haklarından biri olarak, %12,5'lik bir zekât payı alacaklardır. Bu pay, dış platformun kullanım ücretini de içeren operasyonel fonlara ayrılacaktır. Bu ücret, Şer'i denetçi tarafından yönetildiği şekilde zekât kurumu tarafından alınan zekât payını aşmamalıdır. Dolayısıyla, %4-5'lik platform ücreti, kurumun zekât payının %12,5'ini aşmadığı için hala verimli kabul edilmektedir. Daha sonra, zekât kurumu projeler oluşturmakta ve programlarını fintek platformu aracılığıyla tanıtılmaktadır. Mohan'ın (2020) vurguladığı gibi, zekât kurumlarının platformda proje veya fikir önermesi gerekmektedir. Bağışçılar, bilgilerini girdikten sonra platformdaki projeleri görebilmekte ve kolaylık sağlamak için tercih ettikleri platform üzerinden zekât ödemeyi seçebilmektedir. Bu yaklaşım, özellikle belirli bir platforma zaten aşina olan ve

aynı zamanda platformdaki programı gördükten sonra zekâta katkıda bulunma fırsatının farkına varan bağışçılar için faydalıdır.

Ödeme süreci ve veri girişinin ardından, zekât kurumları bu bilgileri zekât alıcıları için doğrudan kullanabilmektedir. Daha sonra zekât kurumu, zekât dağıtım departmanından zekât bağışını alanların sayısını detaylandıran bir rapor almaktadır. Operasyonel departman gibi başka bir departman, örneğin finans departmanı, bir finansal rapor oluşturmaktadır. Ardından, bağış toplama departmanı gibi sorumlu departman otomatik olarak büyük veriye erişebilmekte ve bağışçıların bağışladıkları Zekâtların farklı yerlerdeki belirli projelere dağıtımına ilişkin platformda görüntüleyebilecekleri kapsamlı bir rapor yükleyebilmektedir. Fintek'in bir parçası olan büyük veri ve blok zinciri aracılığıyla kurumlardaki bu otomasyon erişimi, Mohamed'in (2021) de belirttiği gibi şeffaflığa odaklanmaya yardımcı olmaktadır. Buna ek olarak, Molina Rodríguez-Navas vd. (2021), kamu kurumlarından biri olan zekât kurumunun fintek platformu aracılığıyla paydaşlara erişilebilir, açık ve kolay anlaşılır bilgi raporu sağlayabileceğini belirtmiştir. İster içeriden ister dışarıdan olsun, bilgiler platforma yüklenmekte ve bağışçıların zekât kurumuna yaptıkları zekât veya diğer bağışları takip etmelerine olanak sağlamaktadır. Puschman'ın (2017) ifade ettiği gibi, fintek doğrudan yöntemlere kıyasla görünürlüğü, izlenebilirliği ve maliyet azaltımını olumlu etkilemektedir. Bu senaryoda bağışçılar, zekât alıcılarına dağıtılan bağış miktarları ve zekât alıcılarının elde ettiği faydalar hakkında doğrudan rapor almaktadır. Zekât kurumlarında finansal teknolojinin benimsenmesi, finansal teknoloji yoluyla zekâtın güçlendirilmesine katkıda bulunmakta ve herkese her yerde zekât kurumlarına erişim imkanı sunmaktadır. Bu bulgu da finansal teknolojinin tüketicilerin hizmetlere her zaman, her yerde hızlı ve verimli bir şekilde erişmesini sağladığını belirten Irfan ve Ahmed (2019) ve Billah vd.'nin (2021) bulguları ile uyumludur.

Ayrıca, zekât kurumu ihtiyaç analizinin bir sonraki aşamasına geçmek için gerekli insan sermayesi ve altyapıya sahip olduğu takdirde, özellikle bağışçılar mobil bankacılık ve e-cüzdanlar aracılığıyla ödeme yaptığında, bir kampanya projesi başlatarak zekât raporu hazırlayabilmektedir. Bu tür bir zekât raporu hazırlaması, zekât kurumunu kitle fonlaması veya rapor hizmetini kolaylaştıran iç uygulamalar sunan diğer fintek platformlarından ayırmaktadır. Ghafoor (2023) tarafından belirtildiği üzere, fintek veri analitiği yoluyla

karar almaya yardımcı olabilmektedir. Çünkü fintek, veri tabanı fırsatları sunarak, kurumların müşteri şeffaflığını analiz etmesini ve bağışçıların tercihlerini anlamasını sağlayarak zekât kurumlarında geleneksel zekât ödeme yöntemlerini geliştirmektedir. Bu durum, Dholakia'nın (2023) da belirttiği gibi, zekât kurumlarının bağışçıların tercihlerine göre bireyler için bölümlere ayrılmış programlar oluşturmaya imkân tanımaktadır. Bu nedenle, bağışta bulunmak isteyen bağışçılar, fintek aracılığıyla veya doğrudan zekât kurumlarına yeniden bağışta bulunarak ya da programı destekleyebilecek bağışçıların yardımıyla programa dahil olabilmektedir. Bununla birlikte Molina Rodríguez-Navas vd.'nin (2021) ifade ettiği gibi, tüm insanlara açık olan bilginin, pasif kalmaması ve insanların ilgisini çekmesi için yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Dholakia'nın (2023) vurguladığı gibi, fintek'in şeffaflığı artırmaya yönelik stratejik bir araç olarak analiz edilmesi alanında, özellikle daha bölümlere ayrılmış bir şekilde, zekât kurumlarının maliyetlerinin azaltılması ve operasyonel verimliliklerinin artırılmasında önemli bir rol üstlenebilir. Teknolojinin zekât toplama alanına entegrasyonu, verimlilik, şeffaflık ve erişilebilirlik açısından önemli gelişmeler sağlamıştır. Bu durum, teknolojik çözümlerin benimsenmesinin yalnızca daha önce keşfedilmemiş pazar segmentlerine kapı açmakla kalmayıp, aynı zamanda zekât kurumlarının fon toplamak için artık çevrimdışı olmaları gerekmediğinden operasyonel giderlerin azaltılmasında da önemli bir rol oynadığının altını çizen Chuen vd.'nin (2022) bulgularıyla örtüşmektedir. Ayrıca, Alam ve Ali'nin (2021) görüşlerinden de anlaşılacağı üzere, fintek kullanımı zekât kurumlarına bağışçı merkezli hizmetler sunma ve kendilerini sektördeki benzerlerinden ayıran bir mükemmellik ve yenilikçilik seviyesinde faaliyet gösterme fırsatı sunmaktadır. Zekât kurumları, fintek araçlarından ve platformlarından yararlanarak süreçlerini kolaylaştırabilmekte, bağışçı katılımını artırabilmekte ve nihayetinde hayırsever katkılar ve finansal yönetim alanındaki genel performans ölçümlerini yükseltebilmektedir.

Fintek çözümlerinin zekât kurumlarına entegrasyonu yalnızca teknolojik bir yükseltme değil, bu kurumların çalışma ve paydaşlarıyla etkileşim kurma biçiminde devrim yaratabilecek stratejik bir zorunluluktur. Zekât kurumları, fintek'i benimseyerek geleneksel sınırları aşarak yeni büyüme, verimlilik ve paydaş güvenine katkıda bulunabileceklerdir. Rabbani vd.'nin (2022), Nor vd.'nin (2021) ve Zulfikri vd.'nin (2021) araştırmalarında vurgulandığı üzere, teknolojinin benimsenmesi ve şeffaflığın

artırılması arasındaki uyum, paydaşlar arasında güven inşa edilmesinde kritik bir faktördür.

Fintek benimseme ve paydaş güveni arasındaki uyumlu ilişki, teknolojinin etik iletişim uygulamalarının geliştirilmesinde zekât kurumları içerisinde dönüştürücü gücünü vurgulamaktadır. Bu kuruluşlar, fintek çözümlerini benimseyerek yalnızca operasyonel verimliliklerini artırmakla kalmamakta, aynı zamanda paydaşlar arasında yankı uyandıran ve kurumun etik davranışlarına olan güveni artıran bir şeffaflık ve hesap verebilirlik kültürü de geliştirmektedir. Molina Rodríguez-Navas vd.'nin (2021) de belirttiği gibi, fintek araçlarının entegrasyonu yalnızca süreçleri kolaylaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda bilginin güncelliğini ve erişilebilirliğini de artırmaktadır.

Fintek'in bir diğer önemli rolü de zekât kurumlarının profesyonelliğini ve operasyonel verimliliğini artırmasıdır. Finansal teknolojilerinin getirdiği artan görünürlük, zekât kurumlarını operasyonlarının her yönünü yeniden değerlendirmeye ve iyileştirmeye zorlamaktadır. Bu, süreçlerin optimizasyonunu ve bilinçli kararlar almak için büyük verilerin kullanılmasını içermektedir. Zekât kurumlarının karşılaştığı, insan sermayesi ve teknoloji altyapısındaki kısıtlamalar gibi zorluklar, kendilerini geliştirmeleri için katalizör görevi görmektedir. Gerekli ilk yatırımlara rağmen, bu çabalar özellikle sosyal refah bağlamında uzun vadeli sürdürülebilirlik için çok önemlidir. Bu durum, Rabbani'nin (2022) fintek yeniliklerini benimserken karşılaşılan zorluklarla etkin bir şekilde mücadele etmek için vasıflı insan kaynaklarına ve sağlam altyapıya yatırım yapmanın önemine ilişkin açıklamasıyla da örtüşmektedir. Ayrıca, erişimi genişletmek, yeni pazarlara erişmek ve etkileri artırmak için işbirliğinin önemini vurgulayan de Anca (2019) ile birlikte, finansal teknolojilerin benimsenmesindeki zorlukların üstesinden gelmek mümkündür. Zekât kurumları ve fintek platformları arasındaki işbirliği, özellikle harici olarak, sosyal hedeflere ulaşılmasına ve bağışçılar ve diğer paydaşlarla etkileşimin geliştirilmesine yardımcı olacaktır. Bu işbirlikçi yaklaşım, paydaşların kritik geri bildirim sağlamasına ve zekât kurumlarını büyüme ve iyileştirme çabalarında desteklemesine olanak sağlamaktadır. Bu katılım, Haniffa ve Hudaib'in (2011) de belirttiği gibi, bağışçıları ve paydaşları zekât kurumlarının ilerlemesine katkıda bulunacak bilgiye dayalı kararlar almaları için güçlendirmekte ve nihayetinde güvenilirliklerini artırmaktadır.

Zekât kurumları, fintek çözümlerini benimseyerek kendilerini, faaliyetlerinin ve hizmet ettikleri toplumların iyileştirilmesi için teknolojiden yararlanmaya adanmış ileri görüşlü kuruluşlar olarak konumlandırmaktadır. Fintek'in stratejik entegrasyonu sadece verimliliği ve etkinliği artırmakla kalmamakta, aynı zamanda zekât kurumlarında bir inovasyon ve uyarlanabilirlik kültürü oluşturmaktadır. Teknoloji gelişmeye devam ettikçe, fintek'i benimseyen zekât kurumları, modern finansal ortamın karmaşıklıklarında gezinmek ve kamu yararına mükemmellik ve dürüstlikle hizmet etme misyonlarını yerine getirmek için daha donanımlı olacaktır.

SONUÇ

Sonuç bölümünde araştırma bulgularının sentezi, zekât kurumlarında şeffaflığın artırılmasında fintek'in öneminin ve İslami finans sektörü için daha geniş çıkarımlarının altını çizecektir. Ayrıca, bu bölümde sunulan öneriler, fintek çözümlerini etkin bir şekilde zekât kurumlarına entegre etmek, veri şeffaflığını artırmak ve raporlama mekanizmalarını güçlendirmek için uygulanabilir stratejilere odaklanacaktır. Bu öneriler, zekât fonlarının etkin ve şeffaf bir şekilde yönetilmesini sağlamak üzere tasarlanmıştır.

Sonuç

Bu çalışmadaki amacımız finansal teknolojinin zekât kurumları içinde şeffaflığı teşvik etmedeki rolünü ortaya koyan kapsamlı bir anlatı elde etmektir. Bu çalışma, finansal teknolojinin şeffaflığı artırma, fon sağlama ve zekât kurumlarının yoksulluğu hafifletme ve toplulukları etkili bir şekilde güçlendirme misyonunu yerine getirmedeki kritik rolünü ortaya koymaktadır. Fintek; zekât kurumlarının faaliyetlerini yeniden şekillendirerek, görünürlüğü artırarak, bağışçı katılımını ve tercihlerini güçlendirerek, etkili ve verimli raporlama sağlayarak ve sürekli iyileştirmeyi teşvik ederek zekât kurumları üzerinde önemli bir rol oynamıştır. Bu çalışmada, finansal teknoloji zekât kurumlarının işleyişinde dönüşüm meydana getirmekte ve zekât kurumları için alternatif bir aracı ve katalizör haline gelerek sosyal refah görevlerini yerine getirmektedir. Sonuçlar, zekât kurumlarının ihtiyaç sahiplerine hizmet sunmadaki uzun vadeli sürdürülebilirliği ve etkinliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir.

Fintek, dijital platformlar ve blok zinciri teknolojisi aracılığıyla zekât kurumunun şeffaflığı için alternatif aracı ve katalizör haline geldiğinden, zekât işlemleri gerçek zamanlı olarak izlenebilmekte, fonların verimli bir şekilde tahsis edilmesini ve dağıtılmasını sağlamaktadır. Bu düzeyde bir şeffaflık, bağışçılar nezdinde güven tesis etmekle kalmamakta, aynı zamanda zekât fonlarının yönetiminde daha fazla hesap verebilirlik ve gözetim sağlamaktadır. Ayrıca fintek, zekât kurumlarının daha geniş bir kitleye ulaşarak ve bağışçılarla yeni ve yenilikçi yollarla etkileşim kurarak bağış toplama çabalarını geliştirmelerini sağlamıştır. Fintek bağış platformları, kitlesel fonlama kampanyaları ve mobil ödeme çözümleri, bireylerin zekât amaçlarına katkıda bulunmasını kolaylaştırarak sosyal refah programlarına yönelik finansman ve desteğini

artırmıştır. Finansal teknolojinin gücünden yararlanarak zekât kurumları şeffaflığı artırabilir. Çünkü fintek kullanımı zekât kurumlarının raporlama mekanizmalarını geliştirmelerini sağlayarak girişimlerinin etkisini takip etmeyi ve ölçmeyi kolaylaştırmıştır. Zekât kurumları, veri analizi ve raporlama araçlarını kullanarak bağışçılara, katkılarının ihtiyaç sahiplerinin hayatlarında nasıl bir fark yarattığına dair gerçek zamanlı güncellemeler sunabilmektedir. Ayrıca, zekât kurumlarında fintek'in benimsenmesi, kaynakların daha verimli ve etkili bir şekilde tahsis edilmesine yol açmıştır. Zekât kurumları, süreçleri otomatikleştirerek ve idari maliyetleri azaltarak yoksulluğun azaltılması ve toplumların güçlendirilmesi şeklindeki temel misyonlarına daha fazla odaklanabilmektedir. Bu artan verimlilik sadece zekât alanlara fayda sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda kurumun çabalarının genel etkisini de artırmaktadır.

Sonuç olarak, fintek'in zekât kurumlarına entegrasyonu, şeffaflığın teşvik edilmesinde dönüştürücü bir etkiye sahip olmuştur. Bu etki, artan finansman ve yerine getirilen sosyal refahın ötesinde, zekât kurumlarının algısında da bir değişime yol açmıştır. Zekât kurumları artık sadece hayır kurumları olarak değil, sosyal refaha adanmış profesyonel kuruluşlar olarak görülmektedir. Algılamadaki bu değişim, zekât kurumlarının güvenilirliğini daha da artırarak daha fazla bağışçı ve ortaklık çekmiştir.

Öneriler

Sonuç olarak, finansal teknolojilerin zekât kurumlarına entegrasyonu şeffaflığı ve verimliliği önemli ölçüde artırabilmektedir. Ancak, stratejik planlama, düzenli eğitim, teknoloji altyapısının mevcudiyeti, farklı departmanlar arasında etkin işbirliği ve dış taraflarla işbirliği gerekmektedir. Bu çalışmanın bulguları, fintekin zekât kurumlarındaki şeffaflık üzerindeki etkisini ele alan taraflar için çeşitli tavsiyelerde bulunulmasına yol açmıştır. Bu öneriler, finansal teknolojinin entegrasyonu yoluyla zekât yönetiminde şeffaflığı ve verimliliği artırmayı amaçlamaktadır.

1) Düzenleyicilere yönelik öneriler

Düzenleyiciler, zekât süreçlerinin şeffaflığını ve bütünlüğünü doğrulamak için düzenli denetimler, incelemeler ve değerlendirmeler yapmalıdır. Düzenleyici kurumlar, düzenleyici önlemler alarak zekât kurumlarının finansal teknolojiden etkin bir şekilde

yararlanmaları, şeffaflığı artırmaları ve bağışçılar ile paydaşlar arasında güven oluşturmaları için uygun bir alan yaratabilmektedir. Bu proaktif yaklaşım, Endonezya'daki zekât faaliyetlerinin sürdürülebilir büyümesine ve olumlu etkisine katkıda bulunacaktır.

2) Genel olarak zekât kurumlarına yönelik öneriler:

Diğer zekât kurumlarının daha görünür olabilmeleri ve sosyal hedeflere daha fazla katkıda bulunabilmeleri için finansal teknoloji entegrasyonu yoluyla zekât toplama işlemlerini optimize etmeleri beklenmektedir. Bununla birlikte, daha optimal hale getirmek için insan kapasitesini ve teknoloji altyapısını eş zamanlı olarak sürekli geliştirmeye ihtiyaç vardır.

3) Diğer araştırmacılara yönelik öneriler:

Benzer konuları ele almak isteyen gelecekteki araştırmacılar için farklı araştırma desenleri ve analitik araçlar kullanılması tavsiye edilmektedir. Araştırmacı aynı zamanda bu gibi araştırma konularının varlık yönetiminin ötesine geçerek diğer ülkelerle karşılaştırmalı analizleri de içerecek şekilde genişletilebileceğini tasarlamaktadır. Bu daha geniş yaklaşım, düzenleyici çerçeveleri ve sosyo-ekonomik faktörleri kapsayan bütüncül bir bakış açısı sağlayacaktır. Örneğin, zekât ödemek için fintek platformlarını kullanan bağışçıların bakış açısının incelenmesi, fintek yönetimi, düzenleme ve daha fazlası gibi çeşitli hususlara açıklık getirecektir.

4) Bu araştırmaya katılan zekât kurumları için öneriler:

a) BAZNAS

Zekât şeffaflığı için fintek'in potansiyelinden tam olarak yararlanmak amacıyla BAZNAS için çok yönlü bir yaklaşım önerilmektedir. İlk olarak, küresel ekonomik dalgalanmalar gibi dış faktörlerin dijital zekât toplama işlemlerinin verimliliğini ve şeffaflığını nasıl etkileyebileceğini anlamak için devam eden araştırma ve analizler çok önemlidir. Bu bilgi, potansiyel riskleri azaltmaya yönelik mevcut stratejileri bilgilendirecektir. Bu çerçevede, zekât kurumları tarafından fintek çözümlerinin entegrasyonunu desteklemeli, aynı zamanda şariat ilkelerine ve sağlam veri güvenliği standartlarına sıkı sıkıya bağlı kalınmasını sağlamalıdır. Diyanet İşleri Bakanlığı gibi düzenleyici kurumlar, BAZNAS ve diğer ilgili kurumlarla işbirliği içinde, özel eğitim programları ve kapasite geliştirme girişimleri yoluyla zekât kurumları tarafından fintek'in yaygın bir şekilde benimsenmesini aktif olarak teşvik etmelidir. Son olarak,

halk eğitim kampanyaları hayati bir rol oynamaktadır. Kurumlar, Muzakki'yi (zekât ödemekle yükümlü olanlar) dijital zekât ödemelerinin faydaları ve güvenli süreçleri konusunda eğiterek daha geniş çapta benimsenmesini teşvik edebilmekte ve bilinçli katılımı sağlayabilmektedir. Ayrıca, sağlam bir izleme ve değerlendirme sisteminin uygulanması, dijital toplama kanallarının performansının sürekli olarak değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu sürekli değerlendirme, iyileştirme alanlarını belirleyecek ve zekât toplama ve dağıtım süreçlerini optimize etmek için veriye dayalı karar vermeyi kolaylaştıracaktır.

b) LAZ Baitul Maal Muamalat (BMM)

Fintek'in şeffaflık üzerindeki olumlu etkisini en üst düzeye çıkarmak için BMM'de çok yönlü bir yaklaşım gereklidir. Zihniyet değişimi çok önemlidir. Zekât kurumları, inovasyon ve sürekli öğrenme kültürünü teşvik ederek dijitalleşmeye karşı her türlü direnci ele almalıdır. Bu, personeli fintek çözümlerinden etkili bir şekilde yararlanmak için gerekli dijital okuryazarlık ve becerilerle donatan atölye çalışmaları ve eğitim programları aracılığıyla sağlanabilmektedir. Ayrıca, finansal hususlar da aynı derecede önemlidir. Dijitalleşme uzun vadede uygun maliyetli olsa da, altyapı ve yazılıma yapılan ilk yatırımlar dikkatli bir planlama gerektirmektedir. Yatırım ve uygulama arasında bir denge kurmak kilit önem taşımaktadır. BMM, şeffaflıkta en önemli iyileştirmeleri sağlayacak yatırımlara öncelik vermek için kapsamlı fayda-maliyet analizleri yapmalıdır. Son olarak, geri bildirim mekanizmaları yoluyla güven inşa etmek esastır. BMM, bağışçılardan yeni dijital platformla ilgili deneyimleri hakkında girdi toplamak için sağlam geri bildirim kanalları oluşturmaktadır. Bu geri bildirim, iyileştirme alanlarını belirlemek ve platformun bağışçıların ihtiyaçlarına cevap vermesini sağlamak için kullanılabilir. Son olarak, dijital girişimlerin performansının veri analitiği yoluyla düzenli olarak izlenmesi ve değerlendirilmesi, kurumların şeffaflığı ve bağışçı memnuniyetini daha da artıracak veri odaklı kararlar almasına olanak sağlamaktadır. BMM, sürekli gelişim ve açık iletişim kültürünü teşvik ederek zekât ekosisteminde güven ve hesap verebilirliği güçlendirmek için fintek teknolojilerinden yararlanabilmektedir.

c) LAZ Dompot Dhuafa (DD)

Şeffaflık ve hesap verebilirliği daha da güçlendirmek için LAZ DD hem kurum içi hem de kurum dışı çabalara öncelik vermelidir. Kurum içinde, sürekli iyileştirme

kültürünü teşvik etmek çok önemlidir. Bu sayede LAZ DD, yalnızca operasyonları kolaylaştırmakla kalmayıp aynı zamanda kuruluşun her seviyesinde bütünlüğü koruyan sağlam dahili sistemler oluşturabilmektedir. Bu, tercihlerini ve beklentilerini anlamak için bağışçılardan düzenli geri bildirim talep etmeyi içermektedir. Bu verilerin analiz edilmesi, fintek platformlarının bağışçıların değişen ihtiyaçlarını daha iyi karşılayacak şekilde özelleştirilmesini sağlayacaktır. Ayrıca LAZ DD, bağışçı davranışları hakkında bilgi edinmek için veri analitiği araçlarını kullanabilmektedir. Kurum, bağış kalıplarını takip ederek bağışçı katılımını artırmak ve tekrarlanan katkıları teşvik etmek için bağış toplama yöntemlerini uyarlayabilmektedir. Veri analitiği, özellikle personel rotasyonu veya gelişen süreçlerden kaynaklanan potansiyel tutarsızlıklar göz önünde bulundurulduğunda, dijital platformların etkinliğinin izlenmesinde de etkili olabilmektedir. Dahası, dışarıdan fintek platformlarıyla işbirliği yapmak zekât kurumlarının erişim alanını genişletebilmekte, sıkı şeffaflık ve hesap verebilirlik standartlarını korurken daha geniş bir bağışçı tabanına ulaşmalarını sağlayabilmektedir. Bu ortaklıklar, bağış süreçlerini ve mali yönetimi daha da optimize edebilecek ek teknik uzmanlığa ve yenilikçi araçlara erişim de sağlayabilmektedir. Finansal teknoloji ortamı gelişmeye devam ettikçe, DD'nin bu gelişmelerin ön saflarında yer alması, sistemlerini en yüksek şeffaflık ve hesap verebilirlik standartlarını karşılayacak şekilde sürekli olarak uyarlaması ve geliştirmesi çok önemlidir.

ç) LAZ Nurul Hayat (NH)

Bağışçı-kurum bağlantısını güçlendirmek ve fintek çözümlerinin etkisini en üst düzeye çıkarmak için birkaç temel öneri getirilmelidir. Bu boşluğu doldurmak için, öncelikle NH bir topluluk duygusu oluşturmaya öncelik vermelidir. Bu, zekât uygunluğu ve hayırseverlik amaçları üzerine tartışmalar için çevrimiçi forumlar gibi bağışçı etkileşimini teşvik eden özellikler uygulanarak sağlanabilmektedir. Ayrıca, şeffaflık kültürünü teşvik etmek de son derece önemlidir. NH, zekât dağıtımı hakkında gerçek zamanlı güncellemeler sağlamak ve bağışçı katkılarının etkisini göstermek için fintek teknolojilerinden yararlanabilmektedir. Net görselleştirmelere sahip etkileşimli gösterge tabloları şeffaflığı daha da artırarak bağışçıların güvenini kazanacaktır. İkinci olarak, sürekli iyileştirme herhangi bir fintek uygulamasının temel taşı olmalıdır. NH, anketler ve yoklamalar yoluyla bağışçılardan aktif olarak geri bildirim talep etmelidir. Zekât

kurumlarıyla daha fazla işbirliği, bu girişimlerin sosyal etkisini artırabilecektir. Gönüllü faaliyetlere katılım ve bağışçı tercihleriyle uyumlu amaçlar için savunuculuk, finansal teknoloji çözümlerinin etkinliğini önemli ölçüde artırabilmektedir. Bu işbirlikçi yaklaşım yalnızca bağışçılar ve kurumlar arasındaki bağı güçlendirmekle kalmamakta, aynı zamanda daha şeffaf ve ilgili bir topluluğu teşvik ederek daha derin bir güven ve bağlılık duygusu yaratmaktadır. Son olarak, BT altyapısının iyileştirilmesi de dikkat edilmesi gereken bir diğer kritik alandır. Tüm dijital operasyonların güvenli ve verimli olmasını sağlamak için gelişmiş güvenlik önlemleri şarttır. Bu, yalnızca bağışçıların ve yararlanıcıların verilerinin korunmasını değil, aynı zamanda tüm finansal işlemlerin güvenli bir şekilde yürütülmesini sağlamayı da içermektedir. Zekât kurumları, gelişmiş siber güvenlik önlemlerine ve sağlam BT sistemlerine yatırım yaparak olası ihlalleri önlemekte ve daha dirençli bir dijital ortam oluşturabilmektedir.

e) LAZ Lembaga Manajemen Infak (LMI)

Fintek'in şeffaflık üzerindeki olumlu etkisini sağlamlaştırmak için LMI, belirlenen zorlukları ele almalıdır. İlk olarak, LMI tarafından karşılaşılan başlıca zorluklardan biri, şube çalışanlarının dijital yöntemleri tam olarak benimseme konusundaki insan kapasitesidir. Bu isteksizlik genellikle geleneksel yaklaşımlara aşinalık ve rahatlıktan kaynaklanmaktadır ve bu da kuruluşun kaynak yaratma ve şeffaflık amacıyla dijital platformlardan etkili bir şekilde yararlanma becerisini önemli ölçüde engelleyebilmektedir. Bu nedenle, LMI, çalışanların dijital araçlar ve platformlarla ilgili bilgi, en iyi uygulamalar ve başarı hikayelerini paylaşabilecekleri akran destek ağları oluşturmalıdır. İşbirliğini ve akran öğrenimini teşvik etmek, değişime karşı direncin üstesinden gelmeye ve kurum içinde dijital inovasyon kültürünü teşvik etmeye yardımcı olabilmektedir. LMI ayrıca çalışanlar için fintek platformunu kullanmanın avantajlarını da vurgulamalıdır. Bu avantajlar arasında iş yükünün azalması, doğruluğun artması ve bilgiye daha kolay erişim yer almaktadır.

İkinci olarak, LMI bağışçı verilerini toplasa da, şeffaflığı ve bağışçı katılımını artırmak için bu bilgilerin etkili bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir. Bu durum, finansal teknolojinin zekât yönetiminde devrim yaratma potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için stratejik bir revizyon gerektirmektedir. Buna ek olarak, LMI kurumlarında bağışçı veri tabanlarının kullanımı yetersizdir. Veriler toplansa da, şeffaflığı ve bağışçı

katılımını artırmak için bu bilgilerin etkili bir şekilde kullanılmadığı görülmektedir. Bu nedenle, bağışçılardan kullanıcı deneyimleri, tercihleri ve iyileştirme önerileri hakkında girdi toplamak için fintek platformları içinde geri bildirim mekanizmaları oluşturmak çok önemlidir.

Üçüncü olarak, kapasite geliştirmeye ihtiyaç duyulmasının yanı sıra, etki ölçüm araçlarının kullanılması, zekât katkılarının somut sonuçlarının izlenmesine ve iletilmesine yardımcı olabilmekte ve bağışçıların ilgisini çekmek için dijital kampanyalarda önemli olan sosyal refah programlarının etkinliğini ortaya koyabilmektedir. Buradaki zorluk, programların iyi bir şekilde paketlenmesini ve daha geniş bir kitleye hitap etmesini sağlamak için kapsamlı ve basit yaklaşımlar arasında bir denge kurmakta yatmaktadır. Bunu ele almak için, sosyal medya platformlarını fintek stratejilerine entegre etmek, erişimi arttırabilmekte, daha geniş bir kitleyle etkileşim kurabilmekte ve zekât girişimleri hakkında farkındalık yaratabilmektedir. Çalışanların dijital araçlar ve platformlar hakkındaki bilgi ve becerilerini güncellemek için düzenli eğitim oturumları düzenlenmelidir. Bu, şeffaflık amacıyla fintek kullanımında verimliliklerini ve etkinliklerini arttıracaktır. Veritabanı yönetimi uygulamalarının optimize edilmesine yatırım yapmak, hedeflenen bağış toplama kampanyaları ve şeffaf raporlama için bağışçı verilerinden etkili bir şekilde yararlanılmasını sağlayacaktır. Düzenlemelere uygunluğu sağlamak ve fon yönetiminde şeffaflığı sürdürmek için dijital platform ve mali süreçler üzerinde düzenli denetimler gerçekleştirilmelidir. Dijital kampanyaların şeffaflık üzerindeki etkisini izlemek ve değerlendirmek için bir sistem kurmak, iyileştirme alanlarını belirlemek ve sürekli etkinliği sağlamak için gereklidir. Bu önlemlerin alınmasıyla LMI, finansal teknolojinin potansiyelini tam olarak kullanabilecek ve nihayetinde bağışçılara ve zekât alıcılarına fayda sağlayacaktır.

f) LAZ Rumah Zakat (RZ)

Rumah Zakat'ın (RZ) dijital dönüşümü, şeffaflığı ve operasyonel verimliliği artırma konusunda hem zorluklar hem de fırsatlar sunmaktadır. İlk olarak, öncelikli engellerden biri, çalışanlar arasında, özellikle de daha önce teknolojiyle doğrudan etkileşime girmemiş olanlar arasında bir büyüme zihniyetine duyulan ihtiyaçtır. Bu değişim, personelin dijital araçları etkin bir şekilde kullanabilmesi için gerekli becerilerle donatılmasını sağlayacak sağlam eğitim programlarını gerekli kılmaktadır.

Bu tür eğitimler yalnızca yeni teknolojilere daha sorunsuz geçişi kolaylaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda tüm çalışanların rollerinde yetkin ve özgüvenli olmalarını sağlayarak genel şeffaflık ve hesap verebilirliği artırmaktadır. İkinci olarak, bağışçı geri bildirimlerinin değeri abartılmamalıdır. Bağışçılardan, paydaşlardan ve çalışanlardan içgörü toplamak için etkili mekanizmalar kurmak sürekli gelişim için çok önemlidir. Düzenli geri bildirim anketleri bu sürecin önemli bir parçasıdır ve kurumun güçlü olduğu alanları ve geliştirilmesi gereken fırsatları tespit etmesini sağlamaktadır. Bu içgörüler, dijital platformu iyileştirmek ve tüm kullanıcıların ihtiyaç ve beklentilerini karşılamasını sağlamak için hayati önem taşımaktadır. RZ, topluluğuyla aktif bir şekilde etkileşim kurarak daha şeffaf ve kapsayıcı bir ortam yaratabilmektedir.

Üçüncü olarak, dijital platforma erişilebilirlik şeffaflığın bir diğer kritik unsurudur. Özellikle daha fazla güven kazanmak için tüm bağışçıların, paydaşların ve şubelerin platforma kolay ve eşit bir şekilde erişebilmesi çok önemlidir. Çünkü RZ'de bağışçı olmasak da RZ'nin raporlarını web sitesinde aramak zordur. Bu tür bir şeffaflık sadece güven inşa etmekle kalmamakta, aynı zamanda bağışlarının sorumlu bir şekilde ele alındığını bilerek daha fazla insanı katkıda bulunmaya teşvik etmektedir. Ayrıca, süreçlerin iyileştirilebileceği alanları belirlemek için periyodik iç denetimler yapmak, verilerin gerçek zamanlı olarak erişilebilir olmasını sağlamak için sistemleri entegre etmek ve etkin koordinasyon sağlamak için tüm bölümleri ve şubeleri sürece dahil etmek gerekmektedir. Son olarak, RZ üçüncü taraflarla işbirliği yaparken yaratıcı kitlese fonlama kampanyaları, şirketler veya influencer'larla stratejik ortaklıklar ve daha geniş bir kitleye ulaşmak için teknoloji kullanımı gibi çeşitli yeni yaklaşımları dikkate alabilmektedir. Eğilimleri ve bağışçı tercihlerini belirlemek için veri ve analizlerden yararlanarak da kaynak yaratmada sürekli iyileştirme sağlanabilmektedir.

g) LAZ Infak Sedekah Nahdatul Ulama (LAZISNU)

Finansal teknolojinin (fintek) LAZISNU gibi zekât kurumlarına entegrasyonu, zekât yönetiminde şeffaflığı ve verimliliği önemli ölçüde artırma potansiyeline sahiptir. Ancak bu çalışma, fintek'in zekât kurumlarının şeffaflığı üzerindeki etkisini iyileştirmek için öneriler sunmaktadır. İlk olarak, LAZISNU fintek farkındalığını ve okuryazarlığını artırmayı amaçlayan eğitim programlarına öncelik vermelidir. Bu programlar, dijital zekât işlemlerinin faydalarına ve güvenliğine odaklanarak farklı

toplulukların ihtiyaçlarına göre uyarlanmalıdır. LAZISNU, atölye çalışmaları, seminerler ve interaktif oturumlar düzenleyerek bağışılarını dijital platformları güvenle kullanmaları için gereken bilgilerle güçlendirebilmektedir. İkinci olarak, zekât kurumlarında fintek'in etkinliği, personelin bu teknolojileri kullanma konusundaki yeterliliğine de bağlıdır. LAZISNU'nun yaklaşık 230 şubeden oluşan geniş ağı göz önüne alındığında, tüm çalışanların fintek tabanlı zekât işlemlerini yürütme konusunda bilgili olmalarını sağlamak hayati önem taşımaktadır. Tüm şubelerdeki personelin yeteneklerini geliştirmek için özel eğitim modülleri geliştirilmelidir. Bu eğitimler, güvenli işlem süreçleri, veri koruma ve dijital bağlamda müşteri hizmetleri de dahil olmak üzere fintek'in çeşitli yönlerini kapsamalıdır. LAZISNU, personelinin sürekli mesleki gelişimine yatırım yaparak hizmet sunumunu ve operasyonel verimliliği artırabilmektedir. Son olarak, LAZISNU'nun net ve etkili entegrasyon stratejileri geliştirmesi gerekmektedir. Bu stratejiler, hangi kanalı seçerlerse seçsinler bağışçılar için sorunsuz odaklanmalıdır. Entegrasyon abaları aynı zamanda dijital üzümlerin geleneksel yöntemleri tamamlamasını sağlamalı, birçok bağışçının değer verdiği kişisel dokunuşu korurken fintek'in sağladığı verimlilik ve şeffaflığı da eklemelidir.

h) LAZ Inisiatif Zakat Indonesia (IZI)

Fintek'in şeffaflık potansiyelinden tam olarak faydalanmak için IZI, dış platformların sınırlamalarını ele almalı ve sağlam iç sistemler uygulamalıdır. İlk olarak, dış platformlarla işbirliği yapmak genellikle karmaşık bir mevzuat ortamında gezinmeyi gerektirmektedir. Bu farklı düzenlemelere uyum hem zaman alıcı hem de kaynak yoğun olabilmekte, potansiyel olarak operasyonları yavaşlatmakta ve IZI'nin genel verimliliğini azaltmaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için, zekât kurumlarının hem iç hem de dış platformlarda verilerin sorunsuz bir şekilde entegre edilmesine olanak tanıyan sistemler uygulaması çok önemlidir. Bu, ilgili tüm verilerin erişilebilir ve kolay yönetilebilir olmasını sağlayarak şeffaflığı artıracak ve böylece bağışçılarla etkileşimi geliştirecektir. Dış platformlarla işbirliği yaparken yönetmeliklere uyumu sağlamak için kaynaklara yatırım yapmak da çok önemlidir. Bu yatırım yalnızca ortaklıklardaki sürtüşmeleri azaltmaya yardımcı olmakla kalmamakta, aynı zamanda operasyonların yasal olarak sağlam olmasını sağlayarak bağışçı güvenini daha da artırmaktadır. İşbirliği, şeffaflığı artırmak için yararlanılabilecek bir diğer kilit alandır.

Kuruluşlar, fintek uzmanları ve diğer zekât kurumlarıyla ortaklıklar kurarak en iyi uygulamaları paylaşabilmekte ve birbirlerinin deneyimlerinden öğrenebilmektedir. Bu tür işbirlikçi çabalar, şeffaflığı ve verimliliği artıran daha sağlam sistemlerin geliştirilmesine yol açabilmektedir. Ayrıca bu ortaklıklar, dış platformlarla çalışırken karşılaşılan düzenleyici zorlukları ele almak için birleşik bir yaklaşımı kolaylaştıracak ve uyum sürecini daha yönetilebilir hale getirecektir.

Ayrıca, geri bildirim mekanizmalarının uygulanması da şeffaflığı artırmaya yönelik bir diğer stratejik yaklaşımdır. İZI, bağışçılardan ve paydaşlardan dijital platformlarla ilgili deneyimleri hakkında doğrudan bilgi toplayarak, sistemlerini ve süreçlerini iyileştirmek ve geliştirmek için kullanılabilecek değerli geri bildirimler elde edebilmektedir. Bu sadece bağışçıların ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli ayarlamaların yapılmasına yardımcı olmakla kalmamakta, aynı zamanda şeffaflık ve sürekli iyileştirme konusundaki kararlılığı da göstermektedir. Son olarak, İZI içinde sürekli öğrenme ve adaptasyon kültürünü teşvik etmek esastır. Dijital teknoloji sürekli gelişmektedir ve en son teknolojik gelişmelerden haberdar olarak bunları faaliyetlerine entegre etmek zekât kurumlarının güncel ve yenilikçi kalmasına yardımcı olacaktır. Yeni teknolojileri benimsemeye yönelik bu proaktif yaklaşım sadece operasyonel verimliliği artırmakla kalmamakta, aynı zamanda kurumların bağışçılarının değişen beklentilerini karşılamasını da sağlamaktadır.

i) LAZ Baitulmaal Hidayatullah (BMH)

Baitul Maal Hidayatullah'taki (BMH) uygulamaların da gösterdiği gibi, fintek faydalarının hayata geçirilmesi genellikle çeşitli operasyonel zorluklarla engellenmektedir. Kuruluşun bölge ofisleri dijital yenilikler yerine geleneksel, çevrimdışı faaliyetleri tercih etmekte, bu da şeffaflığı teşvik etmek için fintek çözümlerinden tam olarak yararlanma becerilerini kısıtlamaktadır. Zorlukların üstesinden gelmek ve fintek'in tüm potansiyelinden yararlanmak için BMH, operasyonel ve stratejik yaklaşımlarını dönüştürmeyi amaçlayan çok yönlü bir strateji benimsemelidir. İlk olarak, zekât toplama işlemleri için dijital platformların erişilebilirliğini ve kullanılabilirliğini artırmak çok önemlidir. Bu sayede BMH, erişim alanını genişleterek daha geniş bir kitlenin ilgisini çekebilecek ve şeffaflık için elzem olan faaliyetlerinin görünürlüğünü artırabilecektir.

İkinci olarak, kapsamlı eğitim programlarına yatırım yapmak bir diğer kritik adımdır. Bu programlar, bölge ofislerindeki personelin dijital okuryazarlığını ve yeteneklerini geliştirecek şekilde tasarlanmalıdır. Personelin gerekli bilgi ve becerilerle donatılması, şeffaflık girişimlerinin ilerletilmesinde çok önemli olan fintek araçlarını etkin bir şekilde kullanmalarını sağlayacaktır. Bu tür bir eğitim, hem fintek çözümlerinin teknik yönlerine hem de zekât yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlikle ilgili etik hususlara odaklanmalıdır. Ayrıca, dijital platformların tutarlı bir şekilde kullanılması için bölge ofisleri ile merkez ofis arasında işbirliğine dayalı bir ortamın teşvik edilmesi şarttır. Bu işbirliği, şeffaflık uygulamalarının tüm şubelerde aynı olmasını sağlayacak ve böylece güven ve hesap verebilirliğe zarar verebilecek tutarsızlıkları ortadan kaldıracaktır. Düzenli toplantılar, atölye çalışmaları ve paylaşılan dijital kaynaklar bu uyumu kolaylaştıracak ve açıklık ve şeffaflık kültürünü teşvik edecektir.

BMH, kurum içi iyileştirmelere ek olarak dijital pazarlama çabalarını da artırmalıdır. BMH, zekât kurumunu ve şeffaflık girişimlerini çevrimiçi kanallar aracılığıyla aktif bir şekilde tanıtarak kamusal görünürlüğünü ve hesap verebilirliğini arttıracaktır. Sosyal medyanın, çevrimiçi forumların ve kurumun web sitesinin etkin kullanımı, katkılarının etkin ve etik bir şekilde kullanıldığına dair güvence arayışında olan daha fazla bağışçıyı çekebilecektir. Son olarak, finansal teknolojiden yararlanan uzun vadeli sürdürülebilirlik programlarının geliştirilmesi BMH'ye önemli ölçüde fayda sağlayacaktır. Bu programlar, bağışçıların çıkarları ve toplumun ihtiyaçları ile uyumlu, etkili ve şeffaf girişimler yaratmayı hedeflemelidir. BMH, her zekât katkısının şeffaf bir şekilde izlenmesini ve raporlanmasını sağlayan sağlam sistemler kurarak toplumdan daha fazla güven ve katılım sağlayarak daha sürdürülebilir ve etkili bağışlar elde edebilecektir.

j) LAZ Infak Sedekah Muhammadiyah (LAZISMU)

LAZISMU'nun önündeki başlıca engellerden biri, sağlam bir teknolojik altyapının geliştirilmesi ve sürdürülmesiyle ilgili maliyettir. Bu kurumların sadece ilk kurulum için değil, aynı zamanda bağışçı verilerinin korunması ve finansal işlemlerin bütünlüğünün sağlanması için gerekli olan sürekli güncellemeler ve güvenlik önlemleri için de gerekli olan sürekli mali taahhüdü kabul etmeleri çok önemlidir. Dahası, hem fintek çözümleri konusunda bilgili hem de zekât sektöründe çalışmak isteyen uzman insan kaynağının mevcudiyetinde kayda değer bir boşluk

bulunmaktadır. Dahası, hem fintek çözümleri konusunda bilgili hem de zekât sektöründe çalışmaya ilgi duyan uzman insan kaynaklarının mevcudiyetinde kayda değer bir boşluk bulunmaktadır. Uzman personelin azlığı, gelişmiş finansal teknolojilerin etkin bir şekilde kullanılmasını ve yönetilmesini ciddi ölçüde kısıtlayabilmektedir. Bu sorunu çözmek için, zekât kurumları dışarıdaki fintek platformlarıyla stratejik ortaklıklar kurarak fayda sağlayabileceklerdir. Bu tür işbirlikleri, ihtiyaç duyulan uzmanlığı ve teknoloji çözümlerini getirerek kompleks BT sistemlerini yönetmenin kurum içi sorumluluğunu azaltacaktır. Ancak, dış sistemlerin iç süreçlerle entegrasyonunun sorunsuz olmasını ve kurumun faaliyetlerini aksatmamasını sağlamak için bu ortaklıklar dikkatle yönetilmelidir.

Dikkate alınması gereken bir diğer önemli husus da kurumun tüm departmanlarında kapsamlı bir dijitalleşme ihtiyacıdır. Bu dijital dönüşüm, tüm personelin en son teknolojik gelişmelerden haberdar olmasını sağlamak için sürekli eğitim ve öğretim gerektirmektedir. Örneğin LAZISMU, işgücünün dijital yetkinliklerini artırmaya yönelik sürekli eğitim programları oluşturmaya öncelik vermelidir. Bu, ekiplerini yeni teknolojileri etkin bir şekilde kullanmaya hazırlamakla kalmayacak, aynı zamanda operasyonların bağışçılara ve paydaşlara karşı şeffaf kalmasını da sağlayacaktır. Zekât kurumlarında teknolojinin benimsenmesinin etkinliğini önemli ölçüde artırabilecek bir diğer alan da birimler arası işbirliğidir. Kurumlar, farklı departmanlar arasında bir işbirliği kültürünü teşvik ederek teknolojik uygulamaların iyi koordine edilmesini ve veri paylaşımının optimize edilmesini sağlayabilmektedir. Bu bütüncül yaklaşım sadece operasyonel verimliliği artırmakla kalmamakta, aynı zamanda daha iyi karar alma ve şeffaflığı da desteklemektedir. Son olarak, veri analitiği araçlarının kullanımı zekât kurumlarının verilerini yönetme ve kullanma biçimlerini değiştirebilmektedir. Bu araçlar, bağışçı davranışlarını ve bağış kalıplarını analiz ederek, bilgilendirilmiş stratejik kararlar alınmasına yardımcı olan değerli içgörüler sağlayabilmektedir. Ayrıca, finansal işlemlerin ve performans ölçümlerinin gerçek zamanlı olarak takip edilebilmesi, kurumun şeffaflığını artırarak bağışçılara katkılarının sorumlu bir şekilde yönetildiği konusunda güven vermektedir.

KAYNAKÇA

- Abd Wahab, N., & Rahman, A. R. A. (2013). Determinants of efficiency of zakat institutions in Malaysia: A non-parametric approach. *Asian Journal of Business and Accounting*, 6(2), 33-64. <https://ajba.um.edu.my/article/view/2676>
- Abubakar, J., & Aysan, A. F. (2023). Islamic Specialized FinTech for Inclusive and Sustainable Growth in Sub-Saharan Africa. In Z. H. Jumat, S. H. Khateeb, & S. N. Ali (Eds.), *Islamic Finance, FinTech, and the Road to Sustainability Reframing the Approach in the Post-Pandemic*. Palgrave. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-031-13302-2_13
- Adam, F. (2021). Fintech Versus I-Fintech: A Dichotomy. In M. M. S. Billah (Ed.), *Islamic FinTech*. Springer International Publishing <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-030-45827-0>
- Adebayo, R. (2020). *Utilizing Zakat for Attaining Sustainable Development Goals (SDGs) in Nigeria* International Conference of Zakat. <https://doi.org/10.37706/iconz.2020.233>
- Al Jaffri Saad, R., & Haniffa, R. (2014). Determinants of (Islamic tax) compliance behavior. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 5(2), 182-193. <https://doi.org/10.1108/JIABR-10-2012-0068>
- Alaeddin, O., Al Dakash, M., & Azrak, T. (2021). Implementing the Blockchain Technology in Islamic Financial Industry: Opportunities and Challenges. *Journal of Information Technology Management*, 13(3), 99-115. <https://doi.org/10.22059/jitm.2021.83116>
- Alam, A., Tri Ratnasari, R., Mua'awanah, C., & Aribatul Hamidah, R. (2022). Generation Z perceptions in paying Zakat, Infaq, and Sadaqah using Fintech: A comparative study of Indonesia and Malaysia. *Investment Management and Financial Innovations*, 19(2), 320-330. [https://doi.org/10.21511/imfi.19\(2\).2022.28](https://doi.org/10.21511/imfi.19(2).2022.28)
- Alam, N., & Ali, S. N. (2021). Introduction: FinTech and Islamic Finance in the Gulf Cooperation Council (GCC). In N. Alam & S. N. Ali (Eds.), *Fintech, Digital Currency and the Future of Islamic Finance Strategic, Regulatory and Adoption Issues in the Gulf Cooperation Council*. Gulf Research Centre Cambridge. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-030-49248-9_1
- Alam, N., Zameni, A., & Gupta, L. (2019). *Fintech and Islamic Finance Digitalization, Development, and Disruption*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-030-24666-2>
- Albu, O. B., & Flyverbom, M. (2016). Organizational Transparency: Conceptualizations, Conditions, and Consequences. *Business & Society*, 58(2), 268-297. <https://doi.org/10.1177/0007650316659851>

- Ali, I., & Hatta, Z. (2014). Zakat as a Poverty Reduction Mechanism Among the Muslim Community: Case Study of Bangladesh, Malaysia, and Indonesia. *Asian Social Work and Policy Review* 8. <https://doi.org/10.1111/aswp.12025>
- Alloa, E., & Thomä, D. (2018). Transparency: Thinking Through an Opaque Concept. In *Transparency, Society and Subjectivity*. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-319-77161-8_1
- Alsaghir, M. (2023). Digital risks and Islamic FinTech: a road map to social justice and financial inclusion. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*. <https://doi.org/10.1108/jiabr-10-2022-0262>
- Alshater, M. M., Saad, R. A. J., Abd. Wahab, N., & Saba, I. (2021). What do we know about zakat literature? A bibliometric review. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 12(4), 544-563. <https://doi.org/10.1108/JIABR-07-2020-0208>
- Alshater, M. M., Saba, I., Supriani, I., & Rabbani, M. R. (2022). Fintech in islamic finance literature: A review. *Heliyon*, 8(9), e10385. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2022.e10385>
- Alt, R., & Huch, S. (2022). *Fintech Dictionary Terminology for the Digitalized Financial World* Springer Gabler. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-658-36056-6>
- Amalia, E., Rodoni, A., & Tahliani, H. (2018). *Good Governance in Strengthening the Performance of Zakat Institutions in Indonesia* International Conference on Islamic Finance, Economics and Business,
- Anindya, A. S., & Pimada, L. M. (2023). An Indonesia Experience: Does Zakat Enhance Macroeconomic Variables? *International Journal of Zakat*, 8(1), 25-42. <https://doi.org/https://doi.org/10.37706/ijaz.v8i1.449>
- Arjunwadkar, P. Y. (2018). *FinTech The Technology Driving Disruption in the Financial Services Industry*. CRC Press.
- Ashraf, D. (2023). Digital Finance and Artificial Intelligence: Islamic Finance Challenges and Prospects. In Z. H. Jumat, S. H. Khateeb, & S. N. Ali (Eds.), *Islamic Finance, FinTech, and the Road to Sustainability Reframing the Approach in the Post-Pandemic*. Palgrave. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-031-13302-2_11
- Aziza, N., & A. Birton, M. N. (2019). A Narrative Analysis Using the Concept of Tabligh on the Obligation of Financial Statements Disclosure. *KnE Social Sciences*. <https://doi.org/10.18502/kss.v3i26.5414>
- Aziza, N. A., & Afiani, N. (2023). Memaknai Transparansi Internet Financial Reporting Lembaga Amil Zakat Melalui Konsep Amanah dan Tablig. *Jurnal Akuntansi dan Governance*, 3(2). <https://doi.org/10.24853/jago.3.2.87-100>

- Baber, H. (2019). FinTech, Crowdfunding and Customer Retention in Islamic Banks. *Vision: The Journal of Business Perspective*, 24(3), 260-268. <https://doi.org/10.1177/0972262919869765>
- BAZNAS. (2017). *Arsitektur Zakat Indonesia*. <http://s2.stiami.ac.id/wp-content/uploads/2018/01/Arsitektur-Zakat-Indonesia-Puskas-BAZNAS.compressed.pdf> "E.T. 15/10/2023"
- BAZNAS, P. (2022). *Outlook Zakat Indonesia*. <https://baznas.go.id/pustaka> "E.T. 15/06/2024"
- Best, J. (2005). *The Limits of Transparency Ambiguity and the History of International Finance*. Cornell University Press.
- Billah, M. M. S., Ahmad, S., & Haq, S. G. (2021). Emergence of i-FinTech in the Contemporary Socio-Economic Reality. In M. M. S. Billah (Ed.), *Islamic FinTech*. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-030-45827-0_1
- BMH. (2023). Tentang Kami. <https://bmh.or.id/tentang-kami/> "E.T. 15/06/2024"
- BMM. (2023). Tentang Kami. <https://bmm.or.id/tentang-kami?tab=1> "E.T. 15/06/2024"
- Buana, G. K. (2019). *Indonesia is Giving Proof of a Zakat Paradigm Shift*. Retrieved 1 October from <https://worldfinancialreview.com/indonesia-is-giving-proof-of-a-zakat-paradigm-shift/>
- Chang, A. M. (2019). *Lean Impact How to Innovate for Radically Greater Social Good*. John Wiley & Sons Inc.
- Chuen, D. L. K., Lim, J. Y. S., Fai, P. K., & Yu, W. (2022). *Foundations for Fintech* World Scientific Publishing
- Coryna, I. A., & Tanjung, H. (2015). Formulasi Strategi Penghimpunan Zakat oleh Badan Amil Zakat Nasional (BAZNAS). *Jurnal Al-Muzara'ah*, 3(2), 158-179. <https://doi.org/https://doi.org/10.29244/jam.3.2.158-179>
- Councils, H. R. (2023). *Inequality, Social Protection and the Right to Development*. https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/development/emd/session7/A_HRC_EMRTD_7_CRP4.pdf
- Creswell, J. W. (2011). *Educational Research Planning Conducting and Evaluating Quantitative and Qualitative Researchx* (4th Edition ed.). Pearson.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches* (4th Edition ed.). SAGE Publications Inc.
- Dawood, H., Al Zadjali, D. F., Al Rawahi, M., Karim, D. S., & Hazik, D. M. (2022). Business trends & challenges in Islamic FinTech: A systematic literature review. *F1000Res*, 11, 329. <https://doi.org/10.12688/f1000research.109400.1>

- de Anca, C. (2019). Fintech in Islamic finance: From collaborative finance to community-based finance. In U. A. Oseni & S. N. Ali (Eds.), *Fintech In Islamic Finance Theory and Practice*. Routledge.
- Dholakia, U. (2023). *Transparency in Business An Integrative View*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-031-12145-6>
- Dhuafa, D. (2023). Tentang Kami. <https://www.dompetdhuafa.org/tentang-kami/> "E.T. 15/06/2024"
- Dubbink, W., Graafland, J., & van Liedekerke, L. (2008). CSR, Transparency and the Role of Intermediate Organisations. *Journal of Business Ethics*, 82(2), 391-406. <https://doi.org/10.1007/s10551-008-9893-y>
- Esrati, N. S., Nor, S. M., & Majid, M. A. (2018). Financial Technology and Zakah Management in Malaysia. *Persidangan Kebangsaan Ekonomi Malaysia Ke 13*,
- Fitri, L., & Falikhatun. (2021). Religiosity, Literacy, Income, and Accessibility to Awareness in Professional Zakah Payment: A Quantitative Study. *International Journal of Zakat* 6(1), 39-48. <https://doi.org/https://doi.org/10.37706/ijaz.v6i1.268>
- Friantoro, D., & Zaki, K. (2018). Do We Need Financial Technology for Collecting Zakat? International Conference of Zakat, Yogyakarta, Indonesia.
- Fung, A., Graham, M., & Weil, D. (2007). *Full Disclosure The Perils and Promise of Transparency* Cambridge University Press.
- Geng, Y. (2023). Transparency for What Purpose?: Designing Outcomes Focused Transparency Digital Platforms. *Policy & Internet (forthcoming)* <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4519050>
- Ghafoor, Z. (2023). Application of Fintech Solutions for Promoting Islamic Social Finance. *Journal of Islamic Business and Management (JIBM)*, 13(01), 1-4. <https://doi.org/10.26501/jibm/2023.1301-001>
- Ghazali, M., Saad, R. A. J., & Abdul Wahab, M. S. (2016a). A Conceptual Framework for Examining Trust towards Zakat Institution. *International Journal of Economic and Financial Issues* 6(7), 98-102. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijefi/issue/32000/353036?publisher=http-www-cag-edu-tr-ilhan-ozturk>
- Ghazali, M., Saad, R. A. J., & Abdul Wahab, M. S. (2016b). A Conceptual Framework for Examining Trust towards Zakat Institution. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(S7), 98-102. www.econjournals.com
- Ghofur, R. A., & Ichwan, A. (2020). Overview the Law of Zakat Payment Uses FinTech in Islamic Perspective. *AL-INFAQ: Jurnal Ekonomi Islam*, 11(2), 110-117. <https://doi.org/10.32507/ajei.v11i2.644>

- Global Islamic Fintech Report 2023*. (2024). E. Dinar Standard.
<https://salaamgateway.com/specialcoverage/islamic-fintech-2023>
- Gundogdu, A. S. (2019). Poverty, Hunger and Inequality in the Context of Zakat and Waqf. *Darulfunun Ilahiyat*, 30(1), 49-64.
<https://doi.org/10.26650/di.2019.30.1.0005>
- Habib, F. (2020). 4th International Conference of Zakat In *Zakat on Blockchain*.
<https://www.youtube.com/watch?v=7xGqABLn9kw&t=702s> "E.T. 18/10/2023"
- Halim, A., Noor, M., & Khairi, N. Z. (2014). What Determine Professionalism? A Study on Zakat Institutions Integration Efforts into the Mainstream Economy. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 22(7), 983-993.
<https://doi.org/10.5829/idosi.mejst.2014.22.07.21629>
- Hamdani, L. (2020). Zakat Blockchain: A Descriptive Qualitative Approach. *EkBis: Jurnal Ekonomi dan Bisnis*, 4(2). <https://doi.org/10.14421/EkBis.2020.4.2.1270>
- Hammad, M. (2022). *Overview of Zakat practices around the world Standard-Nutzungsbedingungen*. <http://hdl.handle.net/10419/265319>
- Haniffa, R., & Hudaib, M. (2011). A Conceptual Framework for Islamic Accounting. In C. Napier & R. Haniffa (Eds.), *Islamic Accounting*. Edward Elgar.
- Hartono, H. S. (2022). Indonesia's National Zakat Agency (BAZNAS): Digital Transformation in Managing Zakat, Infaq, and Shadaqah (ZIS). *Muslim Business and Economic Review*, 1(2), 183-204.
<https://journal.uiii.ac.id/index.php/mber/article/view/67>
- Hasan, S. B. M. (2018). *How to Understand Islamic Fintech in Simple Terms?* Retrieved 6 March from <https://ethis.co/blog/understand-islamic-fintech-simple-terms/>
- Hassan, M. K., Jreisat, A., Rabbani, M. R., & Al-Mohamed, S. (2022). Islamic Fintech and Bahrain: An Opportunity for Global Financial Services. In *FinTech in Islamic Financial Institutions* (pp. 65-87). https://doi.org/10.1007/978-3-031-14941-2_4
- Hassan, M. K., & Muneeza, A. (2023). The Role of Technology in Effective Distribution of Zakat to Poor and Needy. In Z. H. Jumat, S. H. Khateeb, & S. N. Ali (Eds.), *Islamic Finance, FinTech, and the Road to Sustainability Reframing the Approach in the Post-Pandemic*. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-031-13302-2_14
- Heald, D. (2022). The Uses and Abuses of Transparency. In *This Obscure Thing Called Transparency* (pp. 37-66). <https://doi.org/10.2307/j.ctv26dhjc9.5>
- Horsley, J. P. (2007). Toward a More Open China? In A. Florini (Ed.), *The Right to Know Transparency for an Open World*. Columbia University Press.

- Hudaefi, F. A. (2020). How does Islamic fintech promote the SDGs? Qualitative evidence from Indonesia. *Qualitative Research in Financial Markets*, 12(4), 353-366. <https://doi.org/10.1108/qrfrm-05-2019-0058>
- Hudaefi, F. A., & Beik, I. S. (2021). Digital zakāh campaign in time of Covid-19 pandemic in Indonesia: a netnographic study. *Journal of Islamic Marketing*, 12(3), 498-517. <https://doi.org/10.1108/jima-09-2020-0299>
- Ibrahim, P. (2014). Zakah as an Islamic Micro-Financing Mechanism to Productive Zakah Recipients. *Asian Economic and Financial Review*, 4(1). https://www.researchgate.net/publication/259478450_ZAKAH_AS_AN_ISLAMIC_MICRO-FINANCING_MECHANISM_TO_PRODUCTIVE_ZAKAH_RECIPIENTS
- Ichwan, A. (2020). Pengaruh Technology Acceptance Model Terhadap Keputusan Muzakki Membayar Zakat Melalui Fintech Gopay. *Jurnal Ilmiah Ekonomi Islam*, 6(2). <https://doi.org/10.29040/jiei.v6i2.1011>
- Irfan, H., & Ahmed, D. (2019). Fintech The opportunity for Islamic finance. In U. A. Oseni & S. N. Ali (Eds.), *Fintech In Islamic Finance Theory and Practice*. Routledge.
- IRTI, I. (2021). *Bridging Islamic Finance and Sustainability through Fintech: Focus on the Maghreb Countries*.
- Islam, R. (2006). Does More Transparency Go Along With Better Governance? *ECONOMICS & POLITICS*, 18(2). <https://doi.org/10.1111/j.1468-0343.2006.00166.x>
- Islamic Philanthropy Annual Report*. (2023). <https://giving.unhcr.org/wp-content/uploads/2023/04/Islamic-Philanthropy-Annual-Report-2023-English-.pdf> "E.T. 19/10/2023"
- Ismail, Z. (2018). *Using Zakat for international development*. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5af9683140f0b622dae8de0f/Using_Zakat_for_International_Development.pdf "E.T. 19/10/2023"
- IZI. (2022). Profile. <https://izi.or.id/profile/> "E.T. 15/06/2024"
- Janus, K. K. (2018). *Social Startup Success How the Best Nonprofits Launch, Scale Up, and Make a Difference*. Da Capo Lifelong Book.
- Jauhari, F. F., Yusoff, S. S. M., & Kassim, S. (2023). Enhancing Access to Finance Amongst Asnaf Micro Entrepreneurs: How Can Islamic Fintech in Zakat Institutions Play a Role? . In N. Mansour & L. M. B. Vadell (Eds.), *Islamic Sustainable Finance, Law and Innovation Opportunities and Challenges*. Springer. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-031-27860-0>
- K Ghani, E., Aziza, A., Mohamed, T., Sakinah, & Samargandi, N. (2018). Effect of Board Management and Governmental Model on Zakat Payers' Trust on Zakat

- Kamaruddin, M. I. H., Hanefah, M. M., Shaharuddin, A., Ayedh, A. M. A., & Othman, N. A. (2023). Development of fintech in Islamic Social Finance in Malaysia. *International Journal of Economics, Management and Accounting*, 31(1), 177-204. <https://doi.org/10.31436/ijema.v31i1.1143>
- Khairi, K. F., Laili, N. H., Sabri, H., Ahmad, A., Pham, V. H., & Tran, M. D. (2023). The development and application of the zakat collection blockchain system. *Journal of Governance and Regulation*, 12(1, special issue), 294-306. <https://doi.org/10.22495/jgrv12i1siart9>
- Khan, M. A. M. (2019). *Islam and Good Governance A Political Philosophy of Ihsan*-Palgrave Macmillan.
- Khateeb, S. H., Ali, S. N., & Jumat, Z. H. (2023). Islamic Finance, FinTech and the Road to Sustainability: Reframing the Approach in the Post-Pandemic Era—An Introduction. In Z. H. Jumat, S. H. Khateeb, & S. N. Ali (Eds.), *Islamic Finance, FinTech, and the Road to Sustainability Reframing the Approach in the Post-Pandemic*. Palgrave. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-031-13302-2_1
- Laldin, M. A., & Furqani, H. (2019). Fintech and Islamic Finance Setting the Shariah Parameters. In U. A. Oseni & S. N. Ali (Eds.), *Fintech In Islamic Finance Theory and Practice*. Routledge.
- LAZISMU. (2024). Latar Belakang. <https://lazismu.org/view/latar-belakang> ""E.T. 15/06/2024"
- Lehman, G. (2022). *Accountability and Transparency in the Modern Anthropocene*. Springer. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-981-16-5191-5>
- Lewis, M. K. (2006). *Accountability and Islam* Fourth International Conference on Accounting and Finance Adelaide, South Australia.
- LMI. (2022). About us. <https://lmizakat.org/> "E.T. 15/06/2024"
- Mei, L. (2022). *Fintech Fundamentals Big Data Cloud Computing Digital Economy*. Mercury Learning and Information.
- Migdad, A. (2019). Managing Zakat Through Institutions: Case of Malaysia. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 5(3), 28-44. <https://doi.org/10.25272/ijisef.519228>
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative Data Analysis A Methods Sourcebook*. SAGE Publications.

- Mohamed, H. (2021). *Beyond Fintech Technology Applications For The Islamic Economy* World Scientific Publishing.
- Mohamed, H., & Ali, H. (2022). *Blockchain, Fintech, and Islamic Finance Building the Future in the New Islamic Digital Economy*. De Gruyter. <https://doi.org/https://doi.org/10.1515/9783110745016-203>
- Mohan, D. (2020). *The Financial Services Guide to Fintech Driving Banking Innovation Through Effective Partnerships*. Kogan Page.
- Mohd Nor, S., Abdul-Majid, M., & Esrati, S. N. (2021). The role of blockchain technology in enhancing Islamic social finance: the case of Zakah management in Malaysia. *FORESIGHT*, 23(5), 509-527. <https://doi.org/10.1108/fs-06-2020-0058>
- Molina Rodríguez-Navas, P., Medranda Morales, N., & Muñoz Lalinde, J. (2021). Transparency for Participation through the Communication Approach. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 10(9). <https://doi.org/10.3390/ijgi10090586>
- Muryanto, Y. T., Kharisma, D. B., & Ciptorukmi Nugraheni, A. S. (2021). Prospects and challenges of Islamic fintech in Indonesia: a legal viewpoint. *International Journal of Law and Management*, 64(2), 239-252. <https://doi.org/10.1108/ijlma-07-2021-0162>
- Nazah, R., & Amri, M. (2022). Studi Analisis Peran BAZNAS Microfinance Desa (BMD) Yogyakarta Terhadap Peningkatan Kesejahteraan Mustahik Berdasarkan Model CIBEST. *Journal of Islamic Philanthropy and Disaster* 2, 79-136. <https://doi.org/10.21154/joipad.v2i2.5095>
- Nazeri, A. N. N., Nor, S. M., Abdul-Rahman, A., Abdul-Majid, M., & Ab. Hamid, S. N. (2023). Exploration of a New Zakat Management System Empowered by Blockchain Technology in Malaysia I. *International Journal of Islamic Finance*, 15(4), 127-147. <https://doi.org/10.55188/ijif.v15i>
- NH. (2023). Tentang Kami. <https://nurulhayat.org/tentang-kami/> "E.T. 15/06/2024"
- NU. (2024). Sekilas Nahdatul Ulama. https://nucare.id/sekilas_nu "E.T. 15/06/2024"
- Nurfiyani, E., & Khanifa, N. K. (2021). Implementasi Baznas Microfinance Desa dalam Peningkatan Kesejahteraan Ekonomi Mustahiq. *Syariat: Jurnal Studi Al-Qur'an dan Hukum*, 7(1), 81-92. <https://doi.org/10.32699/syariat.v7i1.1848>
- NZFAustralia. (2023). *National Zakat Foundation in Australia*. <https://www.nzf.org.au/about/> "E.T. 15/06/2024"
- NZFUK. (2023). *Strengthen UK Muslim Communities With Your Zakat*. <https://nzf.org.uk/> "E.T. 15/06/2024"
- O'Neill, O. (2009). Ethics for Communication? *European Journal of Philosophy*, 17(2), 167-180. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0378.2009.00346.x>

- OECD. (2020). *How Islamic Finance Contributes to Achieving the Sustainable Development Goals*. <https://www.oecd.org/development/how-islamic-finance-contributes-to-achieving-the-sustainable-development-goals-ac1480ca-en.htm> "E.T. 20/10/2023"
- Oliver, R. W. (2004). *What is Transparency*. McGraw-Hill Professional <https://doi.org/10.1036/0071457224>
- Omar, N., & Khairi, K. F. (2021). Zakat and Blockchain: A Review. *International Journal of Economic and Finance Research* 4(2). <https://doi.org/10.53840/ijiefer53>
- Oxford. (2023). *Oxford English Dictionary*. Oxford University Press. <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=transparency>
- Pollard, J., Datta, K., James, A., & Akli, Q. (2015). Islamic charitable infrastructure and giving in East London: Everyday economic-development geographies in practice. *Journal of Economic Geography*, 16. <https://doi.org/10.1093/jeg/lbv020>
- Powell, R. (2010). *Zakat: Drawing Insights for Legal Theory and Economic Policy* *Zakat: Drawing Insights for Legal Theory and Economic Policy from Islamic Jurisprudence from Islamic Jurisprudence*. PITT TAX REV. 7 (43). <https://digitalcommons.law.seattleu.edu/faculty>
- Puschmann, T. (2017). Fintech. *Business & Information Systems Engineering*, 59(1), 69-76. <https://doi.org/10.1007/s12599-017-0464-6>
- Rabbani, M. R. (2022). Fintech Innovations, Scope, Challenges, and Implications in Islamic Finance: A Systematic Analysis. *International Journal of Computing and Digital Systems* <http://journals.uob.edu.bh>
- Rabbani, M. R., Hassan, M. K., & Rashid, M. (2022). Introduction to Islamic Fintech: A Challenge or an Opportunity. In M. K. Hassan, M. R. Rabbani, & M. Rashid (Eds.), *FinTech in Islamic Financial Institutions Scope, Challenges, and Implications in Islamic Finance*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-031-14941-2_1
- RZ. (2023). Tentang Kami. <https://www.rumahzakat.org/id/tentang-kami/sejarah/> "E.T. 15/06/2024"
- Saleh, H., Avdoshin, S., & Dzhonov, A. (2019). *Platform for Tracking Donations of Charitable Foundations Based on Blockchain Technology* 2019 Actual Problems of Systems and Software Engineering (APSSE),
- Salleh, M. C. M., & Chowdhury, M. A. M. (2020). Technological Transformation in Malaysian Zakat Institutions: A Qualitative Analysis. *International Journal of Zakat*, 5(3), 44-56. <https://doi.org/10.37706/ijaz.v5i3.263>
- Samargandi, N., Tajularifin, S. M., Ghani, E. K., Aziz, A. A., & Gunardi, A. (2018). Can Disclosure Practices and Stakeholder Management Influence Zakat Payers' Trust?

- A Malaysian Evidence. *Business and Economic Horizons* 14(4), 882-893. <https://doi.org/10.15208/beh.2018.60>
- Schnackenberg, A. K., & Tomlinson, E. C. (2016). Organizational Transparency. *Journal of Management*, 42(7), 1784-1810. <https://doi.org/10.1177/0149206314525202>
- Selçuk, M., & Görmüş, Ş. (2016). Zekâtın Kurumsallaşmasının Seçilmiş İslam Ülkeleri Tecrübeleri Çerçevesinde Analizi. ICPESS İstanbul, İstanbul. https://www.researchgate.net/publication/352414174_Zekatin_Kurumsallasmasi_Dunya_Uygulamalari_ve_Turkiye_icin_Model_Onerisi
- Shaikh, S., & Ismail, A. G. (2017). Role of Zakat in Sustainable Development Goals. *International Journal of Zakat*, 2, 1-9. <https://doi.org/10.37706/journal.v2i2.21>
- Sukmana, H., Muslimin, J. M., Firmansyah, A., & Oh, L. (2021). Building the Knowledge Graph for Zakat (KGZ) in Indonesian Language. *ASM Science Journal* 16, 1-10. <https://doi.org/10.32802/asmscj.2021.758>
- Tahir, I. A., & Muin, R. (2023). History and Management Zakat in Indonesia. *Islamic Economics and Business Journal*, 5(1). <https://doi.org/10.30863/iebjournal.v5i1.3861>
- Todorof, M. (2018). Shariah-compliant FinTech in the banking industry. *ERA Forum*, 19(1), 1-17. <https://doi.org/10.1007/s12027-018-0505-8>
- Tracy, S. J. (2013). *Qualitative Research Methods Collecting Evidence, Crafting Analysis, Communicating Impact* John Wiley & Sons Inc.
- Triantini, Z. E. (2010). Perkembangan Pengelolaan Zakat di Indonesia. *Al-Ahwal* 3(1), 87-100. <https://ejournal.uin-suka.ac.id/syariah/Ahwal/article/view/1141/1018>
- Unal, I. M., & Aysan, A. F. (2022). Fintech, Digitalization, and Blockchain in Islamic Finance: Retrospective Investigation. *FinTech*, 1(4), 388-398. <https://doi.org/10.3390/fintech1040029>
- Utami, P., Basrowi, & Julianas, d. (2019). Management of Zakat Payment Based on Fintech for the Good Corporate Governance Improvement. *Eastern Journal of Economics and Finance*, 4(2), 41-50. <https://doi.org/10.20448/809.4.2.41.50>
- Utami, P., Suryanto, T., Nasor, M., & Ghofur, R. A. (2020). The Effect Digitalization Zakat Payment Against Potential of Zakat Acceptance in National Amil Zakat Agency. *Iqtishadia*, 13(2). <https://doi.org/10.21043/iqtishadia.v13i2.7809>
- Vishwanath, T., & Kaufmann, D. (2001). *Towards Transparency in Finance and Governance*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.258978>
- von Alberti-Alhtaybat, L., Hutaibat, K., & Al-Htaybat, K. (2012). Mapping corporate disclosure theories. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 10(1), 73-94. <https://doi.org/10.1108/19852511211237453>

- Wahyudi, M., Ahmi, A., & Herianingrum, S. (2022). Examining Trends, Themes and Social Structure of Zakat Literature: A Bibliometric Analysis. *Global Journal al Thaqafah* 12, 40-67. <https://doi.org/10.7187/GJAT072022-3>
- Wahyuni-TD, I. S., Haron, H., & Fernando, Y. (2021). The effects of good governance and fraud prevention on performance of the zakat institutions in Indonesia: a Shari'ah forensic accounting perspective. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 14(4), 692-712. <https://doi.org/10.1108/IMEFM-03-2019-0089>
- Wahyuni, W., Sutanto, B., & Supadi, S. (2021). The Mediating Role of Organizational Learning in the Relationship between Organizational Commitment and Lecturer Innovative Behavior. *Jurnal Riset Tindakan Indonesia* 1(6). <https://doi.org/10.29210/3003673000>
- Wirjawan, G. (2023). Meet 2023 conference In *Southeast Asia's Future Amidst Changing World Order*. <https://www.youtube.com/watch?v=oeAAgLHeq3M> "E.T 20/10/2023"
- Wulan, M., Khairunnisa, H., & Bahri, E. S. (2018). Internal Audit Role in Digital Zakat Finance Case Study at a Zakat Institution in Indonesia. International Conference of Zakat, Yogyakarta Indonesia.
- Yahaya, M. H., Ahmad, K., Mohd, N. A., & Mohd Arif, M. I. A. (2022). Mobile Banking Adoption among Asnaf for Efficiency in Zakat Management: Extended UTAUT2. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 7(SI7), 91-105. <https://doi.org/10.21834/ebpj.v7iSI7.3768>
- Yudha, A. T. R. C., Ridlwan, A. A., Ryandono, M. N. H., & Fahrullah, A. r. (2019). Measuring Professionalism in Zakat Management Institution in East Java. 3rd International Conference on Economics, Education, Business and Accounting, Foundation, Z. (2023). *Empowering Communities*. <https://www.zakat.org/> "E.T. 15/06/2024"
- Zulfikri, Kassim, S., & Hawariyuni, W. (2021). Proposing Blockchain Technology Based Zakat Management Model to Enhance Muzakki's Trust in Zakat Agencies: A Conceptual Study. *Journal of Accounting Research, Organization and Economics*, 4(2), 153-163. [www/http/jurnal.unsyiah.ac.id/JAROE](http://jurnal.unsyiah.ac.id/JAROE)
- Zulhibri, M. (2016). Financial inclusion, financial inclusion policy and Islamic finance. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*, 9(3), 303-320. <https://doi.org/10.1080/17520843.2016.1173716>

EK

Ek 1: Görüşme Soruları Listesi

Görüşme sorularının listesi, "Finansal Teknolojinin Zekât Kurumlarının Şeffaflığı Üzerindeki Etkiler" başlıklı araştırma hedeflerine cevap vermek için finansal teknoloji (Fintek) ve zekât alanındaki İslami finans uzmanları tarafından onaylanmıştır. Aşağıda görüşme sorularının bir listesi yer almaktadır:

1. Zekât konusunda finansal teknoloji kullanıyor mu? Zekât kurumunuz özellikle zekât toplama konusunda finansal teknolojiyi ne kadar benimsemiştir? Daha büyük yaşlardaki zekât ödeyenleri veya zekât ödemek için finansal teknolojileri kullanmayanları nasıl entegre ediyor veya yönetiyorsunuz?
2. Zekât kurumları tarafından zekâtla ilgili süreçler için kullanılan belirli finansal teknoloji platformları var mıdır?
3. Zekât ödemeleri arasında hesaplama sorunu büyük bir problem olabilir, bu hesaplama sorununu aşmak için fintek uygulamaları ana araç olabilir mi? Zekât yönetiminde finansal teknolojiyi benimseme konusundaki temel motivasyonlarınız nelerdir?
4. Finansal teknolojinin zekât süreçlerinin şeffaflığını, iyileştirme potansiyeli hakkındaki görüşlerinizi açıklayabilir misiniz?
5. Etikili bir şekilde iletişim kurulmasını ve raporlanmasını sağlıyor mu? Fintek bağışçılara zekâtla ilgili bilgilerin daha iyi iletilmesi ve raporlanmasını hangi yollarla mümkün kılmıştır?
6. Zekât kurumu, finansal teknoloji çözümlerinin entegrasyonu sırasında karşılaşılan herhangi bir zorlukları nasıl ele almaktadır?
7. Fintek kullanımının bağışçıların zekât kurumlarına olan güveni ve inancını nasıl etkilendiğine inanıyorsunuz?
8. Finansal teknoloji ile entegrasyonun gelecekte daha önemli bir rol oynayabileceği zekat yönetiminin bazı özel hususları nelerdir?
9. Finansal teknolojinin şeffaflık artırımının sağlanması için zekât kurumlarına önerileriniz nelerdir?

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Nur Amalia AZIZA	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Cakarta Muhammediye Üniversitesi
Fakülte	İktisat ve İşletme Fakültesi
Bölümü	Muhasebe
Makale ve Bildiriler	
1. Khan, S., Aziza, N. A., & Nawaz, A. D. (2024). Islamic and Conventional Banks Stability in Indonesia. <i>Etikonomi</i>. 23(1). DOI: https://doi.org/10.15408/etk.v23i1.33879 2. Aziza, N. A., & Ülev, S. (2023). The Implementation of Governance Principles in Islamic Microfinance: A Comparative Analysis Between Türkiye and Indonesia. <i>Hamdard Islamicus</i>, 46(4), 53-75. DOI https://hamdardislamicus.com.pk/index.php/hi/article/view/719/280	